

BEŞERİ VE İKTİSADİ KONULARA

Coğrafi Bir

BAKIŞ

Editör: Prof. Dr. Zeki BOYRAZ

YAZARLAR:

Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK

Prof. Dr. Zeki BOYRAZ

Doç. Dr. Cemali SARI

Dr. Öğr. Üyesi Halil HADİMLİ

Emre BUDAK

Nurdane ATEŞ

Seher CEYLAN

Tuğba YENİGÜN

İKSAD
Publishing House

BEŞERİ VE İKTİSADİ KONULARA COĞRAFİ BİR BAKIŞ

EDITÖR

Prof. Dr. Zeki BOYRAZ

YAZARLAR

Prof. Dr. Mustafa ERTÖRK

Prof. Dr. Zeki BOYRAZ

Doç. Dr. Cemali SARI

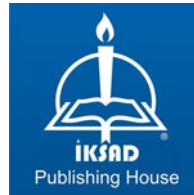
Dr. Öğr. Üyesi Halil HADİMLİ

Emre BUDAK

Nurdane ATEŞ

Seher CEYLAN

Tuğba YENİGÜN

Copyright © 2019 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced,
distributed, or transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording, or other electronic or
mechanical methods, without the prior written permission of the publisher,
except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other
noncommercial uses permitted by copyright law. Institution Of Economic
Development And Social
Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TURKEY TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E mail: iksadyayinevi@gmail.com

kongreiksad@gmail.com

www.iksad.net

www.iksad.org.tr

www.iksadkongre.org

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Iksad Publications – 2019©

ISBN: 978-605-7695-82-6

Cover Design: İbrahim Kaya

September / 2019

Ankara / Turkey

Size = 16 x 24 cm

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRDEN

ÖNSÖZ

Prof. Dr. Zeki BOYRAZ

1

BÖLÜM 1

ANTALYA ROMANLARININ (ÇİNGENELERİNİN) ETNOCOĞRAFİK ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK
Tuğba YENİGÜN

3 - 20

BÖLÜM 2

ANTALYA'NIN MERKEZ İLÇELERİNDE YAŞAYAN ÇALIŞAN KADIN NÜFUSUN EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Doç. Dr. Cemali SARI
Seher CEYLAN

21 - 62

BÖLÜM 3

TÜTÜN YASALARININ TİRE (İZMİR) TÜTÜN TARIMINA ETKİLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Halil HADİMLİ

63 - 80

BÖLÜM 4

KURUÇAY HAVZASI AŞAĞI ÇIĞIRI'NIN (MALATYA) YERLEŞME ÖZELLİKLERİ

Prof. Dr. Zeki BOYRAZ
Emre BUDAK

81 - 119

BÖLÜM 5

ULAŞIM FONKSİYONUNA BAĞLI GELİŞEN BİR YERLEŞME: HUZURKENT (MERSİN)

Prof. Dr. Zeki BOYRAZ
Nurdane ATEŞ

121 - 163

ÖNSÖZ

Coğrafya ilmi insan ile doğal ortam arasındaki ilişkileri inceleyen bir bilim dalıdır. Günümüzde ekosistem ve ortam sorunları en çok işlenen güncel konular arasında yer almaktadır. Mekan-yerleşme ilişkisi, Yerleşmelerin fiziki coğrafya özellikleri, ülkemiz için irdelenmesi gereken önemli konulardır. Kırsal yerleşmelerin coğrafi özellikleri, sel-taşkın-,kütle hareketleri titizlikle incelenmelidir. Ayrıca yerleşmelerde arazi kullanım durumu, Hidroğrafya, İklim, Toprak ve Bitki örtüsü özelliklerinin ortaya konması önemlidir.

Eser de Yerleşmelerin dokuları, konut tipleri, konutlarda kullanılan malzemeler, çatı tipleri incelenmiştir. Ayrıca havza içerisinde yer alan yerleşmelerin nüfus özellikleri ayrıntılı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmalarda Ekonomik faaliyetler, ulaşım yerleşme ilişkilerinin sentezlenmesi önemlidir. Ulaşım faaliyetleri yerleşmelerin kuruluşu ve gelişim akşalarının belirlenmesinde Morfolojik birimler kadar önemli rol oynamaktadır.

Coğrafya alanında yapılan çalışmalar ülke planlanması için önemlidir.

Eserin yayınlanmasında emeği geçen İKSAD yayın ekibine teşekkür ederim. Başta ülkemize ve bilim camiasına yararlı olması temennisiyle

Prof. Dr. Zeki BOYRAZ

Malatya- 3 Ekim 2019

BÖLÜM 1:
**ANTALYA ROMANLARININ (ÇİNGENELERİNİN)
ETNOCOĞRAFİK ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA**

Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK¹

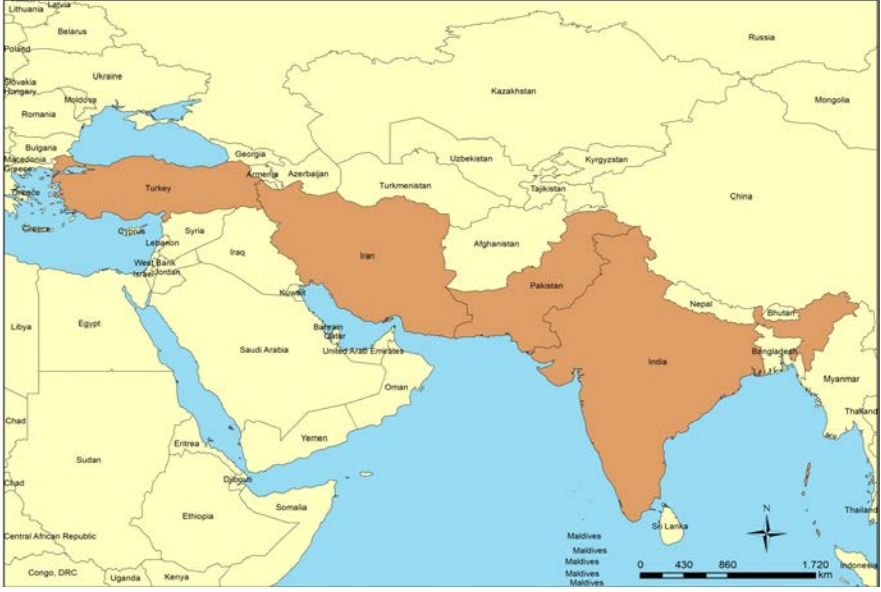
Tuğba YENİGÜN²

¹ Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, mertürk19@hotmail.com

² Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, yngn.tuba@gmail.com

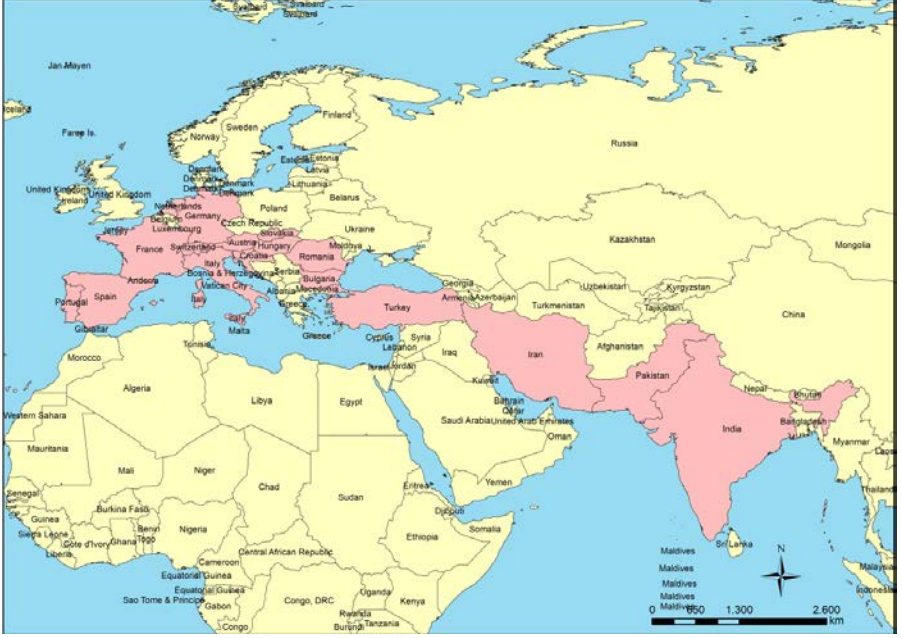
GİRİŞ

Türk dil kurumu sözlüğünde Çingene kavramı ; “Hindistan'dan çıktıkları söylenen, dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan bir topluluk, Çingen, Kıpti, Roman...” şeklinde tanımlanmaktadır. Birçok dilde farklı kelimelerle tanımlanmaya çalışılan Çingene kavramı İtalyanca “Zingaro” , Almanca “Zigenuer”, Rumence “Ciganu”, Fransızca “Tsigane” , Türkçe “Çingene”, vb. şeklinde adlandırılmıştır. Çingeneler kendilerine Rom, dillerine ise Romani derler. Bir cins isim olan bu sözcük “adam, insan” anlamına gelmektedir. Bugün hala Hindistan'da rastlanan düşük bir kastın adı olan Sanskritçe Domba sözcüğünden türetilmiştir (Berger, 2000: 9). Çingenelerin anayurtları Hindistan olarak gösterilmekle birlikte Taberi'de geçen bir kayda göre; çingenelerin Nuh'un oğlu Yafes'in neslinden türediği ve bunların da anayurdunun Sind ve Hind havzası olduğu belirtilmektedir.

Harita 1:Romanların Göç Güzergâhı

Çingenerler, 10.yüzyılın sonu ve 11. yüzyılın başlarında üç ana gruba ayrılmışlardır; Birinci grup yani Domlar, belirli aralıklarla Suriye ve Filistin'e yerleşmişler, bazıları ise Mısır ve Kuzey Afrika boyunca ilerleyerek İspanya'ya kadar ulaşmışlardır. İkinci grup Çingenerler -Lom'lar, kuzeye doğru ilerleyerek Ermenistan ve Gürcistan'a yerleşmişlerdir.

Harita 2: Romanların Göç Güzergâhı-2

Bazı görüşlere göre grubun üyeleri Romanya, Balkanlar ve Avrupa içlerine kadar uzanmışlardır. Ancak bu görüş hakkında da yeterli kanıtlar yoktur. Üçüncü ve en büyük grup olan Çingener - Rom'lar ise batıya doğru ilerleyerek Anadolu üzerinden Balkanlara ve Avrupa içlerine kadar ilerlemişlerdir (Marushiakova 2001,12'den akt. Kolukırık 2006). Hindistan'dan çeşitli nedenlerle ayrılan Çingenerler üç koldan ilerlemiş ve geçtikleri bölgelere göre üç ayrı isimle anılmaya başlanmışlardır; Rom, Dom ve Lom.

Avrupa'ya ise 14.yüzyılda geçmiş oldukları tahmin edilmektedir. Çingenerler Avrupa'ya 14. ve 15.yüzyılda Doğu Avrupa üzerinden ulaşmışlardır. Avrupa ülkelerinden Almanya'da 1470

Fransa'da, 1419 Hollanda'da, 1420 İtalya'da, 1422 İspanya'da, 1425 Rusya'da, 1501 İskoçya ve Danimarka'da, 1505 İsveç'te, 1512 İngiltere'de, 1514 Norveç'te, 1540 ve Finlandiya'da, 1584 yıllarında ilk kez görülmüşlerdir. Bu topluluk daha sonra Avrupa'nın diğer ülkelerine yayılmış, küçük gruplar halinde Amerika'ya göç etmişlerdir (Altınöz,İ. 2013:22-23; Gordon W. Thayer , 1948 : 589-592).

Romanlar çoğunlukla kabileler halinde ve göçebe hayat yaşarlar. Her kabilenin mutlak bir hakimi ve başkanı bulunmaktadır. Çingene çergesi adı verilen çadırlarda yaşamlarını süren romanlar buldukları memleketin yaşam tarzını, toplum dilini, din ve adetlerine uyum sağlarlar ve aynı zamanda kendilerine özgü geleneklerini de muhafaza etmişlerdir. Çingeneler toplum tarafından –müzişyenler hariç- genellikle basit dağınık kıyafetlerle tanınır. Erkeklerin kıyafetleri kadınlara göre daha sade olmasına rağmen kadınların kıyafetlerinin canlı, göz alıcı renklerle çarpıcı durumdadır (Altınöz, İ. 2013: 23).

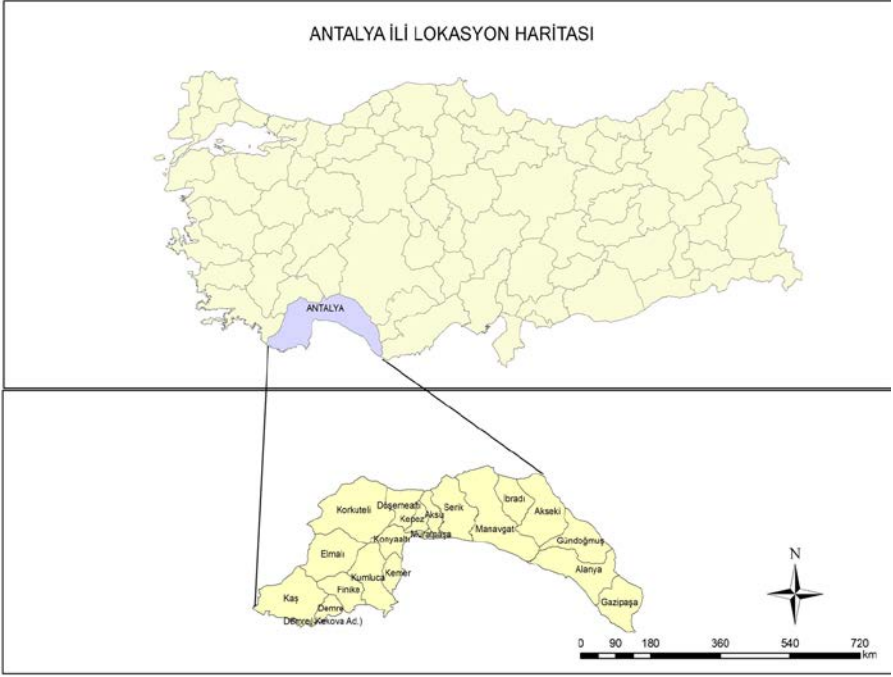
Osmanlı Devleti'nde geniş bir coğrafyaya yayılan romanlar Osmanlı Devleti tarafından sıkı disiplin altına alınmışlardır. Romanlar orduda yardımcı kuvvet olarak görev almakla birlikte Rumeli'nin ele geçirilmesinde ise yaya teşkilatının kurulmasında da katkı sağlamışlardır. Kanuni döneminde daha çok imar hizmetlerindeki vazifeler için romanlardan yararlanılmıştır. Buldukları yerleşim yerlerinin özelliklerine göre romanlar sahillerde gemi yapımı ve malzemesi temininde, köprü yapımında, ordunun nakliyesinde vb. durumlarda istihdam edilmişlerdir (Altınöz, İ. 2013:78).

Romanlar geleneksel olarak yapılan meslekleri arasında demircilik, nalbantlık, bakırcılık, kalaycılık, sepetçilik, elekçilik, altın

arayıcılığı, seyislik, şifacılık, falcılık, ayı oynatıcılığı, akrobatlık, müzisyenlik, çengilik, bohçacılık, gemi yapımıcılığı, oymacılık, madencilik, kâhinlik, dilencilik şeklinde sıralanmaktadır. Değişen şartlar doğrultusunda günümüzde ise bu meslekler kaybolmaktadır. Romanların yapmış olduğu kalaycılık, bakırcılık, şifacılık gibi günümüz şartlarına uyum sağlayamayan meslek grupları yok olmaya başlamışlardır (Altınöz, İ. 2013: 268 ; Anastas, F.1914-1915: 140-153).

Araştırma'nın Yeri ve Sınırları

Antalya ili Türkiye'nin güneybatısında 29° 20'-32° 35' doğu boylamları ile 36° 07'-37° 29' kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. Güneyinde Akdeniz, kuzeyinde denize paralel uzanan Toros Dağları ile çevrilidir. Doğusunda Mersin, Konya ve Karaman, kuzeyinde Isparta ve Burdur, batısında Muğla illeri ile komşudur. Antalya ilinin yüzölçümü; 20.815 km²'dir. Türkiye yüz ölçümünün %2.6'sına karşılık gelmekte, bölge yüz ölçümünün ise %17.6'sını oluşturmaktadır (Sarı,C.;Koçak,İ.2012:47). Antalya İlinin 19 İlçesi bulunmaktadır(Harita 2). Bunlar Akseki, Aksu, Alanya, Demre, Döşemealtı, Elmalı, Finike, Gazipaşa, Gündoğmuş, İbradı, Kaş, Kemer, Kepez, Konyaaltı, Korkuteli, Kumluca, Manavgat, Muratpaşa, Serik ilçeleri yer almakla birlikte 911 tane mahallesi vardır. (Antalya valiliği erişim tarihi 07.03.2019).

Harita 3: Antalya İli Lokasyon Haritası

Araştırmanın Yöntemi ve Metodu

Araştırmada gözlem metodu uygulanmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen 5 soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Görüşmeyi kabul eden romanlara sorular yöneltilmiş ve gerekli veriler alınarak bulgularda değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı toplumun çingene olarak adlandırdığı roman vatandaşların etnik kimliklerine, nereden gelmiş olduklarına, hangi coğrafyalarda yaşamış ve yayılma alanlarının neresi olduğu, Türkiye'ye hangi kanaldan girebilmiş olduklarını inceleyerek coğrafi bir bakış açısı ile analiz edilerek bilimsel anlamda literatürde

yapılmamış olan bir çalışmayı gerçekleştirmek hedeflenmiştir. Romanların coğrafi dağılışı, romanların kültürel özellikleri, romanların demografik yapıları ve romanların mekânla olan ilişkileri ve mekânda yoğunlukta yaşadıkları yerlerin sosyo-ekonomik özelliklerini tespit etmek, günümüze kadar olan tarihsel süreçte Antalya ilinde mekâna dair yaşadıkları sorunların nasıl çözümlenebileceği amaçlanmıştır. Romanlar konusunda farklı disiplinlerde çalışma yapılmıştır. Ancak coğrafya camiasında daha önce bu tarz bir çalışma yapılmamış olmasından dolayı etnocoğrafya ile bütünleştirerek mekânsal analiz yapılarak romanların mekâna yansımaları konu edinmiştir.

Araştırma Alanının Genel Coğrafi Özellikleri

Dağlık alanlar Antalya ilinin yaklaşık %77,8'ini kaplamaktadır. Toros Dağları Alp Himalaya sistemine bağlı genç kıvrım dağlarını oluşturmaktadır. Antalya ili sahasının en önemli yükselti alanları Akdağ, Susuz Dağı, Alacadağ, Bey Dağları ve Geyik Dağlarıdır. Antalya ilinin doğusunda ise Taşeli Platosu yer almaktadır. Antalya Körfezi'nin batısında ise Teke Platosu yer almaktadır. (Sarı, C. ; Koçak, İ. 2012:48).

Şekil 1. Antalya'dan Bir Görünüş

Yükselti farkı, bakı, yer şekilleri, deniz yakınlık ve uzaklık bir yerin ikliminin belirlenmesinde etkilidir. Antalya'da bazı kesimleri arasında fiziki faktörlerin çeşitliliğinden kaynaklı bazı farklılıklar vardır. Antalya'da yaz mevsimi sıcak ve kurak, kış mevsimi ise genelde yağışlı geçmektedir. İç kesimlerde sıcaklıklar kıyıya göre daha düşük seyretmekte ve don olayları görülmektedir. Bu farklılıklardan dolayı ilde Akdeniz iklimi hakimdir. İlimden kaynaklı ilin genel karakteri bu şekilde olmakla birlikte iç kesimlerde beliren bu farklı sıcaklıklarda Akdeniz ikliminin geçiş tipinden kaynaklıdır. (Sarı, C.; Koçak, İ. 2012: 50).

Antalya hızlı gelişmekte olan bir şehirdir. İklim ve doğal güzelliklerinden ve turizmin çekiciliğinden dolayı Antalya'ya göç edilmesine neden olmaktadır. 2018 yılı verilerine göre Antalya'da net göç hızı %6,4'tür. Antalya ilinin 2018 yılı nüfusunu 2.426.356 kişi oluşturmaktadır (<https://biruni.tuik.gov.tr/ilgosterge/?locale=tr> Erişim tarihi23.05.19).

İklim ve doğal güzelliklerinin yanı sıra Antalya tarihi özellikleriyle de dikkat çekmektedir. İlde dikkat çeken farklı dönemlerde ve özelliklerde oluşan mağaralar bulunmaktadır. Bunlardan birkaçı Damлатаş, Karain, Düden, Altınbeşik vb. mağaralardır. Antalya'da çok sayıda tarihi arkeolojik alanlar mevcuttur. Bu alanlara örnek Üç Kapılar (Hadrianus Kapısı), Kesik Minare, Karatay Medresesi, Yivli Minare, Perge, Aspendos, Side, Alanya Kalesi, Phaselis, Korydalla, Olympos, Demre, Kekova, Termesos bunlardan birkaçıdır.

Bulgular

Araştırmada yarı yapılandırılmış gözlem formu kullanıldığından görüşme yapılan Romanların yaklaşık 100- 150 yıl öncesi Anadolu'ya geldikleri tespit edilmiş ve zamanla göçebe yaşamları sonucu Antalya'ya yerleştiklerini ve burada kaldıklarını belirtmişlerdir. Yerleştikleri mekânda yaşayan halk tarafından ilk başlarda ikinci sınıf olarak nitelendirilmiş olmalarına rağmen günümüze kadar yaşamları devam ettirmişlerdir.

Görüşmelerden elde edilen bir diğer konu ise roman halkının yerel halkın kültürel özelliklerini de benimsemiş olmasıdır. Kendi kültürel özellikleri ve yerel halkın kültürel özelliklerini sentezleyerek günümüze kadar devam etmişlerdir. Geleneksel kültürel özelliklerinden biri olan Kakava Şenlikleri dışında diğer etkinlikleri yerel halk ile birlikte devam etmiştir.

Çingenerin Anadolu'ya geliş tarihleri hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Antalya'da yaşamakta olan çingenerler Bizans döneminden beri atalarının burada olduğunu iddia etmektedirler. Bizans imparatorluğu zamanında çekmiş oldukları sıkıntılardan dolayı Osmanlı'ya sığınan çingenerler Türk kültürünü benimsemiş ve bunu devam ettirmişlerdir. Antalya'ya yerleşen çingenerlerin büyük bölümü buraya Atatürk zamanında yerleşmiş bulunmakta ve günümüze kadar yaşamlarını devam ettirmektedirler.

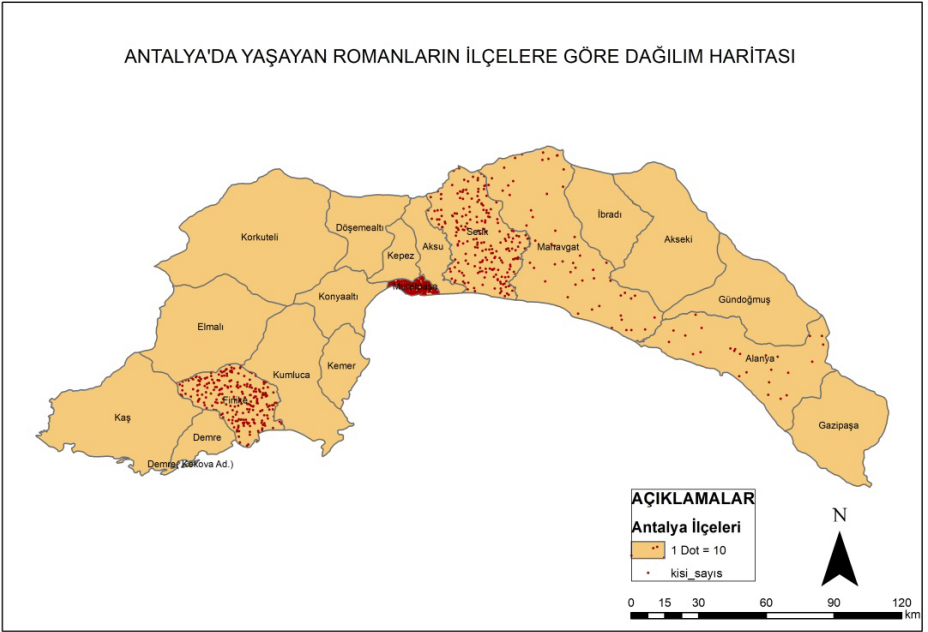
Antalya'da bulunan romanlar kendilerini roman olarak görmemekte ve bu şekilde adlandırılmak istememektedirler. Özellikle Yenikapı ve Kaleiçi tarafında yaşamakta olan romanlar kendilerini Türk olarak tanımlamaktadırlar. Kayıt altına alınmayan ve kendini roman olarak görmeyen vatandaşlarda bulunmaktadır.

1. Nereden geldiniz?
2. Neden Antalya'yı seçtiniz?
3. Mesleğiniz nedir?
4. Bu mesleği seçmenizde etken olan unsur nedir?
5. Eğitim düzeyiniz nedir?

Romanlara bu soruları sorduğumuzda aldığımız cevaplar şunlardı:

1.Nereden geldiniz? - 2.Neden Antalya'yı seçtiniz?

Uzun yıllar önce atalarının Balkanlardan, Girit, İran ve çevresinden geldiklerini geçmişte Bizans İmparatorluğu ve Avrupada zulme uğradıklarından dolayı Osmanlı Devleti'ne sığındıklarını ve Anadolu topraklarında yaşamaya başladıklarını ve zamanla göç ederek Antalya'ya yerleştiklerini belirtmişlerdir. Antalya'yı seçmelerinde herhangi özel bir neden olmadığını belirtmişlerdir. Fakat Antalya ili içerisinde belirli alanlarda yoğunlaşmaktadırlar. Bu alanlar daha çok turistik alanları oluşturmaktadır.

Harita 4. Antalya'da Yaşayan Romanların İlçelere Göre Dağılım Haritası

3.Mesleğiniz nedir? - 4.Bu mesleği seçmenizde etken olan unsur nedir?

Genel olarak meslek seçimlerinde vasıfsız olduklarından dolayı günübirlik ya da geçici işlerde çalışmaktadırlar. Bazı ilçelerde ise roman vatandaşları diğer yerleşim birimlerinde yaşayan romanlara nazaran meslek grubu olarak farklı alanlarda çalışmaktadır. Örneğin; Manavgat'ta yaşamakta olan Romanlar daha Belediye'de çalışırken Serik'te yaşayan romanlar ise daha çok aile geleneği olan müzisyenlik mesleğini sürdürmekte ya da yerleşim alanında bulunan turistik otellerde çalışmaktadır. Alanya'da yaşayan Romanların birkaçı hurdacılık yapmakta ya da turistik otellerde çalışmaktadır. Finike'de ise daha çok narenciye işleri ile mevsimlik işlerde çalışmaktadırlar.

Merkezde yaşayan Romanlar çoğunlukla geçimlerini kâğıt toplayıcılığı, otellerde vasıfsız işlerde çalışarak ya da Kaleiçi adlı mekânda at arabacılığı yaparak turistleri şehrin belirli noktalarında gezerek geçimlerini sağlamaktadırlar. Kadın romanlar ise daha çok belirli mekânsal alanlarda(Karaalioğlu Parkı) falcılık yaparak geçimlerini devam ettirmektedirler. Erkek romanlar ise çoğunlukla işsiz ya da çalışmamaktadırlar. Genel olarak ekonomik yaşamlarında etkin olan meslek grubu seyyar satıcılık ve müzisyenliktir.

5.Eğitim düzeyiniz nedir?

Antalya'da yaşamakta olan romanların büyük çoğunluğunun eğitim seviyesi ilk-ortaokul düzeyindedir. Lise düzeyinde eğitim alan kişi sayısı oldukça azdır. Üniversite eğitimi alan roman vatandaşı neredeyse hiç yoktur ya da sadece birkaç kişi üniversite okumaktadır.

Eğitim seviyelerinin dŸşŸk olmasından kaynaklı iş bulmakta sıkıntı çekmekte olan romanlar vasıfsız işlerle meşgul olmaktadırlar.

Abdalların kŸltŸrŸnde bulunan “Çalgı çalmayana kız vermezler” anlayışından dolayı bu soydan gelen herkes çalgı çalmayı kŸçük yaşlarda Ÿđrenmeye başlamıştır. Ÿđrenmek istemeyen gençlere ise baskı uygulayarak Ÿđretilmeye çalışılmıştır.

Serik abdallarında daha çok davul kŸltŸrŸ bulunmaktadır. Yapılan dŸđŸnlerde neredeyse 10-20 adet davulcu kiralanmakta ve dŸđŸn sahibinin maddi durumu hakkında bilgi vermekte olduğu sŸylenmiřtir. Bir dŸđŸnde ne kadar davulcu çok ise dŸđŸn sahibi o kadar zengindir.

Geleneksel dŸđŸn anlayışları olan 3 gŸnlŸk eğlence artık 1 gŸnde yapılmaktadır. Geçmişte kŸy kŸltŸrŸnŸn de etkisiyle devam eden dŸđŸnlerde gŸnŸmŸz şartlarında kişilerin fazla masraf yapmamak istemesi ve artık toplumsal olarak asimile olmasından kaynaklı şehir dŸđŸnŸ tabiri kullandıkları tek gecede dŸzenlenen eğlenceler yapılmaktadır.

Romanların şenlik KŸltŸrŸ

Romanlar MŸslŸmanlıđı kabul ettikten sonra Avrupada yaygın olan “Kara Sara” kutlamalarını terk ettiklerini belirtmeler de her sene 6 Mayısıta çok sayıda Roman vatandaşın katılımıyla “Kakava Bayramı”, Hristiyanların kutladıkları “Aziz George GŸnŸ” ile aynıdır. Kakava kelimesi roman dilinde “Tencere Bayramı” anlamına gelmektedir. Romanların Kakava dedikleri şenlikler 5 Mayıs’ta başlamaktadır fakat romanlar 6 Mayıs Hıdırellez şenliklerinin olduğu gŸnle Kakava

Bayramlarını birleştirmişlerdir. Böylece romanlar 5-6 Mayıs tarihleri arasında hem Kakava Bayramlarını hem de Hıdırellez şenliklerini kutlamaktadırlar (Özkan,A. 2000: 120).

Bazı ilçelerde Kahvebaba adıyla kutlanan bu şenliklerde genelde birbirleriyle yardımlaşma şeklinde ilerleyen bir düzen mevcut hatta şenlikler için çevre ilçe belediyeleri de katkı sağlamaktadır.

Kakava Bayramı günümüzde “Karagöz Kültür Sanat ve Kakava Şenlikleri” ismiyle ve 22-24 Mayıs tarihleri arasında kutlanmakta eğer hava şartları elverişli değilse bu tarihler ileri ya da geri olmak üzere değişebilmektedir.

SONUÇ

Bu araştırmada Romanların mekânsal eğilimleri ve mekana yansımaları araştırılmıştır. Yapılan literatür çalışmaları gözlem ve görüşmeler sonucunda romanların kültürel özelliklerinin geçmişten günümüze kadar olan sürede bazı yönlerden değişmiş olduğu belirlenmiştir. Yerleşmiş oldukları mekânsal alandaki yerli halk tarafından ötekileştirilmemek için yerli halkın kültürel özelliklerini benimsemişlerdir. Geçmişte olduğu gibi yaşadıkları alanda ki dini inanca bağlı kalarak yerel halkla bütünlük sağlamışlar.

Belirli zamanlarda Kakava şenlikleri adı verilen kültürel özelliklerini diğer illerde olduğu gibi büyük bir coşkuyla kutlamaktadırlar. Yerleşim alanı olarak çoğunlukla kıyı şeridini tercih etmektedirler. Bunun sebebi olarak da daha kolay iş bulmaları, olanaklar konusunda daha kapsamlı olması ve yöre halkının olumlu bakış açısı oluşturmaktadır. Eğitim seviyelerinin düşük olmasından kaynaklı düşük gelir grubu ve vasıfsız işlerde çalışmaktadırlar. Otellerde ve Belediyelerde iş bulamayıp çalışamayan Romanlar ise müzik kabiliyeti olanlar merkezde yer alan ya da turistik alanlardaki eğlence merkezlerinde müzisyenlik yapmaktadırlar.

Geçmişte çok çocuklu aile yapısı olmasına karşın günümüzde romanlarda çekirdek aile şeklinde yaşamaktadırlar. Romanların yaşadıkları mekânsal alan dağılımına bakıldığında daha çok gecekondu mahalleleri dikkat çekmektedir. Sadece Serik ve Manavgat'ta yer alan birkaç mahalle dışındaki yerleşim alanlarında gecekonduleşma görülmektedir. Toplumsal olarak kapalı bir yapıya sahiplerdir. Kendilerinden olmayanlarla kız alıp verme gibi düğün ya da eğlence yapılmamakta yöre halkı da romanlardan kız alıp vermemektedir.

KAYNAKÇA

Altınöz,İ., (2013) ‘Osmanlı Toplumunda Çingenerler’ Türk Tarih Kurumu Yayınları, 23:48:50:78:268.

Berger,H., (2000) ‘Çingene Mitolojisi’ Ayraç Yayınevi,9.

Kolukırık,S.,(2009) ‘Dünden Bugüne Çingenerler’ Ozan Yayıncılık,122.

Özkan,A. ,(2000) ‘Türkiye Çingenerleri’ Kültür Bakanlığı Yayınları, 120

Sarı,C., Koçak,İ.,(2012) ‘Dünden Bugüne Antalya’ Antalya Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü Yayınları,1.cilt,47:48:50.

İnternet Kaynakları

<http://www.antalya.gov.tr/> (Erişim tarihi: 07.03.2019)

<https://biruni.tuik.gov.tr/ilgosterge/?locale=tr> (Erişim tarihi 23.03.19).

BÖLÜM 2:
ANTALYA’NIN MERKEZ İLÇELERİNDE YAŞAYAN
ÇALIŞAN KADIN NÜFUSUN EKONOMİK COĞRAFYA
ÖZELLİKLERİ

Doç. Dr. Cemali SARI¹

Seher CEYLAN²

¹ Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, csari@akdeniz.edu.tr

² Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü,
seherrceylan@hotmail.com

GİRİŞ

Küreselleşmeyle birlikte tüm dünyada kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranları artarken Türkiye’de dünyadakine benzer bir artış söz konusu olmamıştır. Türkiye’nin üyelik müzakerelerinin sürdüğü AB üyesi ülkelerle kıyaslandığında Türkiye’de kadınların istihdam oranları son derece düşüktür. Bunun kadın işgücüne talebin düşüklüğü kadar kadın işgücü arzını kısıtlayan sosyokültürel engellerle de ilgisi vardır (Toksöz, 2007). OECD ülkelerindeki istihdam oranlarına bakıldığında da farklı bir durum görünmektedir.

Türkiye’de kadın, gerçek anlamda 1950’lerden sonra kırdan kente yönelik göçün beraberinde getirdiği kentleşme sonucu işgücü piyasası içinde yer almaya başlamıştır (Berber, Yılmaz Eser, 2008). Kırsal alandan ayrılıp kente göç etme, kent yaşamının özelliklerine uyum ve zihniyet değişimleri aile yapısında ve aile içi ilişkilerde de bir takım değişiklikleri beraberinde getirmiş ve kadının toplumsal konumu ve çalışma yaşamındaki yerini etkilemiştir (Koray ve diğ. , 1999).

1970’den sonraki kalkınma ile birlikte sanayi ve hizmetler sektöründe istihdam artarken tarım sektöründe istihdam azalmaktadır (Biçerli, 2000).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2005 yılı Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarına göre çalışan kadın sayısı 6 milyon 122 bin olarak tespit edilmiştir.

Türkiye’de yoğun olarak tarım sektöründe istihdam edilen kadın, ikinci olarak sanayi ve inşaat sektörüne göre çalışma

koşullarının daha kolay olduğu hizmetler sektöründe, en düşük olarak sırasıyla diğer sektörlere göre daha fazla fiziki güç gerektiren sanayi ve inşaat sektöründe istihdam edilmektedir. Kadın istihdamının bu şekildeki sektörel dağılımının önemli bir nedenini kadına yönelik geleneksel bakış açısı oluşturmaktadır. Kadının yerini evi, görevini anne olarak değerlendiren bu bakış açısı kadının tarım sektöründe çalışmasını normal karşılarırken, bu sektör dışında işgücü piyasası içinde bulunuşuna pek sıcak bakmamaktadır. Günümüzde artan eğitimle birlikte kadınlara yönelik bu bakış açısı giderek kaybolmaktadır. Kadınların hizmetler sektöründeki istihdamı giderek artmaktadır. Sektörel değişmeye paralel olarak işteki durumları da ücretsiz aile işçisi yerine ücretli ve yevmiyeli olarak değişmektedir (Berber, Yılmaz Eser, 2008).

Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranlarındaki düşüş eğiliminin bir kaç nedeni vardır. Birincisi genç nüfusun öğrenimde geçirdiği sürenin son zamanlarda uzamış olmasıdır. Bir diğer nedeni işgücünün yapısında görülen, tarımsal etkinliklerden tarım dışı etkinliklerine kayıştır. Kırsal alanda ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadın, kente göç ile birlikte deneyimsiz olmaları nedeniyle işgücü piyasasına hemen katılamamakta, bu da işgücüne katılım oranını olumsuz etkilemektedir (Tansel, 2002). Bunların yanında Türkiye’de kadının işgücüne katılım oranını, olumsuz yönde etkileyen değişik kaynaklardan doğan çeşitli nedenler vardır. Bunların başlıcaları; küçük çocukların bakımı, kadının eğitim düzeyinin düşüklüğü, piyasa koşullarının elverişli olmayışı, kısmi çalışma olanaklarının sağlanamayışı, çalışma ile ilgili yasal mevzuattaki eksiklikler ve

sonuçta kadının çalışması ile ilgili gelenek ve göreneklerin değişim hızının kadın lehine yavaş seyretmesi biçiminde belirtilebilir (Küçükkalay, 1998). Tüm bu olumsuzluklara rağmen kadınların işgücüne katılım oranının düştüğü söylenemez.

Çoğunluğu bekar kadınlardan oluşan 18-24 yaş arası çalışan kadın sayısı sürekli artmakta, 25 üzeri yaş grubunda belirgin bir azalma görülmektedir. Bunun nedeni kadınlardaki evlilik yaşının yükselmesidir. Evlilik yaşının 25'e kadar yükselmesi nedeni ile kadınlar bu yaşa kadar çalışmakta, sonrasında aile içi sorumluluklar nedeni ile işgücü piyasasından ayrılmaktadır.

Antalya, sosyal, kültürel ve ekonomik olarak Türkiye'nin önde gelen illerinden biridir. Başta turizm ve tarım olmak üzere pek çok alternatif iş kolunun bulunması ekonomik çekiciliğini artırmakta ve önemli ölçüde göç almasına neden olmaktadır. TÜİK verilerine göre Antalya'nın 2018 yılında toplam nüfusu 2 426 356 olup bunun 95 920 kişisi yıl içerisinde göç ederek nüfusun artmasını sağlamıştır.

Antalya aldığı yoğun göçler sonucu sosyal yapısı çok çeşitli olan bir ildir. Bu çeşitlilik, kültürel yapının zenginleşmesini sağladığı gibi önemli sorunlara da yol açmaktadır. Eğitim, sağlık, altyapı hizmetlerinde aksaklıklar, barınma ihtiyacının karşılanmasında zorluk çekme, eğitim seviyesinin düşüklüğüne bağlı niteliksiz kişi sayısının fazla olması nedeniyle işsizlik gibi sorunlar yaşanmaktadır.

Araştırma sahasının toplam nüfusu 1.345.248 kişidir. Bunun 674.606'sını kadınlar oluşturmaktadır.

2018 yılı TÜİK verilerine bakıldığında Antalya'nın en kalabalık ilçesinin Kepez (toplam nüfus 531.619, kadın nüfus 261.371) olduğu

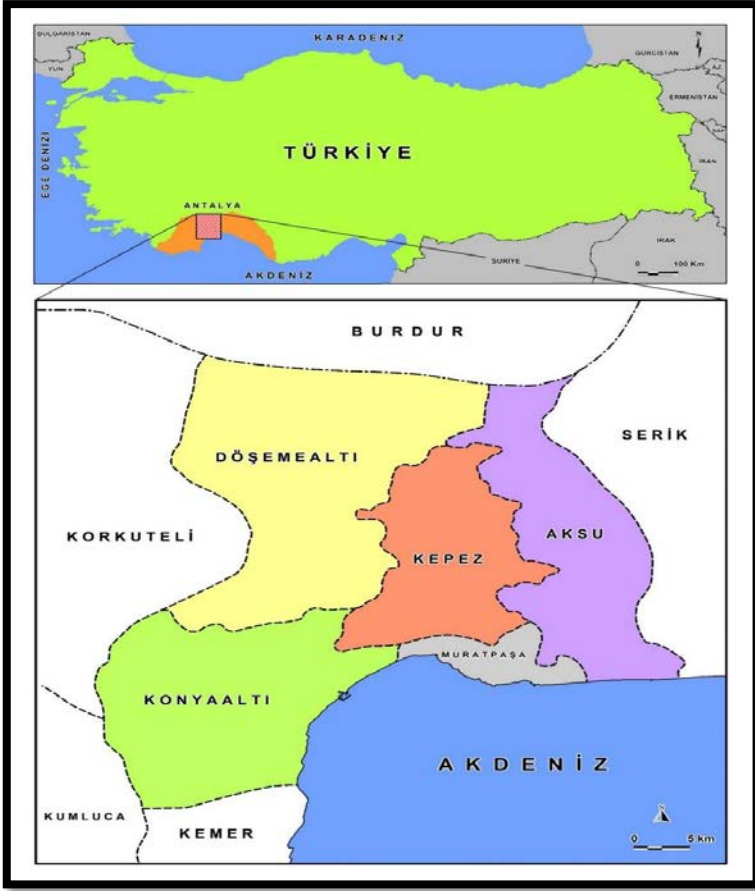
görülmektedir. Kepez ilçesini Muratpaşa (toplam nüfus 495.688, kadın nüfus 252.763), Konyaaltı (toplam nüfus 182.112, kadın nüfus 94.424), Aksu (toplam nüfus 71.643, kadın nüfus 35.148) ve Döşemealtı (toplam nüfus 63.186, kadın nüfus 30.898) takip etmektedir.

1.ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Kadınların iş yaşamına katılım süreçleri geçmişten günümüze büyük değişim göstermiştir. Özellikle 21. yüzyılda Türkiye'nin ekonomik olarak kalkınmaya başlamasının bir sonucu olarak kadınların eğitim düzeyi yükselmiş ve iş yaşamına katılımları artmıştır. Kadınlar sigortalı, sigortasız ya da ücretsiz aile işçisi olarak her alanda varlık göstermeye başlamışlardır. Bu artışa bağlı olarak kadın işgücünün mekânsal dağılışı özelliklerinin bilinmesi sahanın gelecek dönem kalkınma politikalarının hazırlanmasına ve planların yapılabilmesine katkıları sağlayacak olması bakımından önem arz etmektedir. Buna bağlı olarak, bu araştırmada Antalya merkez ilçelerde yaşayan çalışan kadın nüfusun ekonomik coğrafya özelliklerini tespit etmek amaçlanmıştır.

2.ARAŞTIRMANIN YERİ VE SINIRLARI

Araştırma sahası seçiminde, Antalya'nın, Türkiye'nin en fazla göç alan illerinden biri olması nedeniyle demografik yapısının uygun olması ve alternatif iş kollarının bulunması etkili olmuştur. Araştırma alanının sınırlarını Antalya merkez Aksu, Döşemealtı, Kepez, Konyaaltı ve Muratpaşa ilçeleri oluşturmaktadır (Bkz. Harita: 1).

Harita 1: Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası

3. BULGULAR

Rastasal olarak seçilen kadınlar üzerinde uygulanan anketler, nüfusa paralel olacak sayıda ilçelere dağıtılmıştır (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1: Katılımcıların İlçelere Göre Dağılımı

İlçe	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Aksu	27	6,6	6,6
Döşemealtı	66	16,2	22,8
Kepez	139	34,1	56,9
Konyaaltı	85	20,8	77,7
Muratpaşa	91	22,3	100
Toplam	408	100	

Kepez ilçesinden 139, Muratpaşa ilçesinden 91, Konyaaltı ilçesinden 85, Aksu ilçesinden 27, Döşemealtı ilçesinden 66 kadın üzerinde toplam 408 anket uygulanmıştır.

Ankete katılan kadınların 53'ü 19-24, 116'sı 25-29, 85'i 30-34, 53'ü 35-39, 55'i 40-44, 46'sı 45-49 yaş aralığında yer almaktadır (Bkz. Tablo 2).

Tablo 2: Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı

Yaşınız?			
Yaş	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
19-24	53	13	13
25-29	116	28,4	41,4
30-34	85	20,8	62,3
35-39	53	13	75,2
40-44	55	13,5	88,7
45-54	46	11,3	100
Toplam	408	100	

Elde edilen bulgulara göre çalışan kadınların çoğunluğunu 25 ile 35 yaş arasındaki kadınlar oluşturmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasında üniversiteden mezun olur olmaz iş bulmanın zor olması,

firmaların tecrübe sahibi olmayan yeni mezun kişileri çalıştırmak istememesi etkili olmuştur.

Katılımcıların büyük çoğunluğu evli kadınlardan oluşmaktadır. Kadınların 136'sı bekar, 231'i evli, 41'i de boşanmıştır (Bkz. Tablo: 3).

Tablo 3: Katılımcıların Medeni Durumu

Medeni Durumunuz?			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Bekar	136	33,3	33,3
Evli	231	56,6	90
Boşanmış	41	10	100
Toplam	408	100	

Katılımcıların neredeyse yarısını bekar kadınlar oluşturduğundan, çocuk sahibi olmayan kadın oranı çoğunluktadır. Evli kadınlar genel olarak 3'ten fazla çocuk sahibi olma eğilimi göstermemektedir. (Bkz. Tablo: 4).

Tablo 4: Katılımcıların Çocuk Sayısı

Kaç Çocuğunuz Var?			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Yok	180	44,1	44,1
1	85	20,8	65
2	108	26,5	91,4
3	35	8,6	100
Toplam	408	100	

Elde edilen bulgular sonucunda istihdama katılan kadınların yarısından fazlasının önlisans ve lisans mezunu olduğu dikkat çekmektedir (Bkz. Tablo: 5).

Tablo 5: Katılımcıların Öğrenim Durumu

Öğrenim Durumunuz?			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
İlkokul	55	13,5	13,5
Ortaokul	33	8,1	21,6
Lise/Meslek Lisesi	81	19,9	41,4
Önlisans	74	18,1	59,6
Lisans	136	33,3	92,9
Yüksek Lisans	29	7,1	100
Toplam	408	100	

Ankete katılanların yaklaşık %20 si ise lise veya meslek lisesi mezunu olup daha düşük eğitim seviyesine sahip kadınların istihdama çok fazla katılım gösteremediği görülmektedir. Ortaokul ve altı eğitim seviyesine sahip kadınların genellikle fabrikalarda ve atölyelerde işçi olarak veya ücretsiz aile işçisi olarak istihdama katıldıkları tespit edilmiştir. Tüm bunların yanında, kadınların yarısına yakını eğitimini aldığı mesleği yapmamakta, kendi iş alanları dışında çalışmaya devam etmektedir.

Çalışan kadınların %50'den fazlasının gelir düzeyinin 3000 tı 'nin altında olduğu, bunun da çoğunluğunu asgari ücretle çalışanlar olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo: 6).

Tablo 6: Katılımcıların Aylık Gelire Göre Dağılımı

Aylık Toplam Geliriniz Ne Kadar?			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
1000-2000	147	36	36
2001-3000	93	22,8	58,8
3001-4000	82	20,1	78,9
4001-5000	59	14,5	93,4
5001-7000	27	6,6	100
Toplam	408	100	

Gelir seviyesi 5000 tl nin üzerinde olan kadınların oranı yalnızca %6,6 olarak tespit edilmiştir.

Katılımcı kadınların yaklaşık yarısı devlet memuru statüsünde, yarısı da özel sektörde çalışanlardan oluşmaktadır (Bkz. Tablo: 7).

Tablo 7: Katılımcıların Sigorta Primlerine Göre Dağılımı

Sigorta Primleriniz Kim Tarafından Ödeniyor?			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Devlet	153	37,5	37,5
İşveren	200	49	86,5
Kendim/Eşim	55	13,5	100
Toplam	408	100	

Bunun yanı sıra çalışma sahasında sigortasız ya da ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadın sayısı da azımsanmayacak kadar fazladır. Geçici ya da kısa süreli işlerde çalışan ve ücretsiz aile işçisi olarak tarımda çalışan kadınlar sigortaları olmadığını belirtmektedir.

Çalışmaya başlama yaşı 19-26 arasında yoğunluk göstermektedir (Bkz. Tablo: 8).

Tablo 8: Katılımcıların Çalışmaya Başlama Yaşına Göre Dağılımı

Çalışmaya Başlama Yaşınız?			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
15-18	76	18,6	18,6
19-22	144	35,3	53,9
23-26	130	31,9	85,8
27-30	23	5,6	91,4
31-34	13	3,2	94,6
35-38	22	5,4	100
Toplam	408	100	

Bunun temel sebebinin liseden 18, üniversiteden 22 yaş dolaylarında mezun olunması olarak değerlendirilmektedir.

Ankete katılan kadınlar, genellikle maddi olarak bağımsız olmak istedikleri için çalışmaya başlamışlardır (Bkz. Tablo: 9).

Tablo 9: Katılımcıların Çalışmaya Başlama Nedeni

Çalışmaya Başlama Nedeniniz Nedir?			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Maddi Yetersizlik	86	21,1	21,1
Aile Ekonomisine Destek Olmak	73	17,9	39
Bağımsız Olma İsteği	161	39,5	78,4
İhtiyaç	58	14,2	92,6
Sosyal Sebepler	30	7,4	100
Toplam	408	100	

Eğitim hayatı tamamlandıktan sonra iş yaşamına katılmak doğal bir süreç olarak gelişmekte ve kadınlar iş yaşamına katılmaktadır. Maddi olarak güçlük çekmek ve aile ekonomisine destek olarak, daha

iyi yaşam şartlarına sahip olmak istemeleri de kadınların iş yaşamına katılmasına sebep olabilmektedir.

Ankete katılan kadınların çoğunluğunun kısa süreli işlerde çalıştıkları görülmektedir (Bkz. Tablo: 10).

Tablo 10: Katılımcıların Toplam Çalışma Süresi

Kaç Yıldır/ Aydır Çalışıyorsunuz?			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
0-2	48	11,8	11,8
3-5	87	21,3	33,1
6-8	64	15,7	48,8
9-11	44	10,8	59,6
12-14	49	12	71,6
15-17	25	6,1	77,7
18-20	26	6,4	84,1
21+	65	15,9	100
Toplam	408	100	

Katılımcıların %50'si maddi imkanları yeterli olsa bile çalışmaktan vazgeçmeyeceğini belirtmektedirler (Bkz. Tablo: 11).

Tablo 11: Katılımcıların Maddi İmkanlara Bağlı Çalışma İsteği

Maddi İmkanlarınız Yeterli Olsa Çalışmamayı Tercih Eder Misiniz?			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Evet	128	31,4	31,4
Hayır	205	50,2	81,6
Geçici Süre	75	18,4	100
Toplam	408	100	

Kadınların, %18'i geçici süre çalışmayıp tekrar iş yaşamına katılacağını; %31'i çalışmayacağını söylemektedir.

Katılımcıların %50'den fazlası emeğinin maddi karşılığını alamadığını ifade etmektedirler (Bkz. Tablo: 12).

Tablo 12: Katılımcıların İş - Para Tutumları

Emeğimin Parasal Karşılığını Alamıyorum			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	7	1,7	1,7
Kesinlikle Katılmıyorum	62	15,2	16,9
Katılmıyorum	68	16,7	33,6
Kararsızım	51	12,5	46,1
Katılıyorum	85	20,8	66,9
Kesinlikte Katılıyorum	135	33,1	100
Toplam	408	100	

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu yaptığı işin önemli olduğunu düşünmektedir (Bkz. Tablo: 13).

Tablo 13: Katılımcıların Yaptıkları İşin Önemsiz Durumları

Yaptığım İşin Çok Önemli Olduğunu Düşünüyorum			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	4	1	1
Kesinlikle Katılmıyorum	28	6,9	7,8
Katılmıyorum	29	7,1	15
Kararsızım	34	8,3	23,3
Katılıyorum	111	27,2	50,5
Kesinlikte Katılıyorum	202	49,5	100
Toplam	408	100	

Kadınların neredeyse tamamı yaptıkları işi önemsemekte ve hangi işi yaparlarsa yapsınlar, yaptıkları işin çok önemli olduğunu söylemektedir. Katılımcılar yaptıkları işi önemsemekte ve hangi işi yaparlarsa yapsınlar, yaptıkları işin çok önemli olduğunu düşünmektedir

Ankete katılanlar meslek seçiminde ya da sonraki süreçte yaptıkları işi benimsedikleri, ayrıca sevdikleri ve karakterlerine uygun olduğunu görmektedirler (Bkz. Tablo: 14-15).

Tablo 14: Katılımcıların Karakter- İş Uyumu

Karakterim İşime Uygun Değil			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	5	1,2	1,2
Kesinlikle Katılmıyorum	165	40,4	41,7
Katılmıyorum	96	23,5	65,2
Kararsızım	50	12,3	77,5
Katılıyorum	41	10	87,5
Kesinlikle Katılıyorum	51	12,5	100
Toplam	408	100	

Tablo 15: Katılımcıların Çalıştıkları İşe Karşı Tutumu

İşimi Sevmiyorum			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	6	1,5	1,5
Kesinlikle Katılmıyorum	172	42,2	43,6
Katılmıyorum	89	21,8	65,4
Kararsızım	43	10,5	76
Katılıyorum	43	10,5	86,5
Kesinlikte Katılıyorum	55	13,5	100
Toplam	408	100	

Katılımcıların yarıya yakını, yaptıkları işin evleriyle ve özel hayatlarıyla yeterince ilgilenmelerine fırsat vermediğini ifade etmektedir (Bkz. Tablo: 16).

Tablo 16: Katılımcıların İş – Özel Hayat Durumu

Çalıştığım İş Evimle, Çocuğumla Ve Ya Özel Hayatımla Yeterince İlgilenmeme Fırsat Vermiyor			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	7	1,7	1,7
Kesinlikle Katılmıyorum	79	19,4	21,1
Katılmıyorum	87	21,3	42,4
Kararsızım	66	16,2	58,6
Katılıyorum	78	19,1	77,7
Kesinlikte Katılıyorum	91	22,3	100
Toplam	408	100	

Özellikle özel sektörde, uzun ve esnek çalışma saatlerine sahip olan kadınlar, günlerinin büyük kısmını çalışarak geçirdiklerinden

özel hayatlarına yeterince vakit ayıramamakta, tüm sorumluluklarını yerine getirmekte güçlük çekmektedir. Devlet memuru statüsünde çalışan kadınların çalışma saatleri daha kısa olsa da, özel hayatlarına istedikleri kadar vakit ayıramadıklarını düşünmektedirler.

Kadınlar iş değiştirme konusunda esnek davranmakta, çalıştığı iş dışında başka bir işte çalışmaya sıcak bakmaktadır (Bkz. Tablo: 17).

Tablo 17: Katılımcıların İş Değiştirmeye Karşı Tutumu

Fırsatım Olsa Başka Bir İş Yapmak İsterim			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	8	2	2
Kesinlikle Katılmıyorum	103	25,2	27,2
Katılmıyorum	62	15,2	42,4
Kararsızım	56	13,7	56,1
Katılıyorum	69	16,9	73
Kesinlikle Katılıyorum	110	27	100
Toplam	408	100	

Bunun başlıca sebebi, çalıştıkları işin fiziksel ve zihinsel açıdan yorucu olması bunun karşılığında emeklerinin maddi karşılığını alamadıklarını düşünmeleridir.

Ankete katılanlar, iş değiştirme düşüncesinin yanı sıra çalıştıkları işin teknik konularında yeryine bilgi sahibi olduklarını düşünmekte ve kendilerini yeterli bulmaktadır (Bkz. Tablo: 18-19).

Tablo 18: Katılımcıların Yaptıkları İş İle İlgili Teknik Bilgileri

Çalıştığım İşin Teknik Konularında Yeterince Bilgim Var			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	6	1,5	1,5
Kesinlikle Katılmıyorum	20	4,9	6,4
Katılmıyorum	25	6,1	12,5
Kararsızım	48	11,8	24,3
Katılıyorum	133	32,6	56,9
Kesinlikle Katılıyorum	176	43,1	100
Toplam	408	100	

Tablo 19: Katılımcıların Yaptığı İşte Kendini Yeterli Bulup Bulmadığı

Yaptığım İşte Kendimi Yeterli Bulurum			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	9	2,2	2,2
Kesinlikle Katılmıyorum	21	5,1	7,4
Katılmıyorum	21	5,1	12,5
Kararsızım	34	8,3	20,8
Katılıyorum	126	30,9	51,7
Kesinlikle Katılıyorum	197	48,3	100
Toplam	408	100	

Kadınlar, iş kolu ve aldıkları maaş fark etmeksizin yaptıkları işin ekonomik olarak tatmin edici olmadığını düşünmekte, kazançlarının yetersiz olduğunu söylemektedir (Bkz. Tablo: 20).

Tablo 20: Katılımcıların Ekonomik Gelirlerinin Tatmin Ediciliğine Göre Dağılımı

Yaptığım İşi Ekonomik Açıdan Tatmin Edici Bulurum			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	5	1,2	1,2
Kesinlikle Katılmıyorum	87	21,3	22,5
Katılmıyorum	105	25,7	48,3
Kararsızım	77	18,9	67,2
Katılıyorum	81	19,9	87
Kesinlikle Katılıyorum	53	13	100
Toplam	408	100	

Bunda, asgari ücretle çalışan kadın sayısının fazla olması, kiralara yüksek, alım gücünün düşük olması en önemli etkenlerdir.

Ankete katılan kadınlar ekonomik tatminsizliğin yanı sıra yaptıkları işi sosyal açıdan önemli ölçüde tatmin edici bulmaktadır (Bkz. Tablo: 21).

Tablo 21: Katılımcıların Yaptıkları İşin Sosyal Açıdan Tatmin Ediciliğine Göre Dağılımı

Yaptığım İşi Sosyal Açıdan Tatmin Edici Bulurum			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	8	2	2
Kesinlikle Katılmıyorum	54	13,2	15,2
Katılmıyorum	70	17,2	32,4
Kararsızım	75	18,4	50,7
Katılıyorum	108	26,5	77,2
Kesinlikle Katılıyorum	93	22,8	100
Toplam	408	100	

Sosyal açıdan işinin tatmin edici olmadığını düşünen yani kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum cevabını veren kadınların yaptıkları işlere bakıldığında genellikle kısa molalara sahip, ağır işlerde çalışanlar olduğu görülmektedir.

Katılımcıların önemli bir kısmına göre, kadınlar iş yerinde baskıya maruz kalmamaktadır (Bkz. Tablo: 22).

Tablo 22: Katılımcıların İş Yerinde Baskıya Maruz Kalıp Kalmadığı

İş Yerinde Sık Sık Baskıya Maruz Kalırım			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	6	1,5	1,5
Kesinlikle Katılmıyorum	142	34,8	36,3
Katılmıyorum	99	24,3	60,5
Kararsızım	59	14,5	75
Katılıyorum	63	15,4	90,4
Kesinlikte Katılıyorum	39	9,6	100
Toplam	408	100	

Ankete katılan kadınlar iş kurallarının gerekli olduğunu ve çok katı kurallar olmadığını belirtmektedirler (Bkz. Tablo: 23).

Tablo 23: Katılımcıların İş Yerindeki Kurallar Hakkında Görüşü

İş Yerindeki Kurallar Çok Katı			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	8	2	2
Kesinlikle Katılmıyorum	107	26,2	28,2
Katılmıyorum	129	31,6	59,8
Kararsızım	60	14,7	74,5
Katılıyorum	52	12,7	87,3
Kesinlikle Katılıyorum	52	12,7	100
Toplam	408	100	

Kadınlar iş yaşamındaki var olan kurallardan rahatsızlık duyulmadığını belirtmektedirler (Bkz. Tablo: 24).

Tablo 24: Katılımcıların Kurallara Karşı Tutumu

Kurallardan Rahatsızım			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	9	2,2	2,2
Kesinlikle Katılmıyorum	114	27,9	30,1
Katılmıyorum	142	34,8	65
Kararsızım	52	12,7	77,7
Katılıyorum	48	11,8	89,5
Kesinlikle Katılıyorum	43	10,5	100
Toplam	408	100	

Yapılan anket ve görüşmeler sonucunda hem kadınların hem de erkeklerin beraber çalıştıkları alanlarda birbirleriyle iletişim eksikliği yaşamadığı ortaya çıkmıştır (Bkz. Tablo: 25).

Tablo 25: Katılımcıların İletişim Durumuna Göre Dağılımı

Patronumla / Çalışanımla Cinsiyetim Yüzünden İletişim Eksikliği Yaşarım			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	8	2	2
Kesinlikle Katılmıyorum	206	50,5	52,5
Katılmıyorum	100	24,5	77
Kararsızım	25	6,1	83,1
Katılıyorum	42	10,3	93,4
Kesinlikle Katılıyorum	27	6,6	100
Toplam	408	100	

Araştırma sahasındaki demografik çeşitliliğin fazla olması bu sonucu nedenleri arasında sayılabilir.

Ekonomik kalkınmaya bağlı olarak, çalışma mekanlarının düzenlenmesi ve konforunun artırılması nedeniyle araştırmaya katılan kadınlar çalışma mekanlarından genel olarak memnun görünmektedir (Bkz. Tablo:

Tablo 26: Katılımcıların Çalışma Mekanına Karşı Tutumu

Çalışma Mekanından Memnunum			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	5	1,2	1,2
Kesinlikle Katılmıyorum	32	7,8	9,1
Katılmıyorum	42	10,3	19,4
Kararsızım	44	10,8	30,1
Katılıyorum	126	30,9	61
Kesinlikte Katılıyorum	159	39	100
Toplam	408	100	

Katılımcılara göre iş yerindeki arkadaşlıkla iş doyumunu arasında yakın bir ilişki olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo: 27).

Tablo 27: Katılımcıların İş Arkadaşlarıyla Rekabet Durumu

İş Arkadaşlarımı Rakibim Olarak Görürüm			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	6	1,5	1,5
Kesinlikle Katılmıyorum	202	49,5	51
Katılmıyorum	107	26,2	77,2
Kararsızım	30	7,4	84,6
Katılıyorum	32	7,8	92,4
Kesinlikle Katılıyorum	31	7,6	100
Toplam	408	100	

Kadınlar iş yerindeki iyi arkadaşlık ilişkileri sayesinde sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmekte ve böylelikle motivasyon ve performanslarında artış olduğu bu doğrultuda iş arkadaşları arasında rekabet oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kadınların %91'i iş arkadaşları arasında çalışma koşulları bakımından cinsiyet ayrımı yapmadığını belirtmiştir (Bkz. Tablo: 28).

Tablo 28: Katılımcıların Yaptıkları İşte Cinsiyet Ayrımı Tutumlarına Göre Dağılımı

İş Arkadaşlarım Arasında Çalışma Koşulları Bakımından Cinsiyet Ayrımı Yaparım			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	9	2,2	2,2
Kesinlikle Katılmıyorum	250	61,3	63,5
Katılmıyorum	92	22,5	86
Kararsızım	24	5,9	91,9
Katılıyorum	10	2,5	94,4
Kesinlikle Katılıyorum	23	5,6	100
Toplam	408	100	

Bu durum erkekler için de benzer seyretmektedir. Kadın işi, erkek işi olarak iş ayrımı yapılmamakta, hemen hemen tüm iş kollarında kadın ve erkekler birlikte çalışmakta ve bundan rahatsızlık duymamaktadır.

Katılımcıların %60'ı çalışma koşullarının çok ağır olmadığını düşünmektedir (Bkz. Tablo: 29).

Tablo 29: Katılımcıların Çalışma Koşullarının Durumu

Çalışma Koşullarım Çok Ağır			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	7	1,7	1,7
Kesinlikle Katılmıyorum	76	18,6	20,3
Katılmıyorum	113	27,7	48
Kararsızım	60	14,7	62,7
Katılıyorum	83	20,3	83,1
Kesinlikle Katılıyorum	69	16,9	100
Toplam	408	100	

Ankete katılanların %58'i de çalışma saatlerinin çok uzun olmadığını söylemektedir (Bkz. Tablo: 30).

Tablo 30: Katılımcıların Çalışma Saatleriyle İlgili Düşünceleri

Çalışma Saatlerim Çok Uzun			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	3	0,7	0,7
Kesinlikle Katılmıyorum	78	19,1	19,9
Katılmıyorum	119	29,2	49
Kararsızım	40	9,8	58,8
Katılıyorum	82	20,1	78,9
Kesinlikle Katılıyorum	86	21,1	100
Toplam	408	100	

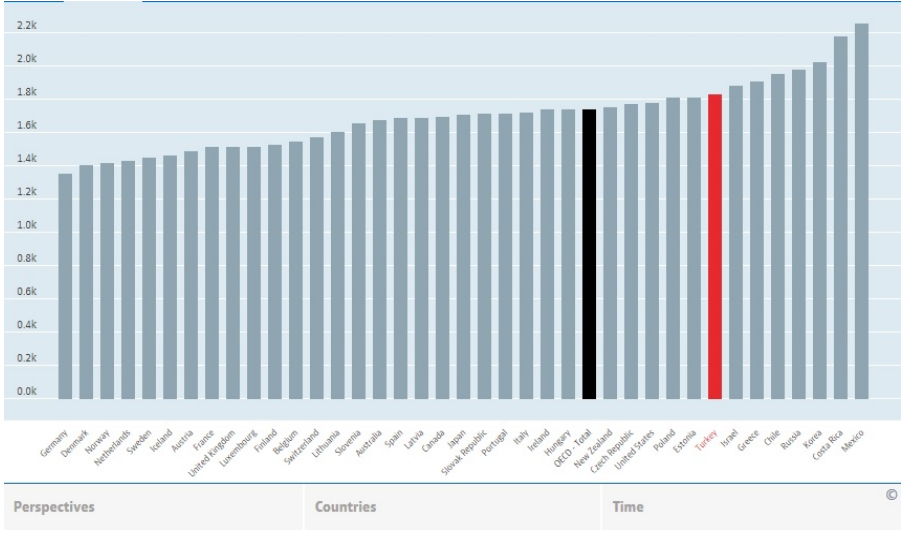
Kadın katılımcıların %68'i (kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum ve kararsızım cevabını vererek) iş yaşamında esnek çalışma saatlerinin çalışmak istememesine neden olmayacağını söylemektedir. Buna göre kadınlar uzun ve esnek çalışma saatlerinden rahatsızlık duymamaktadır sonucuna ulaşılabilir (Bkz. Tablo: 31-32).

Tablo 31: Katılımcıların Çalışma Saatleriyle İlgili Tutumları

Çalışma Saatlerimin Uzun Olması Verimliliğimi Düşürüyor			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	9	2,2	2,2
Kesinlikle Katılmıyorum	54	13,2	15,4
Katılmıyorum	82	20,1	35,5
Kararsızım	35	8,6	44,1
Katılıyorum	100	24,5	68,6
Kesinlikle Katılıyorum	128	31,4	100
Toplam	408	100	

Tablo 32: Katılımcıların Esnek Çalışma Saatlerine Tutumlarına Göre Dağılımı

Esnek Çalışma Saatleri Çalışmak İstemememe Sebep Olur.			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	11	2,7	2,7
Kesinlikle Katılmıyorum	130	31,9	34,6
Katılmıyorum	80	19,6	54,2
Kararsızım	59	14,5	68,6
Katılıyorum	70	17,2	85,8
Kesinlikle Katılıyorum	58	14,2	100
Toplam	408	100	

Grafik 1: 2017 Yılı OECD Ülkeleri Yıllık Toplam Çalışma Saatleri.
<http://www.oecd.org>

2017 yılı OECD çalışma istatistiklerine göre yıllık toplam çalışma saatleri, OECD ortalaması toplam 1744 saat olarak hesaplanmış, toplam 1356 saat ortalamayla en kısa çalışma saatlerine sahip ülke Almanya, en uzun çalışma saatlerine sahip olan ülke ise toplam 2357 saat ile Meksika olmuştur. Türkiye’de yıllık toplam çalışma süresi 1832 saat olup OECD ülkeleri ortalamasından 88 saat daha uzundur. Bu istatistiklere göre Türkiye 38 ülke içinde 30. sırada yer alarak en uzun çalışma saatlerinde sahip olan 8. ülkedir (Bkz. Grafik: 1).

Elde edilen bulgularla OECD verileri karşılaştırıldığında Türkiye’de çalışma saatlerinin çok uzun olduğu fakat kadınların uzun ve esnek çalışma saatlerinden rahatsızlık duymadığı, çalışmak istemelerine engel olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Katılımcılar yasal hakları konusunda yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünmektedir (Bkz. Tablo: 33).

Tablo 33: Katılımcıların Yasal Haklarına Dair Bilgisi

Çalışma Konusunda Yasal Haklarının Neler Olduğunu Bilirim			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	8	2	2
Kesinlikle Katılmıyorum	46	11,3	13,2
Katılmıyorum	20	4,9	18,1
Kararsızım	65	15,9	34,1
Katılıyorum	137	33,6	67,6
Kesinlikle Katılıyorum	132	32,4	100
Toplam	408	100	

Ankete katılan kadınlar haklarının çiğnenmesi halinde yetkili mercilere başvurmaktan çekinmeyeceklerini ifade etmektedir (Bkz. Tablo: 34).

Tablo 34: Katılımcıların Haksızlığa Karşı Tutumu

Haklarının Çiğnenmesi Halinde Yetkili Mercilere Başvurmaktan Çekinmem			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	7	1,7	1,7
Kesinlikle Katılmıyorum	29	7,1	8,8
Katılmıyorum	26	6,4	15,2
Kararsızım	48	11,8	27
Katılıyorum	135	33,1	60
Kesinlikle Katılıyorum	163	40	100
Toplam	408	100	

Yetkili mercilere başvurmaktan çekinen kadınlar ise işten atılma korkusu yaşadıklarından, haksızlığa karşı tepki göstermekten çekinmektedir.

Çalışan kadınların önemli bir kısmının çalıştıkları yerde doğum izninin hoş karşılanıp karşılanmayacağını bilmedikleri için soruya cevap vermedikleri görülmüştür. Çoğunluk ise işverenlerin doğum iznini hoş karşıladığını ve doğum yapmanın işten çıkartılmaları için sebep olmadığını belirtmiştir (Bkz. Tablo: 35-36).

Tablo 35: Katılımcıların Çocuk Sahibi Olmasının Çalışma İsteklerine Etkisi

Çocuk Sahibi Olmam Çalışmak İstemememe Sebep Olur			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	19	4,7	4,7
Kesinlikle Katılmıyorum	152	37,3	41,9
Katılmıyorum	91	22,3	64,2
Kararsızım	59	14,5	78,7
Katılıyorum	35	8,6	87,3
Kesinlikle Katılıyorum	52	12,7	100
Toplam	408	100	

Tablo 36: Katılımcıların İşverenlerinin Yasal Doğum İznine Karşı Tutumları

Doğum İzni İşverenim Tarafından Hoş Karşılanır			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	42	10,3	10,3
Kesinlikle Katılmıyorum	42	10,3	20,6
Katılmıyorum	35	8,6	29,2
Kararsızım	94	23	52,2
Katılıyorum	84	20,6	72,8
Kesinlikle Katılıyorum	111	27,2	100
Toplam	408	100	

Bu durum genellikle devlet memuru olan kadınlar ve kurumsal firmalarda çalışan kadınlar için geçerli olup kurumsal olmayan firmalarda ya da daha küçük iş yerlerinde çalışan kadınlar için geçerli değildir. Bu tür işlerde çalışan kadınlar hamile kaldıklarında ya da

doğum öncesinde işten çıkartılmakta sonrasında da yeniden iş bulmakta zorlanmaktadır. Fakat yeni çocuk sahibi olmaları çalışma isteklerini olumsuz etkilememektedir.

Katılımcılardan özellikle son dönemlerde çocuk sahibi olan kadınların büyük çoğunluğu 16 haftalık yasal doğum iznini yeterli bulmamaktadır (Bkz. Tablo: 37).

Tablo 37: Katılımcıların Yasal Doğum İznini Yeterli Bulup Bulmadıklarına Göre Dağılışı

Yasal Doğum İzninin Yeterli Olduğunu Düşünürüm			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	49	12	12
Kesinlikle Katılmıyorum	106	26	38
Katılmıyorum	70	17,2	55,1
Kararsızım	67	16,4	71,6
Katılıyorum	60	14,7	86,3
Kesinlikle Katılıyorum	56	13,7	100
Toplam	408	100	

Katılımcılar çocukların temel bakımının karşılanması için gerekli sürenin 1 yıl olması gerektiğini söylemektedirler. Devlet memuru statüsünde çalışan kadınların ücretsiz izin kullanma hakkı olup çocuklarının bakımı için gerekli gördükleri takdirde izin kullandıkları ama özel sektörde çalışan kadınların ücretsiz izin kullanma hakkına sahip olmadıkları için gerekli durumda işten ayrılmaya mecbur kaldıklarını belirtmişlerdir.

Süt izni, çalışan annenin bebeğinin beslenme gereksinimini karşılayabilmesi için 2013 yılında tanınmış bir haktır. Ankete katılan

doğum yapan kadınların 2013 yılı sonrasında yaklaşık %30'unun süt iznini kullandığını belirtmiştir (Bkz. Tablo:38).

Tablo 38: Katılımcıların günlük süt iznini kullanma durumu

Yasal Günlük Süt İznimi Kullanabildim			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	147	36	36
Kesinlikle Katılmıyorum	44	10,8	46,8
Katılmıyorum	30	7,4	54,2
Kararsızım	66	16,2	70,3
Katılıyorum	66	16,2	86,5
Kesinlikte Katılıyorum	55	13,5	100
Toplam	408	100	

Katılımcılara göre kurumsal ve tüm gün yoğun olarak çalışılan iş yerlerinde, profesyonellikten uzaklaşılacağı ve vakit kaybına neden olacağı düşüncesiyle çocukların iş yerine götürülmesinin hoş karşılanmamaktadır. Bunun yanında hoş karşılanırsa bile çocukların bakımına yönelik alanların bulunmadığı, mecbur kalırsa bile çocukların çoğu zaman iş yerine götürülemediği dolayısıyla kadınların belirli süre iş hayatına ara vermeye mecbur kaldığı ifade edilmektedir (Bkz. Tablo: 39-40-41).

Tablo 39: Katılımcıların Hamileliğe Karşı İşsizlik Tutumu

Gebelik / Yeni Çocuk Sahibi Olmam İşten Çıkarılmama Neden Olmaz			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	59	14,5	14,5
Kesinlikle Katılmıyorum	53	13	27,5
Katılmıyorum	34	8,3	35,8
Kararsızım	71	17,4	53,2
Katılıyorum	79	19,4	72,5
Kesinlikle Katılıyorum	112	27,5	100
Toplam	408	100	

Tablo 40: Katılımcıların İş Yerindeki Çocuk Bakım Alanlarının Varlığı

İş Yerimde Çocuğumla Zaman Geçirebileceğim/ Bakımını Karşılatabileceğim Alanlar Bulunur			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	60	14,7	14,7
Kesinlikle Katılmıyorum	157	38,5	53,2
Katılmıyorum	69	16,9	70,1
Kararsızım	41	10	80,1
Katılıyorum	33	8,1	88,2
Kesinlikle Katılıyorum	48	11,8	100
Toplam	408	100	

Tablo 41: İşverenlerin Ve Çalışanların İş Yerindeki Çocuklara Karşı Tutumu

Çocuğumu İş Yerine Götürmem Hoş Karşılıdır			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	63	15,4	15,4
Kesinlikle Katılmıyorum	114	27,9	43,4
Katılmıyorum	78	19,1	62,5
Kararsızım	64	15,7	78,2
Katılıyorum	52	12,7	90,9
Kesinlikle Katılıyorum	37	9,1	100
Toplam	408	100	

Katılımcıların çoğunluğu fazla mesai ücretlerinden haberdar olmayıp, günlük çalışma sürelerinden fazla çalışsalar bile çalışmalarının karşılığını alamamaktadır (Bkz. Tablo: 42).

Tablo 42: Katılımcıların Fazla Mesai Ücretlerini Eksiksiz Alıp Almadığı

Fazla Mesai Ücretlerimi Eksiksiz Alırım			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	29	7,1	7,1
Kesinlikle Katılmıyorum	103	25,2	32,4
Katılmıyorum	56	13,7	46,1
Kararsızım	52	12,7	58,8
Katılıyorum	69	16,9	75,7
Kesinlikle Katılıyorum	99	24,3	100
Toplam	408	100	

Ankete katılan kadınların neredeyse tamamı stresli bir iş yaptığını düşünmektedir (Bkz. Tablo: 43).

Tablo 43: Katılımcıların Çalıştıkları İşi Stresli Bulup Bulmadığı

Stresli Bir İş Yaptığımı Düşünüyorum			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	8	2	2
Kesinlikle Katılmıyorum	59	14,5	16,4
Katılmıyorum	40	9,8	26,2
Kararsızım	42	10,3	36,5
Katılıyorum	109	26,7	63,2
Kesinlikle Katılıyorum	150	36,8	100
Toplam	408	100	

Araştırma sahasında çalışanlar iş yerine ulaşımını belediye otobüsü, tramvay, özel araç ya da varsa iş yeri servisini kullanarak sağlamaktadır. Elde edilen bulgular göstermektedir ki bireyler genellikle iş yeri ve ev arasındaki mesafeyi olabildiğince kısa tutmaktadır. Katılımcıların % 62 si iş yerlerine ulaşımının 30 dakikadan daha kısa sürdüğünü, daha uzun sürdüğünü söyleyenlerin de genellikle servis kullanarak iş yerine ulaştıklarını ifade etmektedir (Bkz. Tablo: 44).

Tablo 44: Katılımcıların İş Yerine Ulaşma Sürelerine Göre Dağılımı

İş Yerime Ulaşmam 30 Dakikadan Daha Uzun Sürer			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	11	2,7	2,7
Kesinlikle Katılmıyorum	130	31,9	34,6
Katılmıyorum	94	23	57,6
Kararsızım	19	4,7	62,3
Katılıyorum	54	13,2	75,5
Kesinlikle Katılıyorum	100	24,5	100
Toplam	408	100	

Katılımcıların %45'inin mesleklerinde kendilerini geliştirmek için online yada örgün eğitim aldığı; %38'inin ise hiçbir meslek içi, eğitime katılmadığı görülmektedir (Bkz. Tablo: 45).

Tablo 45: Katılımcıların Meslek İçi Eğitim Alma Durumu

Mesleğimde Kendimi Geliştirmek İçin, Sivil Toplum Örgütlerinin / Kuruluşlarının Örgün ya da Online Eğitimlerinden Faydalanırım			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	11	2,7	2,7
Kesinlikle Katılmıyorum	86	21,1	23,8
Katılmıyorum	70	17,2	40,9
Kararsızım	58	14,2	55,1
Katılıyorum	103	25,2	80,4
Kesinlikte Katılıyorum	80	19,6	100
Toplam	408	100	

Araştırma sahası Antalya merkez ilçelerdeki çalışan kadınların, çevresindeki erkeklerin genellikle kadın erkek eşitliğine inanıp inanmadığı sorusuna yanıtları birbirinden çok farklıdır (Bkz. Tablo: 46).

Tablo 46: Katılımcıların Çevresindeki Erkeklerin Kadın Erkek Eşitliğine İnançları

Çevremdeki Erkeklerin Genellikle Kadın Erkek Eşitliğine İnanıldığını Düşünürüm			
	Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçersiz	7	1,7	1,7
Kesinlikle Katılmıyorum	98	24	25,7
Katılmıyorum	74	18,1	43,9
Kararsızım	86	21,1	65
Katılıyorum	78	19,1	84,1
Kesinlikle Katılıyorum	65	15,9	100
Toplam	408	100	

Elde edilen verilerden belirgin bir sonuca ulaşılmamıştır. Erkekler ve kadınlarla yapılan görüşmelerde ise erkeklerin kadın erkek eşitliğine, kadınların inandığından daha fazla inandıkları sonucu ortaya çıkmıştır.

SONUÇ

Antalya, iki buçuk milyona ulaşan nüfusuyla, iş kollarının çeşitli olması nedeniyle fazla göç alan ve işgücü potansiyeli yüksek olan bir ildir. Muratpaşa ve Konyaaltı ilçelerinin denize kıyısının bulunması ekonomik değerini artırmakta barınma, beslenme gibi temel ihtiyaçların ve sosyal kültürel ihtiyaçların çok daha pahalıya karşılanmasına sebep olmaktadır. Bu durum hem erkeğin hem de kadının iş yaşamına katılımını artırmaktadır. Çalışma sahasında yaşayan 674.000 kadının yaklaşık üçte biri iş yaşamının içerisinde aktif şekilde rol almaktadır. Bu durum Antalya ekonomisini kalkındırmakta, bireylerin yaşam standartlarını yükseltmektedir.

Elde edilen bulgulara bakıldığında çalışan kadınların yaklaşık %50'si önlisans ve lisans mezunu kadınlardan oluşmaktadır. Bu durum eğitim seviyesindeki yükselmelerle istihdam oranı arasındaki pozitif ilişkiye dikkat çekmektedir. İstihdamın eğitim seviyesiyle ilişkisi pozitif yönde olsa da maaş faktörünü çok önemli ölçüde etkilemediği, kadınların büyük bir çoğunluğunun asgari ücret kazandığını göstermektedir. Özel sektörde çalışan kadınlar, devlet memuru kadınlara göre daha az kazanmakta ve ekonomik açıdan daha büyük tatminsizlik yaşamaktadır. Kadınların iş yaşamındaki sosyal tatmin seviyeleri, ekonomik tatmin seviyelerinden daha yüksektir. Kadınların büyük bir çoğunluğu yaptıkları işi sosyal açıdan yeterince tatmin edici bulmaktadır. Bu sosyal tatmine bağlı olarak kadınların, iş arkadaşlarıyla genel olarak uyumlu çalıştığı, aralarında rekabet olmadığı görülmektedir.

Katılımcılar, işverenlerin doğum iznini hoş karşıladığını ve doğum yapmanın işten çıkartılmaları için sebep olmadığını belirtmiştir. Bu durum genellikle devlet memuru olan kadınlar ve kurumsal firmalarda çalışan kadınlar için geçerli olmayıp kurumsal olmayan firmalarda yada daha küçük iş yerlerinde çalışan kadınlar için geçerlidir. Bu tür işlerde çalışan kadınlar hamile kaldıklarında ya da doğum öncesinde işten çıkartılmakta, sonrasında da yeniden iş bulmakta zorlanmaktadır. Özellikle son dönemlerde çocuk sahibi olan kadınların büyük çoğunluğu yasal doğum iznini yeterli bulmamakta, çocukların temel bakımının karşılanması için gerekli sürenin uzatılması gerektiği fikrini savunmaktadır. Devlet memuru statüsünde çalışan kadınların ücretsiz izin kullanma hakkı olup çocuklarının bakımı için gerekli gördükleri takdirde izin kullanabilmektedirler. Ama özel sektörde çalışan kadınların ücretsiz izin kullanma hakkına sahip olmadıkları için gerekli durumda işten ayrılmaya mecbur kalmaktadırlar. Doğum izninin az olması, süt izninin kullanılmasında sıkıntı yaşanması, esnek ve uzun çalışma saatlerine sahip olunması kadınların çocuk sahibi olma eğilimlerini azaltmasına rağmen çalışma istekleri üzerinde olumsuz bir etkiye sahip değildir.

Çalışma saatlerinin esnekliği katılımcıların büyük bir çoğunluğunun çalışma isteklerini etkilememektedir. OECD ülkeleri ortalamasıyla kıyaslandığında Türkiye’de kadınların 88 saat daha fazla çalıştıkları görülmektedir. Bu durum çalışan kadınlar için bir sorun teşkil etmediği gibi uzun ve esnek çalışmak bir sorun olarak görülmemektedir. Ancak uzun ve esnek çalışma saatleri bedensel ve zihinsel yorgunluğa sebep olduğundan alınan verimi düşürmektedir.

Kadınların, iş yerlerinde belli kurallar olmasının iş verimini artırdığı, kuralların gerekli olduğu ve var olan kurallardan rahatsızlık duyulmadığı görülmektedir.

Merkez ilçelerde çalışan kadınlar ve erkekler arasında negatif bir kutuplaşma yaşanmadığı görülmektedir. Katılımcıların yaklaşık %85'i iş arkadaşları arasında cinsiyet ayrımı yapmadığını söylemektedir. Fakat çevrelerindeki erkeklerin kadın erkek eşitliğine inanıp inanmadıkları konusunda, ilçe ve yaş fark etmeksizin çelişki yaşadıkları görülmektedir. Araştırma yapılan tüm merkez ilçelerde böyle bir sonucun varlığı, araştırma sahasının sosyoekonomik gelişmişliğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- BERBER, M., YILMAZ ESER, B. (2008). Türkiye’de Kadın İstihdamı: Ülke ve Bölge Düzeyinde Sektörel Analiz. “İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi Cilt:10 Sayı:2.
- DOĞAN, M. (2018). Antalya Şehrinin (Muratpaşa, Kepez, Döşemealtı, Aksu, Konyaaltı) Gelişmesinde Etkili Olan Faktörler. *International Journal of Geography and Geography Education*, 38, 187-201.
- ECEVİT, Y. (2007). *Türkiye’de Kadın Girişimciliğine Eleştirel Bir Yaklaşım*, Uluslararası Çalışma Ofisi (ILO), Ankara,1.baskı.
- HECKLİNGER, D. (2008). OECD Ülkelerinde Kadınlar ve Erkekler. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, 45. yıl
- KARABIYIK, İ.(2012). Türkiye’de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı. Marmara Üniversitesi. İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt: XXXII, Sayı I, S. 231-260.
- KÜÇÜKKALAY, A.M. (1998). Türkiye’de Planlı Dönemde Kadın Nüfusu ve Kadın İşgücü İstihdamındaki Gelişmeler. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı:3, S.35-44.
- ÖNDER, N. (2013). Türkiye’de Kadın İşgücünün Görünümü. ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, Temmuz-Eylül.
- SOYSAL, A. (2010). Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 65-1.
- TİRE, O. (2017). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Kadın Yoksulluğu. Mavi Atlas Dergisi. Sayı:5(1), S.97-112.

TOKSÖZ, G, (2007), Türkiye’de Kadın İstihdamının Durumu,
Uluslararası Çalışma Ofisi, Ankara.

<http://www.tuik.gov.tr> (erişim tarihi: 22.02.20199)

<https://www.antalya.bel.tr> (erişim tarihi: 02.03.2019)

<http://www.antalya.gov.tr> (erişim tarihi: 11.12.2018)

<http://www.oecd.org> (erişim tarihi: 07.10.2018)

BÖLÜM 3:
TÜTÜN YASALARININ TİRE (İZMİR) TÜTÜN TARIMINA
ETKİLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Halil HADİMLİ¹

¹ Akdeniz Üni, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Antalya, Türkiye
halilhadimli@akdeniz.edu.tr

GİRİŞ

Dünya Ticaret Örgütünün gelişmekte olan ülkelerde uygulamaya çalıştığı liberal tarım politikaları ve IMF'nin adeta dayatma olarak talep ettiği “tarım reformları”, Türkiye gibi ülkelerin kırsal nüfusları üzerinde pek çok olumsuz sonuç yaratmıştır. Buna ilave olarak; Türkiye’de tarımın yapısal sorunlarından kopuk, tamamen finansal kaygılardan hareketle alınan kararlar, tarım sektörünü sonu belirsiz bir yola sürüklemiş, seksen milyonu aşan nüfusun gıda güvenliğini de tehlikeye atmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin uluslararası kuruluşlarla yaptığı antlaşmalar (Dünya Bankası ve IMF gibi) Türkiye tarımı üzerinde derin yaralar açmış, tarımsal nüfusu azaltmış ve ülkenin kendi kendine yetebilme özelliğini ortadan kaldırmıştır. Bu çerçevede 1990’lı yılların başında itibaren bölgesel olarak uygulanan üretim kotaları, 1996 yılında yürürlüğe giren gümrük birliği antlaşması, 1999 ve 2001 yıllarında IMF ile yapılan Stant-by antlaşmalarında verilen niyet mektupları ve bunlara ilave olarak Bakanlar Kurulu tarafından bazı ürünlerin gümrük vergilerinde yapılan indirimler, tarım sektöründe bugün yaşanan sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

İzmir’in Tire taşra ilçesi de yukarıda belirtilen ulusal tarım politikaları ve uluslar arası antlaşmalardan etkilenmiştir. İlçe nüfusunu ilgilendiren tarım yasalarından en önemlisi “Tütün Yasası”dır. 22 Haziran 2000 tarihinde IMF’ye verilen niyet mektubunda; tütün yasasının çıkarılacağı taahhüt edilmiş ve akabinde hayata geçirilerek Türkiye’de tütün tarımı azaltılmış, tütün ile ilgili bazı kurumlarda

işlevsizleştirilmiştir. Böylece Tire köylerinin en önemli ürünlerinden olan tütünün tarımı terk edilmiş, alternatif ürünlere yönelinmiş ve köyler ekonomik olarak zayıflarken, nüfus açısından da boşalmışlardır.

Araştırma Sahasının Yeri ve Genel Özellikleri

Tire Taşra ilçesi, İzmir ilinin güney yarısında, Küçük Menderes Havzası içerisinde yer alır. Tire, güneyinde dağ ekosistemi kuzeyinde ise ova ekosisteminin bulunduğu, her mevsim tarım yapmaya uygun iklim koşullarına sahip, tarih boyunca yaşam alanı olarak seçilmiş uygun bir konumdadır. Tire taşra ilçesi, yaklaşık 80 bin hektarlık alanı ile İzmir ilinin Bergama ve Ödemiş taşra ilçelerinden sonra en büyük üçüncü ilçesidir. Tire ilçesi güneyden Aydın'ın Efeler ve İncirliova; doğudan Beydağ ve Ödemiş kuzeyden Bayındır ve Torbalı batıdan da Selçuk ilçeleri ile sınırlandırılmıştır.

Tire yer şekilleri bakımından çeşitliliğe sahiptir. İlçenin deniz seviyesine göre 50 m ile 1600 m yükselti kuşağı arasına yayılan arazi varlığı özellikle tarımsal faaliyetler bakımından çeşitliliğe neden olmuştur. Tire arazisi dört jeomorfolojik birime ayrılabilir (Doğan ve Vardar, 2010: 19). Bunlar ilçe merkezinin güneyindeki dağlık alanlar, dağlık alanlarla ova tabanının birleştiği kesimdeki birikinti konileri, ova tabanı ve ova tabanı içerisinde yükselen basık tepelik alanlardır. Bu alanlardan özellikle eteklerde bulunan birikinti koni ve yelpazeleri tütün tarımı için elverişli koşullar sunmaktadır.

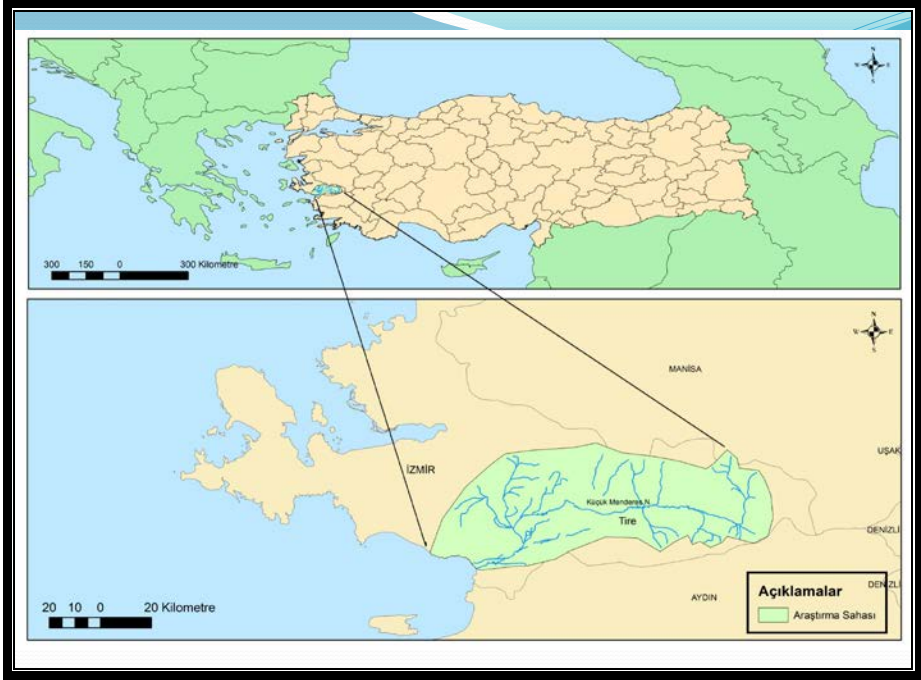
Arazi varlığı olarak İzmir ilinin üçüncü büyük ilçesini oluşturan Tire ilçesi, taşra ilçeleri içerisinde nüfus bakımından ise 2018 nüfus

sayımına göre 84817 nüfusu ile sekizinci sırada yer alır. Oysa İzmir ilçeleri arasında Tire 1940 yılında en fazla nüfusa sahip ilçe iken, 1970 ve 1990'da en fazla nüfuslu üçüncü ilçe, 2010'da en fazla nüfuslu altıncı ilçe, 2018'de ise en fazla nüfuslu sekizinci taşra ilçesi durumuna gelmiştir. Bu değerlerin ortaya çıkmasında Tire'nin nüfus artış hızının az olması değil, diğer taşra ilçelerinin (Torbalı, Kemalpaşa Menemen) İzmir metropolüyle birleşmelerinin, Bergama-Ödemiş gibi taşra ilçelerinin ise ülke içinde göç alarak sanayi tesislerini kendilerine çekmelerinin etkisi olmuştur. Türkiye'nin son 40 yılda yaşadığı ekonomik dönüşüm ve değişimin sonucu olarak sanayileşme hamlesini erken başlayan ilçeler hızla nüfuslanırken, Tire gibi tarımsal yapısının ön plana çıktığı ilçeler ise hızlı nüfus artışından aynı derecede etkilenmemişlerdir. Bu durum yurdumuzun 1980'den sonra izlediği liberal politikaların tarım alanına olumsuz etkilerinin sonucu olarak yorumlanabilir.

Tire'de Akdeniz iklimi görülmektedir. İklim koşullarının ortaya çıkmasında birinci faktör coğrafi konumdur. Tire Kıyı Ege Bölümünde yer alır ve sahip olduğu matematiksel ve özel konumunun sonucu olarak bu iklim koşullarına sahiptir (Muslu, 2005:183). Tire Meteoroloji İstasyonunun verilerine göre ortalama sıcaklık 16,8 °C, ortalama yağış ise 791 mm'dir.

Bu iklim koşulları altında doğal yetişme ortamı bulan tütün, Anadolu topraklarına girdiği 17. yy'dan beri Tire ve çevresinde zaman zaman değişen yoğunlukta bir üretime sahne olmuştur. Ulusal ve uluslararası piyasaların talebi doğrultusunda 1970'li ve 1990'lı yılların başında yüksek üretim miktarına ulaşan tütün tarımı, daha sonraki

yıllarda alınan kararlarla azaltılmıştır. Bu değişim ve dönüşüm koşulları özellikle tütün tarımı ekimi yapan köylerde sosyo-ekonomik sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

Harita 1: Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Tütün Tarımı

Tütünün anavatanı Amerika kıtasında Peru ve Antil Adalarıdır (Bulut, 2006:207). Tütün coğrafî keşiflerden sonra önce Avrupa'ya 17. yy başlarında da Anadolu'ya girmiştir. Ancak tütünün Anadolu yarımadasında yaygınlaşması 19 yy sonlarında mümkün olmuştur. Özellikle 20.yy başlarından itibaren sanayinin gelişmesi ve ürün talebi, Ege Bölgesinin 2. ve 3. sınıf arazilerinde iyi yetişme ortamı bulan tütünün tarımını arttırmıştır. Bu dönemde Osmanlı Devleti

tarafından tütün kullanımına karşı alınan tedbirler, yasaklar ve Reji İdaresi tarımı olumsuz etkilese de 20 yy başlarında, özellikle kaçak yollarla üretilip satışı da yapılmıştır. Ege bölgesinin dünyada “*şark tipi*” olarak bilinen “*yaprak yüzeyi küçük, yaprak damarları çok ince, renkleri kurduğunda altın sarısı ve düşük nikotin oranı olan tütünleri*” (Doğanay, 2011:85) dünya pazarında çok kıymetli bir piyasaya sahipti.

Latince “*Nicotiana Tabacum*” olarak isimlendirilen tütün Patlıcangiller familyasından keyif verici bitkiler kategorisinde yer alır (Karabacak, 2017:29). İklim olarak olgunlaşma devresinde kurak ve nem oranı az hava koşulları isterken, yetişme döneminde aşırı yağış istemez. Fazla yağış esasen yapraklarında “mavi küf” olarak bilinen hastalığa neden olduğundan tütün bitkisinin çimlenmesinden sonra bitkinin yağış isteği fazla değildir (Bulut, 2006:209). Yıllık 500-600 mm ortalama yağışa sahip, kış yağışlarının fazla olduğu ikinci sırada ilkbahar yağışlarının yer aldığı alanlarda yetişmesi uygundur. Ancak bazı yıllarda yetişme devresinin uzun bir kuraklıkla karşılaşması hallerinde veya havalanma kabiliyeti yüksek topraklarda tarımı yapıldığında sulamaya ihtiyaç duyulabilir. Tütün hafif tepelik alanlarda da yetiştirilebilir (Taşlıgil 1992:135). Dünya üzerinde 55-60° kuzey ve 40° güney enlemine kadar geniş bir alanda tarımı yapılırken, deniz seviyesinden 800-1000 m, yer yer de 1500 m yükseltilere kadar çıkabilmektedir (Bulut, 2006:209).. Dünya üzerinde çok geniş bir ekim alanına yayılması tür sayısının fazla olmasıyla da alakalıdır. Esasen bugün Dünya’da tarımı yapılan altmıştan fazla tütün türü vardır (Bulut, 2006:209).

Tütün ilkbahar aylarında ekimi yapıldıktan sonra, olgunlaşma için yaklaşık 100 günlük süreye ihtiyaç duyar. Bu süre içerisinde dönemsel yağışlar ister, fakat bu yağışların fazla ve devamlı olmamasını istemez. Tütün yetiştirme devresinde çapalama ile zararlı otlardan, ilaçlama ile de zararlı haşerelerden korunur. Hasat sırasında toprak yüzeyinden bitkinin ucuna doğru yaprakları olgunlaşan tütün, 4 veya 5 turda hasat edilir. İlk hasada “dip” hasadı adı verilir. İkinci ve üretimin en kıymetli bölümünü oluşturan hasada da “ana” denilir. İkinci tur hasat yapıldıktan sonra bitkinin üzerindeki yaprakların yarısı toplanmış olur. Bundan sonra “uç altı” ve “uç” hasatları yapılır ki bu hasatlarda yapraklar iyiden iyiye küçülmüşken, verim de azalmaktadır. Böylece toplama (kıрма) işlemi tamamlanır. Bazı bölgelerde hasat miktarını arttırmak için uç hasadından sonra tütün tarlası sulamaya tabi tutularak tütünün tekrar yapraklanması sağlanır ki, Acıpayam’da yapılan bu model de ürün artışı sağlanırken kalitesi düşmektedir.

Tütün kırımı yapılarak toplanan yaprakları yaklaşık 50 cm uzunluğundaki iğnelere dizilip, ipe geçirilerek güneşte kurumaya bırakılır. Son yıllarda bu işlem için sera veya naylon tünel şeklinde yapılan naylon sera alanları kullanılmaktadır. Bu işlem güneş ışınına daha çok almak ve sarı kurumasını sağlamak için yapılmaktadır. Kurutma işlemi ile yeşil renkten sarı renge dönüşen yapraklar, daha sonra balyalar halinde istiflenerek satışa hazır hale getirilir.

Tütün tarımı emek yoğun bir faaliyettir. Entansif ve ekstansif tarım metotlarının karışık olarak kullanıldığı bu tarımda, işgücü halen en önemli bileşenlerden biridir. Tütünün tarımında günümüz

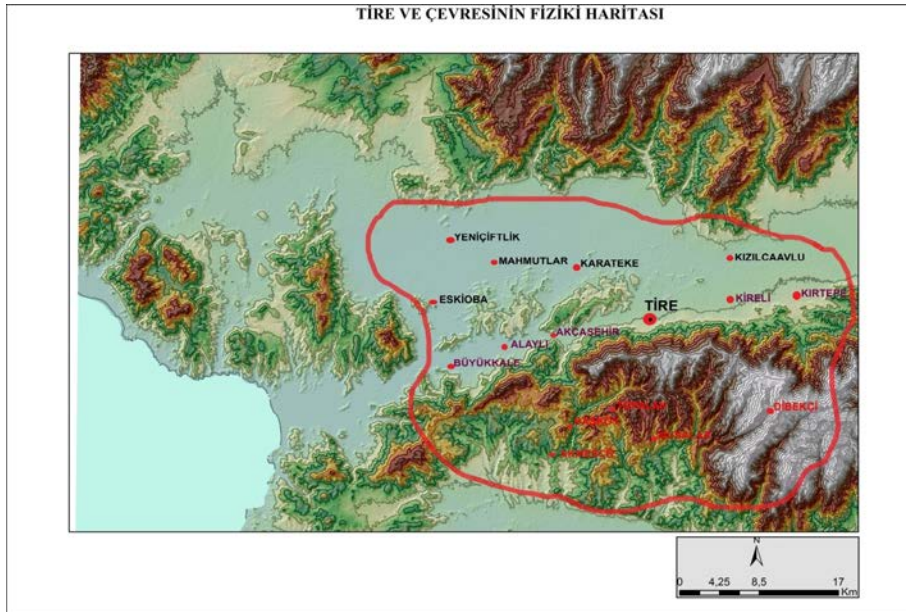
teknolojisiyle dikimi için teknolojiden yararlanılabilmirken kırma (toplama) işlemleri için hala teknolojik altyapı geliştirilemediğinden işgücü önemini korumaktadır.

Tütün Yasaları ve Tire Tarıma Etkileri

Tire, sanayi ürünlerinin üretimini yapan önemli alanlarından biri iken, ülke tarımsal politikalarında yaşanan dönüşümler ile sanayi ürünlerini kaybetmiş, eski üretimler önemini yitirmiştir. Tütün de Tire’de artık tarımı yapılamayan sanayi ürünleri içerisinde yer alır. Tire, İzmir ilinde Kiraz ve Beydağ ile beraber Tütün tarımının en iyi yapılabildiği coğrafi koşullara sahip yerler arasındadır. Özellikle batı dünyasında “şark tipi” veya “İzmir tütünü” olarak tanımladığı “ince damarlı, orta büyüklükte yaprağa sahip, kurduğunda sarı renk veren” tütünün yetişme sahalarındandır. İlçede tütün tarımının başlangıcı Anadolu’nun tütünle tanışma tarihine kadar götürülebilir. Gerçekten de tütün tarımı Avrupa’ya geldikten sonra 1601-1605’de Anadolu’ya girmiş, Trakya’dan Ege bölgesine doğru yayılan bir güzergah izlemiştir (Özkul, Sarı, 2008 :2). Kıyı Ege Bölümünde yer alan Tire, Anadolu tarihinde tütünle buluşması oldukça eskiye dayanan yerleşmeler arasındadır. Tire tarihinde tütün ile ilgili kayıtlar arandığında en net bilgilere 1844-1845 yıllarında rastlanır. O yıllarda Tire’de 9 dönüm tütün ekimi yapıldığından bahsedilirken, bundan sonra Amerikan, Fransız ve İngiliz tütün depolarının sayısının artmasına bağlı olarak tütün ekiliş alanlarının da arttığından bahsedilir. Yine Cumhuriyetin ilk yıllarında 1927-1928’den gelen kayıtlarda, Tire’de Tütünün buğday ve arpadan sonra en fazla üretimi

yapılan ürün olduğu görülmektedir (Armağan 2010:48). Bu yıllardan sonra üretimi dalgalansa da Tire tarımı için tütün her zaman en önemli ürünlerden olmuştur. Tütün tarım alanlarının 1177 sayılı yasa ile genişletilmesi, Tire köylerinde üretimi arttırmış, özellikle 1970-1990 yılları arasında Tirenin en önemli sanayi ürünü haline gelmesine neden olmuştur.

Tütün tarımı Tire’de özellikle Aydın Dağlarının kuzey eteklerinde bulunan köylerde yapılmıştır. Etek köyleri olarak tarif ettiğimiz bu köyler arasında Halkapınar, Mehmetler, Küçükkale, Büyükkale, Alaylı, Kurşak, Akyurt, Akçaşehir, Çayırılı, Boynuyoğun, Işıklı, Çiniyeri, Kireli, Gökçen ve Kırtepe tütüncü köyler olarak ön plana çıkarlardı.

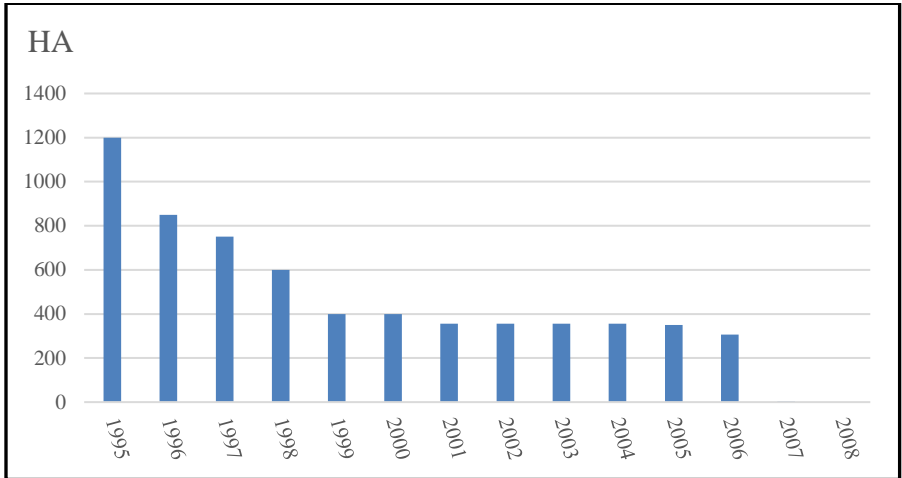
Harita 2: Tire Taşra İlçesinde Örneklem Olarak Seçilen Etek, Ova ve Dağ Köyleri.

Bu köyler dışında bazı ova köylerinde de tütün tarımı yapılmış olsa da 4733 sayılı kanunun ekim sahalarını belirleyen maddeleri ile bu köylerde tütün tarımı yasaklanmıştır.

Tablo 1: Tire’de Tütün Ekim Alanlarının Yıllara Göre Seyri

Yıllar	Ekiliş Alanı (HA)
1995	1200
1996	850
1997	750
1998	600
1999	400
2000	400
2001	356
2002	356
2003	356
2004	356
2005	350
2006	306
2007	2,5
2008	0

Kaynak : Tire İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri

Şekil 1: Tire’de Tütün Üretim Alanlarının Yıllara Göre Değişimi

Türkiye’de uygulanan tarımsal politikalar Tire’de tütün tarımını bitirmiştir. Tütün tarımının önemi Tire gibi tarımsal yapısı ön plana çıkan yerleşmeler için sadece kırsal alanın gelir durumu olarak görülemez. Bu sektör özellikle emek yoğun bir sektör olduğundan, Tire ilçe merkezinde oturan ancak tütün işinde çalışan pek çok tarım işçisine de istihdam sağlamaktaydı. Örneğin Tire’de yaşayan Roman halk tütün işçileri olarak yıllarca yerel köylü ile iyi ilişkiler kurup, bu coğrafyanın geleneklerini ve iş hayatına adapte olan bir grubu oluşturmaktaydı. Tire ilçesinin genel ekonomik görüntüsü içerisinde tütün tarımının terk edilmesi işsizlik sorunun yanı sıra bu sektörden geçimini sağlayan esnaf grupları arasında yer alan iplikçi, balyacı, kargı, hasırcı gibi işyerlerinin de kapanmasına neden olmuştur.

Tütün Türkiye ve bazı ülkelerde devlet tarafından kontrol edilen bir sanayi ürünüdür. Devlet kontrolünün sebebi keyif verici bitki ve insan sağlığına zararlı olmasından dolayıdır. Türkiye’den başka Avrupa’da İngiltere ve Fransa’da da tütün ekim alanlarının devlet tarafından kontrolü yapılmaktadır. 1970-1990 yıllarında bütün Dünyada tütüne olan talebin artmasına bağlı olarak genelde ülkemizde özelde de Tire’de üretim alanları maksimum düzeylere ulaşmıştır. Ülkemizde bu yıllardaki artışın en büyük nedenlerinden biri de 1969 yılında çıkarılan 1177 sayılı Tütün tarımını düzenleyen yasa idi. Bu yasa ile tütün aynı zamanda devlet garantisi altına alınmıştı. Çiftçiler tarafından üretilen tütün özel sektöre satamadığı takdirde, Tekel tarafından satın alınmaktaydı. Tütün tarımında Tekel tarafından sağlanan bu garantili alım politikası, ekim alanlarının artmasına neden olurken, dolaylı olarak kırsal nüfus için de önemli bir gelir kaynağı

oluşturmuştu. Bu nedenle Tire köyleri ülkemizde 1970’li yıllarda hız kazanan iç göç faaliyetlerine katılmada hiç de istekli davranmadı. 1970’li yıllarda Ege Bölgesinde olduğu gibi tütün üretiminin bütün Türkiye’de arttırılması ürün fazlalığına ve Tekel’in zarar etmesine neden olduğundan 1990’lı yılların başlarından itibaren Tütün üretiminin kontrollü şekilde azaltılmasına karar verilmişti.

Tütünün devlet tarafından kontrolü hiçbir zaman bitmemiş olmakla beraber, bu kontrol bazı yıllar sıkılaştırmış bazı yıllarda da zayıflatılmıştır. Bu noktada Anadolu topraklarındaki ilk yasal düzenlemeler 1884 yılında kurulan *Reji idaresince* alınmıştır (GÜMÜŞ,2006:18) Oldukça sert tedbirler alan Reji İdaresinin 1924 yılında kaldırılmasıyla, Anadolu’da tütün tarımında hızlı bir artış olmuştur. Bu tarihi takip eden 1924, 1930 ve 1938 tarihli yasalar yürürlüğe konulsa da en kapsamlı yasa 9 Mayıs 1969 tarih ve 13210 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 1177 sayılı yasadır. Bu yasa ile 1938’den beri yürürlükte olan 3437 sayılı “Tütün ve Tütün İnhisarı Kanunu” kaldırılmıştır (Gümüş,2006:19).

Ülkemizde çıkarılan 1177 sayılı kanuna, tütün üretiminin ekonomik ve ticari gereklere göre ayarlanması mümkün kılan hükümler eklenmiştir. 1177 sayılı kanun esas olarak üretimi arttırıcı bir kanundur. Bu kanuna ilave olarak 15 Ekim 1986 yıl ve 19252 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Yaprak Tütün Üretimi Alımı ve Satımı İle İlgili Esaslar” kanunu, yabancı alıcılara hareket serbestliği ortaya çıkarmış, bu da tütün talebini ve üretimi arttırmıştır. Ancak bu ürün talebi özellikle Ege Bölgesinin kaliteli şark tipi tütünlerine olurken, bütün Anadolu’da üretim artışı yaşanmış,

düşük kalite de üretilen tütünlere de yabancı ve yerli şirketler ilgi göstermeyince, Tekel satın almak durumunda kalmıştır. Bu da özellikle 1990 yılında olduğu gibi yüksek üretimin devlet bütçesine aşırı yük yaratma durumu ortaya çıkmıştır. 1177 sayılı yasa ilk yıllarda üreticinin lehine sonuçlar yaratacak şekilde yorumlanmış ve zamanın siyasi iktidarlarının köye ve köylüye karşı olan pozitif tutumlarından dolayı da Türkiye’de ve Tirede tütün üretimi oldukça artmıştır.

Ancak hemen belirtmek gerekir ki 1177 sayılı kanun esasında tütün üretimi üzerinde ciddi kısıtlayıcı hükümlere de sahiptir. 1177 sayılı kanunun üretim alanlarına sınırlandırma yetkisi 1990 yılından sonra ciddi manada düşünülmüş ve nihayetinde 26 Kasım 1993 tarih 21770 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile “Kota” uygulamasına geçmiştir. Bu kanun kapsamında 3 Aralık 1993 tarih ve 21771 sayılı Resmi gazetede yayımlanan “Tütün Kurulu Kararı” ile de Türkiye çapında üretimin 180 bin ton ile sınırlandırılacağı duyurulmuştur (Narin, 2009:198). Daha sonra bu miktar 220 bin ton olarak belirlenmiştir (Gümüş ve Güler Gümüş 2005:84). O tarihte bu üretimin %58’inin Ege Bölgesinde, %2’sini Marmara Bölgesinde, %13’ünün Karadeniz, %23’ünün Güneydoğu Anadolu, %4’ünün de Doğu Anadolu Bölgesine pay edileceği açıklanmıştı. 1993 yılında diğer bölgeler hariç sadece Ege Bölgesinde yaklaşık 170 bin ton tütün üretildiği düşünüldüğünde, belirlenen üretim miktarının ne kadar düşük bir değer olduğunun göstergesidir. Bu düzenleme ile özellikle küçük çiftçinin tütün yetiştirmesinin önüne geçilmiş ve kırsal alanda önemli bir gelir kaybına neden olunmuştur

(Hadimli 2011:264) . Bu düzenlemeler ayrıca ekim sahaları bazında da yapılmış, özellikle 3. sınıf arazilerde ekiminin yapılması 1. ve 2. sınıf arazilerde tütün ekimine kesinlikle izin verilmemesi, Tire'nin etek köylerinde üretimin azalmasına ova köylerinde ise üretimin hızla bitmesine neden olmuştur.

Türkiye’de tütün piyasasını düzenleyen son kanun ise kamuoyunda “Tütün Yasası” olarak bilinen ve 9 Ocak 2002 tarih ve 24635 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4733 sayılı “Tütün, Tütün Mamülleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması” dair kanundur. Bu yasa kota uygulaması ve arazi kısıtlamasıyla oldukça zor duruma düşen tütün üreticisinin, tamamen devlet desteğinden çıkarılması sonucunu doğurmuştur. Aslında tütün üretimine 1177 sayılı kanunun getirdiği ekim alanı kısıtlamalarına kaldırıyor, isteyen istediği kadar tütün ekebiliyor gibi görünse de ekilen ve üretilen tütünün devlet garantisinden çıkarılması, özellikle de üreticinin sözleşmeli üretime geçmeye zorlaması üretimi bitirme noktasına getirmiştir. 1990’lı yıllarda meydana gelen üretim artışıyla ortaya çıkan kamusal zarar gerekçe gösterilerek, IMF tarafından dayatılan bu yasa özellikle Tütün tarımını Tire’de kademeli olarak sona erdirmiştir. Bu yasa ile sözleşmeli ekim sınırları dışına çıkarılan Tire’de sadece üretici değil bu üreticiye hizmet eden esnaf grupları da ekonomik sarsıntı yaşamıştır. Tütün üretimini sonlandırılmasının etkisi olarak tütüncü köylerde nüfusun göç ettiği görülmektedir. Öyle ki tütün ekimi yapan etek köylerinde nüfus artış hızı eksi yönde gerçekleşirken tütün tarımını yapılmadığı dağ köylerinde az olsa artı yönde artışlara rastlanmaktadır.

SONUÇ

Tire’de tütün tarımı yasal düzenlemelerle bitirilmiştir. Bunun genellikle olumsuz olarak belirtilen pek çok sosyo-ekonomik sonucu meydana gelmiştir. Bunlar arasında en önemlisi kırsal nüfusun yaşam alanlarını değiştirmek zorunda kalmasıdır. Nüfusun önemli geçim kaynağı olan tütün tarımının yasaklanması ekonomik sorunları ortaya çıkarmış, 1970’li yıllarda iç göç olayına ilgi göstermeyen Tire köylerinin 1993’den sonra hızla göç hareketine katılmalarına neden olunmuştur. Aslında kırsal nüfusu yerinde tutabiliyorken, yapılan yasal düzenlemeler ile adeta göç teşvik edilmiş ve nihayetinde Tire köylerinin de göçle boşalması sonucu ortaya çıkarılmıştır. Tütün tarımını sona ermesinin arazi kullanımında, işgücü istihdamında, ticari hizmetlerdeki çeşitlilikte vb pek çok alanda olumsuz sonuçlar yarattığı söylenebilir. Tire’de tütün tarımının azaltılması sadece yerel değil pek çok ulusal sonuçlara da neden olmuştur. Özellikle 2000-2017 yılları arasında Türkiye’nin yaklaşık 6 Milyar TL değerinde tütün ithal ettiği düşünülürse, üretimin durdurulmasının zararlarının daha büyük boyutlarda olduğu anlaşılacaktır. Türkiye’de 2017 yılından itibaren yürürlüğe konulan şeker yasasının da Tütün yasasına benzer bir şekilde üretime kota uygulayarak üretim alanlarını daraltmaya yönelik getirdiği yükümlülüklerin yanlış kararlar olduğu şimdiden belirtilmelidir. Benzer altyapı ve hedeflerle hazırlanmış olan Tütün Yasasının çoğunlukla olumsuz sonuçlar yarattığını gördüğümüz Tire örneğinden yola çıkılarak, Şeker yasasının Türkiye tarımında daha geniş alanlarda olumsuz sonuçlar ortaya çıkaracağını kestirmek zor değildir.

KAYNAKÇA

- ARMAĞAN, M., 2010, Tire Ekonomi Tarihi, Tire Ticaret Odası Yayınları, Birleşik Matbaacılık, İzmir
- BULUT, İ.,2006, Genel Tarım Bilgileri ve Tarımın Coğrafi Esasları (Ziraat Coğrafyası). Gündüz Eğitim Yayıncılık, Ankara
- DOĞAN, M., VARDARS., 2010, Tire'nin Jeomorfolojisi ve Arazi Kullanımına Etkileri. Ulusal Tire Sempozyumu, 18-20 Ekim 2010 Tire. Tire Belediyesi Kültür Yayınları s.17-31, Tire
- DOĞANAY, H.,2011, Türkiye Ekonomik Coğrafyası Güncellenmiş ve Genişletilmiş 5. Baskı. Pegem Akademi Yayınevi, Ankara
- GÖZENÇ, S. (1978). Küçük Menderes Havzasında Arazinin Kullanılışı ve Sınıflandırılması. D.Ü. Yayını. No. 2396. İstanbul.
- GÜMÜŞ, A.H., GÜLER GÜMÜŞ, S., Türkiye'de Tütün Sektöründe Mevcut Uygulamalar ve Sektörün geleceği. Tarım Ekonomisi Dergisi 2005, C 11, S2, s.81-89
- GÜMÜŞ, A.H.,2006, Geçmişten Geleceğe Tütün Mevzuatında Değişmeler ve Uygulamalar. Tütün Sektörünün Dünü, Bugünü, Yarının ve Beklentileri Sempozyumu. 4 Mart 2004, s.15-38
- HADİMLİ, H., 2011, Küçük Menderes Ovasında Tarımın Yapısal Değişiklikleri ve Çevresel Etkileri. Uluslararası Katılımlı Coğrafya Kongresi, (70.yıl Anısına) 7-10 Eylül 2011, s.257-266, İstanbul
- KARABACAK, K., 2017, Türkiye'de Tütün Tarımı ve Coğrafi Dağılışı. Coğrafi Bilimler Dergisi C.15 S1,s.27-48, Ankara

- MUSLU, G., 2005, Küçük Menderes Havzasının Beşeri ve İktisadi Coğrafyası. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi
- NARİN, M., 2009, Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Destekleme Politikalarında Değişim. Ekonomik Yaklaşım Dergisi, C.18, ss.183-225
- ÖZKUL, İ., SARI, Y. (2008). “Türkiye’de Tütün Sektörünün Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri”. 2. Ulusal İktisat Kongresi, 20-22 Şubat, İzmir: İİBF İktisat Bölümü.
- TAŞLIGİL, N. (1992). “Türkiye’de Tütün Ziraatı”, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 27, s. 129-138, İstanbul.

BÖLÜM 4:
KURUÇAY HAVZASI AŞAĞI ÇIĞIRI'NIN (MALATYA)
YERLEŞME ÖZELLİKLERİ

Zeki BOYRAZ¹

Emre BUDAK²

¹ Prof. Dr. Fırat Üniversitesi, zboyraz@gmail.com

² Fırat Üniversitesi, emrebbudak@gmail.com

1. GİRİŞ

Yerleşme olayı insan kümelerinin barınaklarını kurdukları çevreyi insan yaşam ve eylemlerinin oluşturduğu alanı kapsayan çok geniş bir kavramdır. İlkel topluluklar, çadır yaşamı sürdüren göçebe, yarı göçebe toplulukların barındıkları eyreti (geçici) yerleşmeler ile kent, kasaba, köy gibi sürekli yerleşmeler de bu kavrama girmektedir (Geray, 1975, s.45).

Coğrafi konum itibariyle tabii yol üzerinde olan Malatya ön tarihinin Paleolitik çağa kadar indiği, Ansır (buzluk) ve İnderesi mevkiinde bulunan mağaralardan anlaşılmıştır. 1979 yılında başlayan Karakaya Baraj Gölü kurtarma kazıları kapsamındaki İzollu mevki Cafer Höyükte yapılan kazılarda, o yöre insanının Paleolitik mağaralardan çıkıp ilk defa ovada tarım ve hayvancılıkla uğraştıkları ve yerleşik köy hayatında başladıkları anlaşılmıştır. 1979-1986 yılları arasında sürdürülen Piro-Cafer höyük çalışmaları sonucu dünyanın ilk heykel örneği sayılan, beyaz kireç taşından yapılmış küçük figürler M.Ö. 7000 yılında tarihlenmektedir. Malatya günümüze modern bir yapılanma ile gelirken asıl tarih çekirdeğini oluşturan Battalgazi (Eski Malatya) yöre insanının deyimiyle Aşağı şehir bugün turistik bir ilçe olarak varlığını sürdürmektedir. Cumhuriyetle birlikte il olan Malatya yabancı işgaline uğramayan nadir kentlerden biridir. (Malatya ÇED Rap., 2011, s. 2-3).

Çalışma alanında yerleşmeler milattan önceye kadar dayanmaktadır. Bunun kanıtı ise tarihi milattan önceye dayanan İpek Yolu'nun çalışma sahası olan Kuruçay'dan geçmesinden kaynaklanmaktadır. Bu tarihi yolun çevresinde ise o döneme ait boyalı

kap parçalarının bulunması bu durumu destekler niteliktedir. Sahadaki diğer köy yerleşmelerinin oluşumunda ise Moğol istilası sonrası Asya Kıtasının belirli kesimlerinden gelen Türkmen aşiretleri çalışma sahasının belirli bölgelerine yerleşmişlerdir.

Araştırma sahasındaki yerleşmelerin hepsi Osmanlı Devleti zamanında Malatya Sancağına bağlı durumdaydı. 16. yy'de çalışma alanında 6 yerleşim yerinin nüfusu ile ilgili kayıtlar bulunmaktadır. Araştırma sahasında Ambarcık, Balaban, Hasan Bedrik(Fethiye), Karacalu (Karaca), Koca Özi (Kocaözü) ve Sarsap (Akyazı) haricindeki yerleşim yerleri 16. yy sonrası kurulmuş olan yerleşmelerdir.

2. YERLEŞMELER ÜZERİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

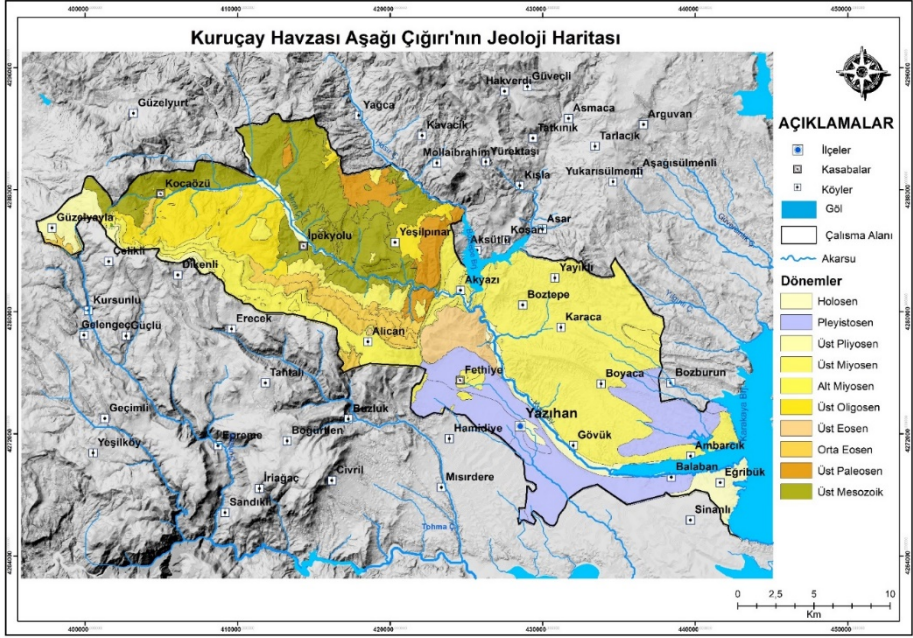
Alp kuşağı içinde bulunan Anadolu, hem son derece arızalı hem de yüksek bir topoğrafyaya ve ayrıca her jeolojik zamanın çeşitli çevrelerine ait farklı kaya topluluklarına sahiptir. Nitekim ülkemizin üçte ikisini % 15'ten fazla eğimli araziler oluşturmaktadır; bunun yanında doğal dengenin bozulduğu eğimli alanlarda aşınmağa karşı son derece müsait olan ve yer yer oyuntularla parçalanmış volkanik tüf ve piroklastik maddeler, kumlu milli Neojen ve kumlu, killi, milli ve kireçli tabakaların ardanmalı olarak sıralandığı* Mesozoyik ve Eosen fişleri, pekişmesi zayıf çeşitli depolar ile bünyesine su aldığında kolayca eriyen tuzlu-jipsli ve alkali araziler ile toprak örtüsünün tamamen süprülmesi ile kayalıklar halinde beliren silis nisbeti fazla

* Bu çalışma "Kuruçay Havzası Aşağı Çığırının (Malatya) Beşeri Ve Ekonomik Coğrafyası" adlı yüksek lisans tezinden elde edilmiştir.

olan metamorfik ve volkanik küteller ile aşırı bazik alanlar vs. bulunmaktadır (Atalay, 1989, s.91).

Araştırma sahası olan Kuruçay Havzası aşağı çığı bilindiğı üzere kuzeybatı- güneydoğı yönlü uzanmaktadır. Seçilmiş olan havzanın güneyindeki düzlük alanlarda kum taşı bulunurken akarsuyun ağız kısmının olduğı Karakaya Baraj Gölüne dökülen kısımda alüvyon sahalar rastlanmaktadır. Alanın güneydoğusundaki alan ise volkanik sedimenter kayaçlarla kaplıdır. Çalışma alanının kuzeyinde ise yer yer aglomera, kumtaşı ve kireç taşlarına rastlanmaktadır. Araştırma sahasında Kuruçay'ın geçtiğı alanlarda ise vadi tabanları tamamen alüvyal sahalarla kaplıdır. Havzanın güney kısmında büyük çoğunlukla kum taşları bulunur. Çalışma sahasının kuzeyi ve batısına denk gelen yerleşmelerden Kocaözü ve Girmana yakınlarında kireç taşı ile serpantine rastlanmaktadır. Karaca Köyü yakınlarında ise tamamen volkanik sedimenter kayaçlar görölmektedir. Genel olarak araştırma sahası dağılışı ve doku özellikleri bakımından iki kısımda incelenir. İlki Yazıhan ve Fethiye gibi havzadaki önemli yerleşmeleri kapsayan havzanın güneydoğusuna denk gelen düzlük sahalar, ikincisi ise genel olarak mezraların yoğunlaştığı Kocaözü, Girmana ve Karaca gibi önemli yerleşmeleri barındıran genel olarak dağınık yerleşmelerin

yoğun olduğu çalışma sahasının orta kısmından başlayıp kuzeyi ve batısına denk gelen engebeli sahalardır.

Harita 1.Kuruçay Havzası Aşağı Çığırının(Malatya) Jeoloji Haritası (Budak, 2018)

Araştırma sahasında düzlük alanlarda kurulan yerleşmelerde alüvyal sahaların varlığından dolayı verimli arazilerin varlığı, eğim değerlerinin düşük olması, Malatya şehrine yakın olması, tarla tarımına müsait alanların varlığı, sulama imkânlarının çeşitlilik kazanması gibi sebepler etkili olmuştur(Harita 1).

Çalışma alanının orta kesiminden başlayıp kuzey kısmına denk gelen sahada dağınık yerleşmeler görülmektedir. Havzanın bu kısmında dağınık yerleşmelerin görülmesinin sebebi ise eğimli arazilerin yoğun olması, arızalı bir topoğrafyaya sahip olması, yükselti değerlerinin

artması, drenaj ağı ve belirli su kaynaklarının sahada saçılmış vaziyette bulunmasıdır. Bütün bu sebepler yerleşmeleri sınırlandıran başlıca etmenlerdir. Dağınık yerleşmelerde konutlar; eğimin azaldığı, yükseltinin azami seviyeye indiği, drenaj ağına ve su kaynaklarına sahip alanlara yakın yerlerde kurulan yerleşmelerdir. Bu sebeplerden dolayı yerleşmeler genel olarak toplu yapıdadır. Ayrıca vadi tabanları ve yamaçlarında su kaynaklarının varlığı yerleşmelerin buralarda kurulmasında diğer etkenlerdir. Yerleşmelerin su kaynaklarının yakınlarında kurulması hem içme suyu hem de sulama amaçlı kullanımda yerleşmelerde büyük kolaylık sağlamaktadır.

Çalışma sahasında yerleşim yeri olarak kullanılmayacak alanlar ise eğimin fazla olduğu sahalarda, dar ve derin vadiler, devlet tarafından ağaçlandırılmış ormanlık sahalardır. Sahadaki bitki örtüsü ise yerleşmelerin dağılışında etkili bir faktör değildir. Yükselti faktörü ise yerleşmelerin dağılışında doğrudan etkili bir faktördür. Bu açıdan Kuruçay havzasının kuzey kısmında yer alan yerleşmeler yükselti açısından oldukça arızalı bir yapıya sahiptir. Havza arasındaki yükselti farkının 1134 metre olması bu durumu kanıtlar niteliktedir. Araştırma sahasının kuzeyinde yükseltinin fazla olduğu tepelerin varlığı bir diğer kanıtlayıcı unsurdur. Bu yükselti farkları çalışma sahası içinde yerleşmelerin dağılışında belirleyici bir kademelenme oluşturmuştur. Çalışma alanında yerleşmenin üst sınırı 1484 metredir. Araştırma sahasında yükselti arttıkça yerleşmede nüfusta azalmaktadır. Havzada yerleşme yükseltisi en fazla olduğu köy çalışma sahasının batısında yer alan Alican'dır(1484 m.).

Çalışma sahasında yer alan yerleşim yerlerinin %76,9'u 700-1001 metre arasında yer almaktadır. Geriye kalan % 23,1'lik kesim ise 1001- 1500 metre aralığındadır. 700- 1001 metre arasındaki yerleşmelerin 1001- 1500 metre aralığındaki yerleşmelerden fazla olması çalışma sahasının yükselti değeri düşük sahalarda düşük olmasından ve yerleşmelerin az eğimli sahalarda kurulmuş olmasından kaynaklanmaktadır. 1001 metre üstündeki yerleşmelerde eğimin ve yükseltinin artmasına bağlı olarak ulaşımda güçlükler yaşanmaktadır. Bu yerleşmelerde arazi verimliliği düşüktür(Tablo 1).

Tablo 1. Kuruçay Havzası Aşağı Çığırında Yerleşmelerin Yükselti Basamaklarına Göre Dağılımı

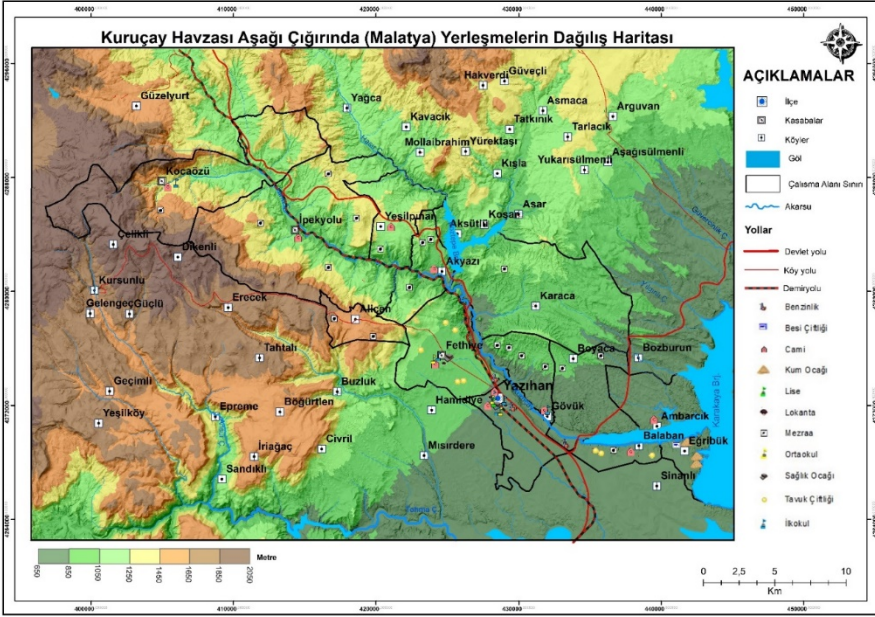
Yükselti Basamakları	Yerleşme Sayısı	%
700-800	4	30,7
801-900	3	23,1
901-1000	3	23,1
1001-1100	-	
1101-1200	1	7,7
1201-1300	1	7,7
1301-1400	-	
1401-1500	1	7,7
Toplam	13	100

Kaynak: Google Earth

Çalışma sahasında yerleşmelerin birbirinden farklı olmasında ana unsur ulaşımdır. Malatya- Sivas karayolunun kenarındaki yerleşmeler bu durumu kanıtlar niteliktedir. Yerleşmeler genel olarak bu karayolunun kenarlarında kümelenmiş halde kurulmuştur. Yeni yapılan

konutlarda insanlar konutları tarlaların bulunduğu alanlara yapmaktadır. Fakat konut yapılırken yine ulaşım ağına yakın alanlar tercih edilmektedir. Bu duruma örnek olarak Balaban Köyü'nü verebiliriz. Bu yerleşme eskiden D-875 karayoluna uzak iken günümüzde insanların yol kenarına konutlar yapmasıyla köy ikiye ayrılmış ve yeni yerleşilen çevre yoluna yakın olan saha yöre halkı arasında resmi olmamak kaydı ile Yeniköy adını almıştır. Balaban haricinde Akyazı, Gövük ve Yeşilpınar köylerinde yeni yerleşmeler D-875 karayolu yakınlarına kurulmuştur. Ulaşım ağının bu denli önemli olmasında temel ihtiyaçların giderilmesi, taşımali eğitim faktörü, sağlık faktörü, üretilen tarım ürünlerinin pazarlanması açısından kolaylıklar, günübirlik çalışan insanların iş yerlerine gitmesinde yaşanan kolaylıklar, insanların meskenlerine erişiminde kolaylıkların oluşması gibi sebep ve ihtiyaçlar doğrultusunda insanlar evlerini anayol güzergâhının kenarlarına kurmaktadır(Harita 2).

Çalışma alanında yerleşmelerin çoğunun Malatya şehrine yakın olması ekonomik, sağlık, eğitim ve diğer temel ihtiyaçların giderilmesi gibi faktörler havzanın nüfusunun toplanmasında belirleyici faktörler olmuştur.

Harita 2.Kuruçay Havzası Aşağı Çığırında(Malatya) Yerleşmelerin Dağılım Haritası (Budak, 2018)

3. KURUÇAY HAVZASI AŞAĞI ÇIĞIRININ YERLEŞME ÖZELLİKLERİ

Türkiye'deki kırsal yerleşmeler, daimi ve dönemlik kullanımına bağlı olarak farklı isimlerle adlandırılmalarına karşın, temelde iki fonksiyon üzerine kurulmuş ve şekillenmişlerdir. Bu fonksiyonlar, tarım ve hayvancılıktır. İster daimi, isterse dönemlik olsun, Türkiye toprakları üzerindeki tüm kırsal yerleşmelerin, bu iki ekonomik faaliyet temelinde geliştiğini söylemek mümkündür. Kimi durum ve yerlerde bu yerleşmeler yıl boyu kullanılmakta iken kimi lokasyonlarda dönemlik faydalanma söz konusudur(Taş, 2016, s.162). Araştırma sahasındaki geçici yerleşmeler genelde mevsimlik karakterli olarak göze çarpar. Çalışma alanında dönemlik yaşayan yöre halkı kış

mevsiminde köylerini terk ederek şehir merkezlerine gitmekte, yaz mevsiminde ise tekrardan köylerine dönmektedir. Saha araştırmalarına bakılarak bu durumun havzada yaşayan nüfusun yaklaşık olarak yarısını kapsadığı görölmektedir.

3.1.Kuruçay Havzası Aşağı Çıgırında Yerleşme Tipleri

Geçici Yerleşmeler

Araştırma sahasında genelde geçici yerleşme tipi olarak bağ- bahçe yerleşmesi görölr. Tarımsal faaliyetin hâkim olduğu bağ ve bahçe yerleşmeleri, çiftlik yerleşmelerinden farklı özelliklere sahiptir. İstisnaları olmakla birlikte genelde çiftlik yerleşmeleri, geniş ekili tarım alanlarında(tarlalarda) bulunur. Çiftlik yerleşmelerinde tarım ön planda olmakla birlikte hayvancılıkta söz konusudur. Fakat bağ- bahçe yerleşmeleri, daha çok dikili tarım alanlarında görölr ve hayvancılık faaliyetine neredeyse rastlanmaz. Bu nedenle çiftliklerle bağ-bahçe yerleşmeleri fonksiyonel açıdan birbirinden farklılık gösterir(Taş, 2016, s.244-245).Genel olarak köy merkezlerine uzak, bağ-bahçe işiyle mevsimlik olarak uğraşan ilkbahar ayları ile sonbahar ayları arasında kullanılan bağ veya bahçenin içinde bulunan tek katlı maksimum iki katlı evlerdir. Bu evlerin çevresinde genel olarak başka bir yerleşme bulunmaz. Araştırma sahasında bağ-bahçe evlerine genelde şehir merkezleri, kısmen de köy merkezlerinden gerçekteşmektedir. Genel olarak bağ-bahçe evleri basit, derme-çatma, temel ihtiyaçları karşılayacak düzeydedir.

Kuruçay Havzası aşağı çıgırında bağ ve bahçe evlerinin en fazla yoğunluk kazandığı alanlar bağ-bahçe tarımının en fazla yapıldığı

alanlarla paralellik gösteren güney ve güneybatı kesimleridir. Özellikle Fethiye, Eğribük, Balaban ve Ambarcık çevresinde bağ- bahçe evleri yaygınlık göstermiştir.

Fotoğraf 1. Balaban Köyü Yakınlarında Sadece İlkbahar ve Yaz Aylarında Kullanılan Bahçe evi ve Tarımsal Aletlerin Muhafaza Edilmesi İçin Evin Yanına Eklenti Olarak Kurulan Depo

Devamlı Yerleşmeler

a) Mezralar

Mezra adı verilen kır iskân şekli yoğun olarak ülkemizin doğu yarısında görülmektedir. Mezra adı taşıyan yerleşim birimlerinin içerisinde buldukları coğrafi ortamın etkisiyle kökenleri, iskân edilme süreleri, kullanım ve yürütülen ekonomik faaliyet tipi, fiziksel

yapıları değişiklik göstermektedir(Tuncel, 1996, s.73).

Çalışma sahasında mezzalar birkaç hane ile 15-20 hane arası büyüklüğe sahiptir. Havzadaki mezzalar genel olarak toplu dokuya sahipken, şekil itibariyle küme şeklidir. Bazıları ise parçalar halinde olabilmektedir.

Araştırma alanındaki mezzaların çoğu çalışma sahası olarak sınırlandırılan alanın kuzeyi ve kuzeybatısında yer almaktadır. Havzanın güneyine doğru indikçe mezza sayılarında da bir azalma gözlemlenmektedir. Çalışma sahasında toplam 19 mezza bulunmaktadır(Tablo 2).

Tablo 2. Kuruçay Havzası Aşağı Çığır'ında Bağlı Oldukları Yerleşmelere Göre Mezzalar

Yerleşmele r	Bağlı Bulunduğu İdari Yer	Mezzalar
Kocaözü	Hekimhan	1-Taşucu
Girmana	Hekimhan	1-Ağaçlı Tarla, 2-Dağ, 3- Ortadam, 4- Hüyücek
Yeşilpınar	Hekimhan	1- Katil
Fethiye	Yazıhan	---
Eğribük	Yazıhan	---
Balaban	Yazıhan	1-Yeniköy
Ambarcık	Yazıhan	---
Boyaca	Yazıhan	1-Cendere, 2-Çiftlik
Gövük	Yazıhan	1-Alikler, 2-Afikler, 3- Hacolar, 4- Simolar
Alican	Yazıhan	1- Kavak, 2-Kızıldere
Akyazı	Yazıhan	1-Sarsap, 2-Cavlaklar, 3-İlyaslar
Karaca	Yazıhan	1-Boztepe
Toplam		19 Mezza

Kaynak: Anket Sonuçları

Mezralar bilindiği gibi genel olarak eğimli sahalarda, dağ yamaçlarında ve ulaşımın zor olduğu sahalarda kurulmuştur. Bu durum ülkemizde olduğu gibi çalışma sahası içinde geçerlidir. Bu belirtilen sebeplerden dolayı mezralar fazla gelişme gösterememiştir. Fakat araştırma sahasında bazı mezralar bağlı bulunduğu köyler kadar büyük olabilmektedir. Buna örnek olarak Balaban köyü ve bu köye bağlı Yeniköy mezrasını örnek gösterebiliriz.

Çalışma sahasındaki mezraların tamamı kayısı tarımı ile uğraşmaktadır. Genel olarak nüfus bakımından yaz mevsiminde dolan mezralar kış mevsiminde mevsimlik göçe bağlı olarak boşalmaktadır. Bunun yanı sıra mezralarda kalıcı olarak yaşayan aileler kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadar hayvan beslemektedir.

b) Mahalleler

Mahalle olarak adlandırılan kırsal yerleşmelerin aslında birer köy yerleşmesi olduğunu düşünmek gerekir. Buna karşın bir köyün yönetim alanı(köy idari alanı) içerisinde şayet birden fazla daimi olarak ikamet edilen köy yerleşmesi(mahalle) bulunduğunda, her bir köy yerleşmesini idari açıdan mahalle olarak nitelendirmek gerekmektedir(Özçağlar, 2015, s. 122).

Araştırma sahasında köy altı iskân birimi olarak mahalle bulunmamaktadır. Ancak ilçe merkezi olan Yazıhan'da üç adet mahalle bulunmaktadır. Bu mahalleler aynı zamanda yönetsel olarak da mahalle durumundadır. Yazıhan'da birbiri ile iç içe kurulan Doğuş, Yeni ve Gayret mahalleri şekil olarak kümelenmiş biçimde bulunur.

Yazıhan'da yer alan mahallelerin önemli özelliklerinden biri D-

875 karayoluna yakın olmasıdır. Bu nedenle havzada yer alan diğer köy ve köy altı yerleşmelerine göre daha gelişmiş vaziyettedir. Ayrıca bahsi geçen bu mahallelerde ekonomik çeşitlilik havzadaki diğer yerleşmelere nazaran daha fazladır.

c) Köyler

Köylerin Şekil Bakımından Sınıflandırılması

Kırsal yerleşmelerde yaşayan insanlar ya çevrede tarım yaparlar ya da tarım yapan nüfusa hizmet götürürler. Bu yüzden de toprakla en sıkı ve doğrudan bağlantılı yerleşme topluluklarıdır; sakinlerinin çoğunluğunun yaşamı da, dolaylı ya da dolaysız, çevredeki tarımsal alanların ekilip biçilmesine dayanır. Böylece de tarihsel koşulları ya da varoluşlarında egemen olan ihtiyacı yansıtma eğilimindedir (Tümertekin ve Özgüç, 2015, s. 384).

Şekil ve biçim özelliklerine göre de köyleri sınıflandırmak mümkündür. Bu sınıflandırma ile köyleri toplu köyler, dağınık köyler, hat boyu köyler, yuvarlak biçimli köyler ve şekilsiz köyler şeklinde gruplara ayırmak mümkündür (Taş, 2016, s. 198).

Çalışma alanında yerleşmelerin şekline baktığımızda küme/şekilsiz yerleşmelerin varlığı dikkat çekmektedir. Yerleşmelerin şeklinin oluşmasında en önemli etkenlerden biri arazinin jeomorfolojik özellikleridir. Jeomorfolojik özellik yerleşmelerin küme ya da şekilsiz olmasına yol açmıştır. Yerleşmelerin yol boyu olmasında ise en önemli faktör ulaşım ağı ve yerleşmelerin vadi tabanı gibi dar alanlarda kurulmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumlar göz önünde bulundurularak yapılan arazi gözlemlerine göre araştırma alanında 2 yol boyu, 6 küme ve 5 şekilsiz yerleşim yeri mevcuttur (Tablo 3).

Tablo 3. Kuruçay Havzası Aşağı Çığırında Yerleşmelerin Şekil Yönünden Ayrımı

Yerleşmeler	Yol boyu	Küme	Şekilsiz
Kocaözü	√		
İpekyolu			√
Yeşilpınar		√	
Yazıhan	√		
Fethiye		√	
Eğribük		√	
Balaban			√
Ambarcık			√
Boyaca		√	
Gövük			√
Alican			√
Akyazı		√	
Karaca		√	

Kaynak: Arazi Gözlemleri

Köylerin Yerleşme Dokusu Özellikleri

Yerleşme çekirdeklerinin toplu ve dağınık olmasında, pek çok faktör etken olmuştur. Bunları, doğal ve beşeri faktörler olarak ele almamız mümkündür(Doğanay, 1994, s. 256).

Çalışma alanında yerleşmelere genel olarak bakıldığında sahanın güney kesiminde toplu dokulu şekiller görülürken kuzey kesimlerde yükseltinin artmasına ve eğimin fazlaşmasına bağlı olarak parçalı dokulu yerleşmeler görülmektedir. Çalışma alanında görülen bu durumlar Malatya genelindeki kırsal alanlarda da görülmektedir.

Yerleşmelerin parçalı dokuda olması eğim fazlalığı ve su kaynaklarına yakınlıkla alakalıdır. Eğimin fazla olduğu yerleşim yerlerinde mezzalar arası kopukluklarda gözlemlenmektedir. Yani mezzalar saçılmış haldedir. Fakat bu saçılma yerleşmelerin gevşek dokulu olduğu anlamına gelmez. Bu tür yerleşmeler birbirinden uzaktır fakat kümelenmiş olarak karşımıza çıkmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Kuruçay Havzası Aşağı Çığıırında Yerleşimlerin Doku Bakımından Sınıflandırılması

Yerleşmeler	Toplu	Gevşek(Parçalı)
Kocaözü		√
İpekyolu		√
Yeşilpınar	√	
Yazlıhan	√	
Fethiye	√	
Eğribük	√	
Balaban		√
Ambarcık		√
Boyaca	√	
Gövük		√
Alican		√
Akyazı	√	
Karaca	√	

Kaynak: Arazi Gözlemleri

Çalışma sahasında toplu dokulu yerleşmelerde azalma gevşek dokulu yerleşmelerde ise geçmişe nazaran artış gözlemlenmiştir. Bu durumun oluşmasındaki sebepler ise ulaşım ağının gelişmesinden

dolayı ihtiyaçların karşılanması kolay hale gelmiştir. Ulaşım imkânlarının gelişmesine bağlı olarak yöre halkının ana karayolu güzergâhında oturma isteği, insanların tarım arazilerine yakın oturma isteği, şahsi araç sayılarındaki artış ve gelir düzeyinin artışına bağlı olarak yerleşme dokusunda dağılma meydana gelmektedir.

Köylerin İdari Yapısı ve Adlarına Göre Sınıflandırılması

İnsanlar yaşadıkları çevreyi oluşturan elemanlara çeşitli isimler vermişlerdir. Bunlar, o ismi kullananların dil ve ağız özelliklerine bağlı olarak değişik şekillerde söylenmiş, zaman içerisinde bir kısmı değişmiş ya da tümüyle ortadan kalkmış ve yerlerine yenileri kullanılır olmuştur(Tuncel, 2000, s. 24).

Köy adlarının verilmesinde etkili olan faktörler göz önüne alındığında iki temel gruplaşma dikkati çeker. Bunlardan ilki köy adlarının yakınlardaki dağ, tepe, gl, akarsu, toprak, bitki örtüsü vb.nin özelliklerinden ya da doğrudan bunların adından esinlenerek, doğal evre elemanlarına göre adlandırılması, diğer grubu ise insan, aşiret, soy, çeşitli olaylar vb.den etkisi yahut esinlenmesiyle beliren, beşeri özellikler taşıyan, köy adları oluşturur(Tuncel, 2000, s. 26-27).

Araştırma sahasında kyaltı yerleşme sayısı oldukça fazladır. Çalışma alanında  yerleşme hariç diğer yerleşmelerde mezralar görülmektedir. Yapılan arazi gözlemleri ve yöre halkı ile yapılan mülakatlar sonucunda yerleşmelerin eski isimleri ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır. Bu bilgiler sonucunda dört yerleşim yeri hariç(Alican, Boyaca, Eğribük, Yazıhan) diğer yerleşim yerlerinin isimleri değişmiştir. Girmana'da ise durum farklıdır. Bu yerleşmenin ismi

İpekyolu olarak değiştirilip daha sonra tekrardan eski ismi olan Girmana olarak değiştirilmiştir. İsmi değişen köylerde ise eski isimler o yerleşmede ikamet eden insanların ismi ya da doğal çevre özelliklerinden kaynaklanan isimlerden oluşturmuştur(Tablo 5).

Tablo 5. Kuruçay Havzası Aşağı Çığırında Yerleşmelerin Eski İsimleri

Yerleşmeler	Eski İsmi
Kocaözü	Kocaözi
İpekyolu(Girmana)	-
Yeşilpınar	Dostal
Yazıhan	-
Fethiye	Hasan Bedrik
Eğribük	-
Balaban	Kafalar
Ambarcık	-
Boyaca	-
Gövük	Kovuk
Alican	-
Akyazı	Sarsap
Karaca	Karacalu

Kaynak: Anket Sonuçları

Yerleşim yerleri kurulduğu yer itibariyle doğal çevre özelliklerinden ya da beşeri özelliklerden dolayı isimlendirilirler. Doğal çevre özelliklerine bakılarak isimlendirilen yerleşim yerleri Kocaözü, Yeşilpınar, Eğribük, Gövük, Karaca ve Akyazı yerleşmeleridir(Gövük; Kovuk, Kocaözü; Büyük ot). Araştırma sahasındaki bazı mezra

isimleride doğal çevre özellikleri ile isimlendirilmişlerdir. Taşucu, Ağaçlıtarla, Ortadam, Hüyücek, Cendere, Kavak, Kızıldere ve Boztepe bu tanıma uymaktadır. Buna karşın bazı yerleşme isimleri ise insanların ailesi ve akrabasıyla birlikte kurduğu yerleşmelerdir. Bu yerleşmelerin isimleri aile büyüklerinin isimlerinden oluşmaktadır. Çalışma sahasında daha çok bu yerleşme isimlerini mezralar oluşturur. Alikler, Afikler, Hacolar, Simolar, Cavlaklar ve İlyaslar bu mezra yerleşmesine örnek verilebilir.

Kuruluş Yeri Bakımından Yerleşmeler

Köy yerleşmeleri kuruluş yerleri itibariyle daha çok eğimli yüzeylerde ya da düzlüklerde dağılışı göstermektedir. Bunlardan eğimli yüzeylerde kurulmuş olan köyler, çoğunlukla etek, sırt veya yamaç gibi morfolojik üniteler üzerinde yer almaktadır. Dağınık ve gevşek dokulu yerleşme sisteminin görüldüğü alanlarda ise köyler; sırt, etek ve yamaç gibi morfolojik ünitelerden sadece birisi üzerinde yer alabileceği gibi, bunların her bir ünitesi üzerinde aynı köy yerleşmesine ait mahalleler veya yerleşme şekilleri bulunabilmektedir (Şahin, 1997, s. 160).

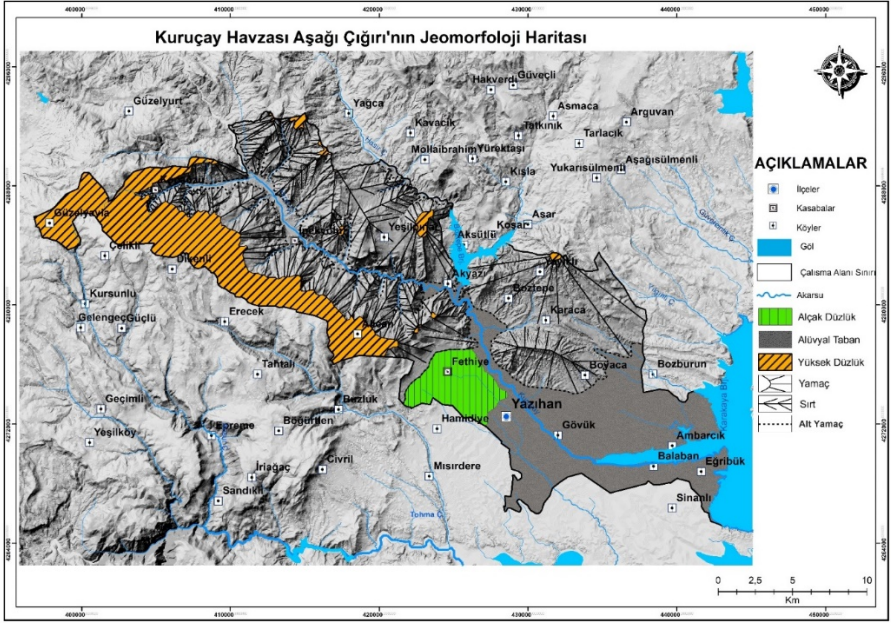
Araştırma alanında yerleşmelerin jeomorfolojik birimlere göre dağılışı incelendiğinde en çok yerleşilen alanlar akarsular tarafından platoluk sahalar ve dağlık alanlardır. Yerleşim yerlerinin bu denli yüksek olmasının sebebi mezraların büyük bir bölümünün yüksek kesimlerde kurulmuş olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 6, Harita 3). Çalışma sahasındaki en belirgin özelliklerden biri Kuruçay ve kollarının oluşturduğu jeomorfolojik şekillerdir. Başta akarsuların yarmış olduğu vadiler ve Kuruçay'ın döküldüğü sahaya karşılık gelen

düzlük alanlar nüfusun toplandığı, esas nüfusu barındıran yerleşim yerlerinin olduğu yerlerdir. Plato, Dağlık alan ve yamaçlarda kurulan yerleşmeler ise genelde nüfusun az olduğu yerleşim birimlerini oluşturur.

Tablo 6. Kuruçay Havzası Aşağı Çığır'ındaki Yerleşmelerin Jeomorfolojik Birimlere Göre Dağılışı

Jeomorfolojik Birimler	Yerleşme Sayısı	Oran(%)
Vadi	4	12,9
Plato	6	19,35
Alçak Yamaç, Sirt ve Tepelik	5	16,13
Ova Kenarı	1	3,24
Yüksek Yamaç, Sirt ve Tepelik	4	12,9
Ova Tabanı	5	16,13
Dağlık Alan	6	19,35
Toplam	31	100

Kaynak: Köy Envanter Etütleri (1981), Google Earth, Arazi Gözlemleri

Harita 3. Kuruçay Havzası Aşağı Çığırının(Malatya) Jeomorfoloji Haritası

Geçim Kaynaklarına Göre Köylerin Özellikleri

Araştırma sahasında yerleşmelere baktığımız zaman ekonomik olarak pek farklılık görülmemektedir. Yerleşim yerlerinin tamamına yakını bahçe tarımı ile geçimini sağlamaktadır. Bahçe tarımı ise genel olarak havzanın güney kısımlarında yoğunluk kazanmıştır. Sebebi ise bahçe tarımına elverişli arazi, toprak, sıcaklık ve sulama imkânına sahip olmasıdır. Ayrıca çalışma sahasının güney kesiminde ticari amaçlı bağ ve tarla tarımı da yapılmaktadır. Kuzey kesiminde ise bahçe tarımı hariç diğer üretim bitkileri yöre halkının ihtiyaçlarını karşılayacak düzeydedir. Bahçe bitkilerinden ise kayısı tarımı açık ara farkla en çok üretilen üründür. Kayısı tarımının bu denli önemli olmasının sebebi ise

yetişmesi için uygun ortama sahip olması ve getirisinin yüksek olmasıdır.

Geçimini hayvancılıkla sağlayan yerleşim yeri yok denecek kadar azdır. Hayvancılık genel olarak ikinci ya da nc planda yer almaktadır. Sadece Boyaca Köyü’nde ilk sırada hayvancılık gelmektedir. Sebebi köyün arazisinin tarıma elverişli olmayışından kaynaklanmaktadır.

Köylerde Nüfus Miktarı- Yzlm İlişkisi

Yerleşim yerlerinin nüfusu ile alan miktarı arasında paralellik yoktur. Yazıhan İlçesi nüfus olarak büyük olmasına rağmen arazi olarak kk bir alana sahiptir. Buna karşılık Karaca Köyü’nün arazisi büyük olmasına rağmen nüfusu azdır. Alansal olarak en büyük yerleşim yeri Girmana(104 km²) iken, nüfus olarak en büyük yerleşim yeri Yazıhan İlçe Merkezi’dir(1900). Bu durum bize nüfus ile alan arasında bir bağlantı olmadığını göstermektedir. (Tablo 7).

Araştırma alanında 1981 yılı köy envanter etütleri ile günümüzü karşılaştırdığımız zaman birçok yerleşim yerinin sınırında değişiklik gerçekleşmiştir. Sınır değişikliğinin yanı sıra idari anlamda da değişiklik yaşanmıştır. Kasaba olan Yazıhan 1990 yılında ilçe statüsüne ulaşmıştır. Yazıhan’ın ilçe olmasından dolayı bazı alansal değişiklikler meydana gelmiştir. Bunun yanı sıra Girmana Kasabası kendi mezrasıyla birleştirilerek İpekyolu Kasabası yapılmıştır. Fakat daha sonra tekrardan kasaba Girmana adını almıştır. Yapılan bu değişikliklerden sonra yerleşim yerlerinde alansal olarak değişiklikler meydana gelmiştir.

Tablo 7. Kuruçay Havzası Aşağı Çığır'ında Toplam Arazi Miktarı

Köyler	Arazi(km²)	Nüfus(2017)
Kocaözü	77,5	838
İpekyolu	104	775
Yeşilpınar	24	195
Yazıhan	24	1900
Fethiye	35,7	1027
Eğribük	18,3	163
Balaban	11,2	654
Ambarcık	28,3	288
Boyaca	31,3	184
Gövük	19,5	238
Alican	12	46
Akyazı	20,5	273
Karaca	75	229
Toplam	481,3	6810

Kaynak: Köy Envanter Etütleri(1981), TÜİK; ADNKS(2017)

3.2. Meskenler

İnsanoğlu, kendini tehlikelerden koruma ve yaşama duygusuyla yaratılmıştır. Bu nedenle geçmişten günümüze kadar, insanoğlu kendini ve ailesini çevreden gelecek tehlikelerden korumak, tabiat şartlarının olumsuz etkilerinden kaçınmak, dinlenmek, uyumak, soyunu devam ettirmek, sahip olduğu giyecek, yiyecek ve içecek maddelerini güvenli ve düzenli bir yerde muhafaza etmek gibi birçok önemli ihtiyaçları için mesken kurmaya ihtiyaç duymuştur(Tunçdilek, 1967, s.34).

Meskenleri Etkileyen Doğal ve Beşeri Faktörler

Meskenlerin yapı malzemeleri sahanın bulunduğu litolojiye bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Çalışma alanında litoloji haricinde yapı malzemesi kullanımında ikliminde etkisi bulunmaktadır. Genel olarak ise meskenler oluşturulurken geçmişte kerpiç yapılar göze çarpmaktadır. Kış aylarında havanın soğuk olmasından dolayı ise kerpiç meskenlerin duvar ve tavanları kalın olmaktadır. Sebebi ise soğuk kış aylarında ısı kaybını minimuma indirmektir(Fotoğraf 2).Araştırma alanında meskenlerin kuruluş yeri incelendiğinde ise tarım arazilerine yakın alanlar, eğimin az olduğu yerler ve su kaynaklarına yakın olan alanlar yerleşme olarak seçilmiştir. Fakat bakı özelliği yerleşmelerin kuruluşunda doğrudan etki eden bir faktör değildir(Harita 4).

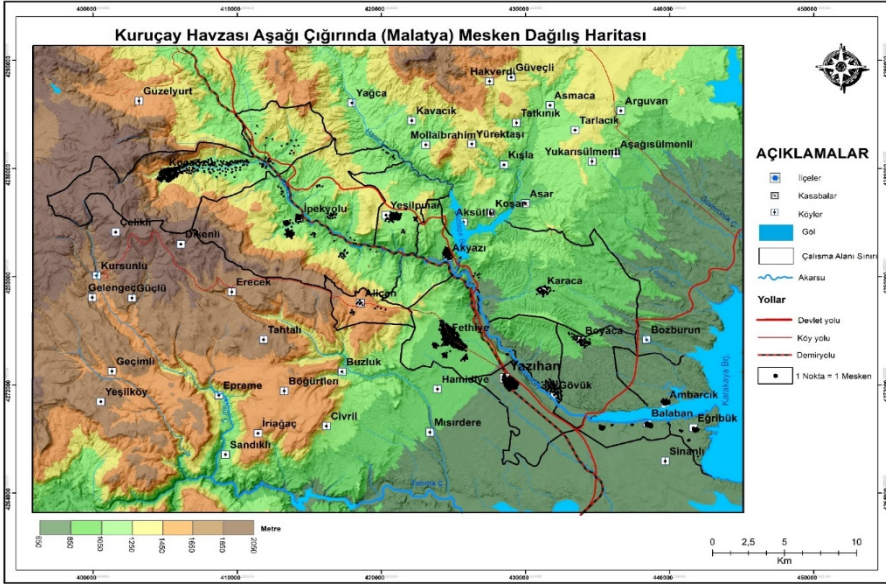
Fotoğraf 2. Kerpiç Meskenlere Bir Örnek; Karaca Köyü(Güneydoğudan-Kuzeybatıya)

Çalışma alanında yeni inşa edilen meskenlerde modern yapılar göze çarpmaktadır. Kerpiç meskenlerin yerini hızla betonarme konutlar almıştır. Bu durumun sebebi olarak ise çalışma sahasındaki yerleşmelerin geçmişten günümüze hızla göç vermeye başlamasından dolayı yöre halkının sosyo-ekonomik yapıları değişmiştir. Bunun sonucunda şehirlere göç eden halk şehirsal mimari ile tanışmıştır. Bu duruma paralel olarak kırsal alanda yaşayan halk kentleşmeye başlamıştır. Sonucunda ise emekliye ayrılan veya şehirsal alanlardan kendi köylerine dönen halk yeniden şehirsal mimariye uygun meskenler inşa etmişlerdir.

Çalışma sahası incelendiğinde havzada nüfus ile mesken sayısı arasında bir uyumsuzluk görülmektedir. Bu durum başta anormal bir durum olarak görülse de mevsimlik göçlere baktığımız zaman durumun aslında doğru orantılı olduğunu görmekteyiz. Çünkü ikameti şehirlerde olan yöre halkı yazın kendi köylerine dönüğü için mesken sayısı ile nüfus arasındaki doğru orantı doğal olarak karşılanır(Harita 4). Çalışma sahasındaki bu olay mevsimlik göç başlığı adı altında belirtilmiştir

Araştırma alanında meskenlerin kuruluşunda bir diğer faktör bakı faktörüdür. Fakat daha önce belirttiğimiz gibi bakı faktörü yerleşmelerin belirlenmesinde doğrudan etkiye sahip değildir. Bunun yerine yöre halkı meskenleri yaparken güney tarafa bakan odaların pencerelerini büyük tutarken, kuzeye bakan odaların pencerelerini küçük tutmaktadır. Yamaçlara kurulan meskenler ise genel olarak yaslandırılmış şekilde inşa edilmektedir. İnsanların meskenleri bu şekilde inşa etmesinin sebebi rüzgâr ve soğuktan korunmayı sağlamasından kaynaklanmaktadır.

Çalışma sahasında yerleşmeler genel olarak eğimin az olduğu vadi yamaçlarına, düz alanlara ve su kaynaklarının olduğu sahalara kurulmuştur. Bu yüzden Kuruçay ve yan kollarının çevresi hem mesken hem de nüfus bakımından yoğundur. Bunun sebebi yöre halkının bahçe tarımı ve hayvancılıkla uğraşmasından kaynaklanmaktadır. Fakat günümüzde ulaşımın gelişmesi, şahsi araçların artması ve tarımda sulamanın gelişmesine bağlı olarak insanlar konutlarını buldukları tarım arazilerine yapmaktadırlar (Harita 4).

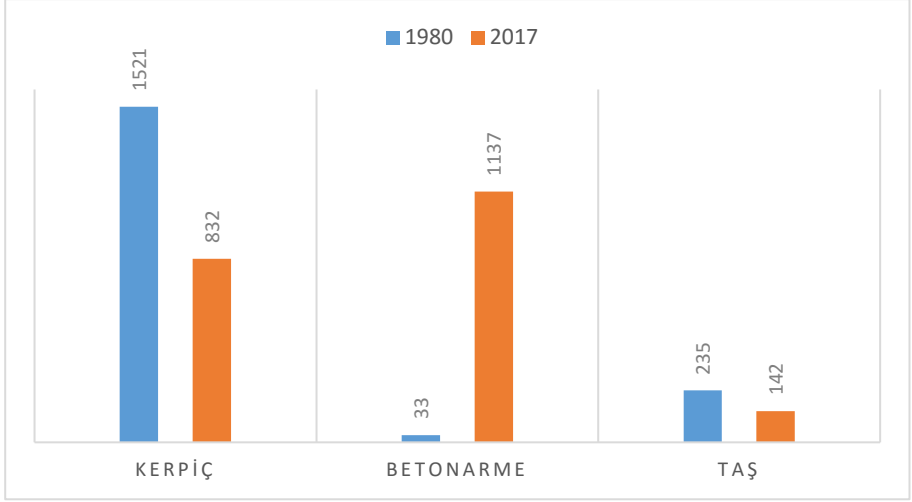
Harita 4. Kuruçay Havzası Aşağı Çığırında (Malatya) Mesken Dağılım Haritası (Budak, 2018)

Meskenlerin Özellikleri

Köy meskenleri, kullanılan inşa gereçleri, fonksiyonları ve fizyonomileri ile içinde buldukları coğrafi mekânın doğal şartlarının yanında, meskenleri kullanan kişilerin ekonomik faaliyet türleri ve sosyo-ekonomik düzeyleri ile yakından ilişkilidir. Nitekim meskenler, sadece içinde yer aldıkları doğal çevre şartlarıyla değil, kendini meydana getiren insanların faaliyetlerine, kültürüne, sosyo-ekonomik şartlarına bağlı olarakta çeşitli şekil ve özellikler kazanmaktadırlar. Bu nedenle meskenler, her şeyden önce doğal çevre şartlarıyla insan ve faaliyetlerinin bir eseri olarak kabul edilmektedirler(Tunçdilek, 1967, s.51). Özellikle coğrafi çevrenin meskenler üzerindeki etkisi, yapı ve inşasında kullanılan malzemeler yönünden, kırsal yerleşmelerde çok dikkat çekicidir (Doğanay, 2014, s.436).

Çalışma sahası bütünüyle kırsal alan olarak tabir edilmektedir. Kırsal alanlarda ise meskenlerin yapı malzemesi, eklentileri, kat sayısı, oda sayısı, çatı tipi ve örtüsü insanların maddi imkânlarına göre şekil almaktadır. Çalışma alanını yapı malzemesine göre değerlendirdiğimizde 1980 yılında en fazla kullanılan malzeme %85 gibi büyük bir çoğunlukla kerpiç olduğu görülmektedir(Şekil 2). Fakat günümüzde yapılan meskenler incelendiği zaman yapıların % 54 'ünün betonarme konutları kapsadığı görülmektedir. Bu meskenler tamamıyla kırsal mimariden uzak şehirselleşmiş mimari tarzını oluşturmaktadır.

Şekil 2.Kuruçay Havzası Aşağı Çığır'ında Meskenlerin Yapı Malzemesine Göre Durumu

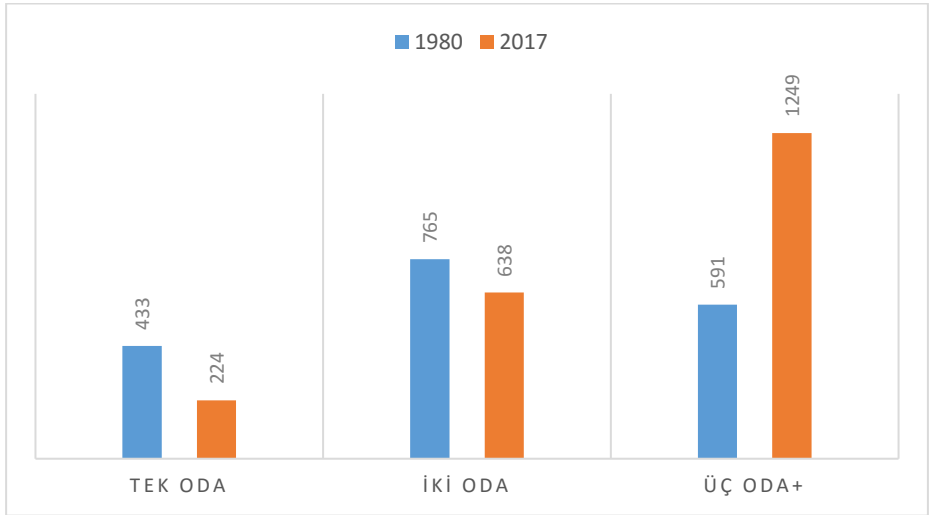
Kaynak: Köy Envanter Etütleri(1981) ve Anket Sonuçları

Fotoğraf 3. Çalışma Alanında Eski ve Yeni Mesken Tipine Örnek; Balaban Köyü

Araştırma sahasında 1980 yılında meskenlerin çoğunluğu iki odalı olarak yapılmıştır. Zeminlerinin kuvvetlendirilmesi için temelinde taş kullanılmıştır. 1980 yılında iki odalı meskenlerin oranı % 43 iken, 2017 yılına gelindiğinde bu oran %30'a gerilemiştir. 2017 yılında ise üç ve üzeri odalı meskenler inşa edilmiştir. Üç ve üzeri odalı meskenler 1980 yılında % 33 orana sahipken, 2017 yılına gelindiğinde meskenlerin % 59 üç ve üzeri odalı meskenlerden oluşmaktadır(Şekil 3). Meskenlerin günümüzde üç odalı yapılması teknolojinin ve mimarinin geliştiğinin göstergesidir.

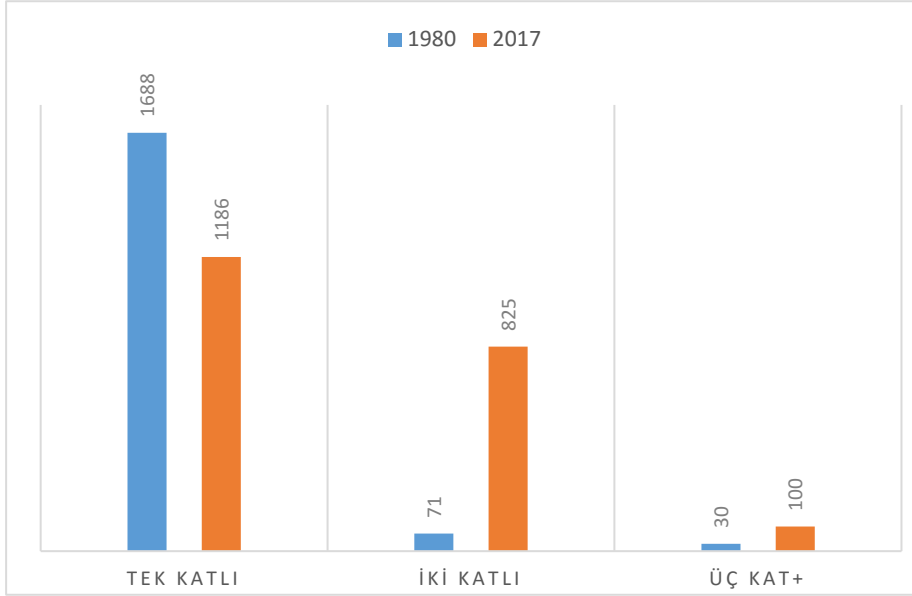
Şekil 3. Kuruçay Havzası Aşağı Çığırında Meskenlerin Oda Sayısına Göre Durumu

Kaynak: Köy Envanter Etütleri(1981) ve Anket Sonuçları

Meskenlerin oda sayısına paralel olarak teknoloji ve mimarisinde gelişmesine bağlı olarak kat sayılarında da bir artış gözlemlenmiştir. Kat sayılarının artışının bir başka sebebi ise tarım ve hayvancılıkla uğraşan yöre halkının alt katları depo, ahır vb. ihtiyaçları için kullanmak istemesinden kaynaklanmaktadır. Genel olarak 1980 yılı ile 2017 yılını karşılaştığımız zaman tek katlı meskenlerde bir azalma, iki ve üzeri katlara sahip meskenlerde bir artış söz konusudur(Şekil 4).

Şekil 4. Kuruçay Havzası Aşağı Çığırında Meskenlerin Kat Sayısına Göre Durumu

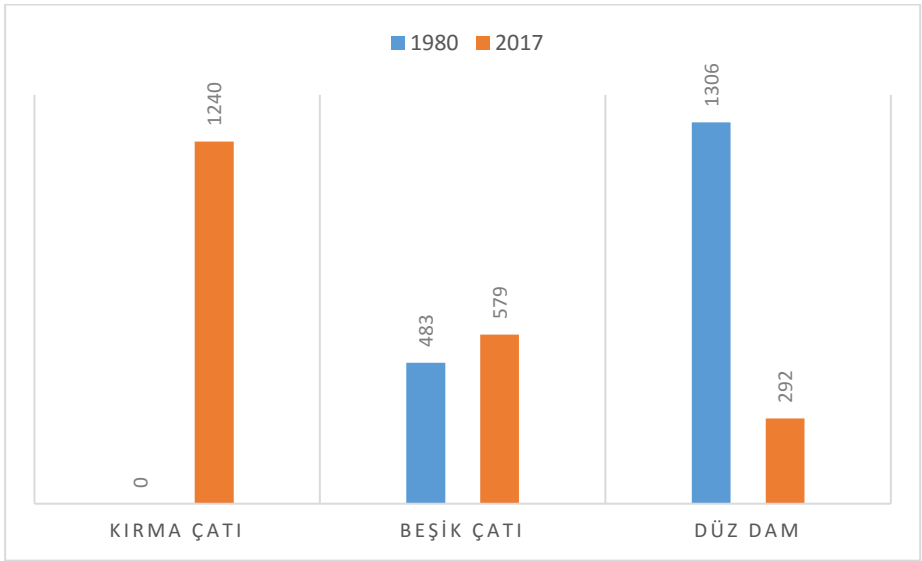

Kaynak: Köy Envanter Etütleri(1981) ve Anket Sonuçları

Çalışma sahasında meskenlerin çatı şekilleri incelendiğinde şekillerinin değişmesinde iklim, maddiyat ve teknik beceri etkili olmuştur. İnceleme alanına bakıldığında çatı şekli olarak kırma ve beşik çatı şekillerinin olduğu görülmektedir. Bu çatı şekillerinin haricinde

geçmişten kalma düz damlı meskenlerde bulunmaktadır. Düz damlı meskenler 1980 yılına bakıldığında yaygındır fakat günümüzde ekonomi, teknoloji ve teknik becerilerin gelişmesine bağlı olarak iklim koşullarına dayanıklı kırma çatılar oluşturulmaktadır. Bu yüzden günümüzde en çok tercih edilen çatı şekli kırma çatıdır. Meskenlerin % 59'u kırma çatıdan oluşmaktadır. İkinci sırada ise % 27'lik dilimle beşik çatı yer almaktadır. Düz dam ise günümüzde oldukça rağbetini yitirmiştir(Şekil 5).

Şekil 5. Kuruçay Havzası Aşağı Çığırında Meskenlerin Çatı Şekillerine Göre Durumu

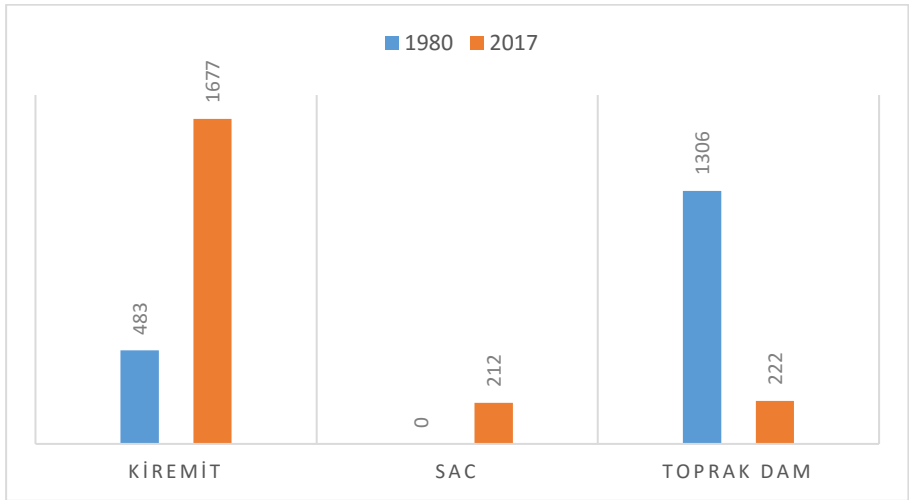

Kaynak: Köy Envanter Etütleri(1981) ve Anket Sonuçları

Kırsal alanlarda çatı örtü malzemesi seçilirken iklime ve yörede yaşayan halkın ekonomik durumuna bakılır. Çatı örtüsünün değişmesinde ve şekil almasında temel etkenler bunlardır. Çalışma

sahasında çatı örtüleri incelendiğinde 1980 yılında toprak damlı meskenler % 73 gibi büyük bir paya sahipken, 2017 yılında teknoloji ve ekonomik refahın gelmesiyle birlikte toprak damlı meskenler yerini kiremite bırakmıştır. Kiremit örtü 1980 yılında % 27'lik paya sahipken 2017 yılında % 79'luk büyük bir paya sahip olmuştur. Toprak dam ise % 11'lere kadar gerilemiştir. Sac örtü ise 1980 yılında kullanılmazken günümüzde kiremit örtüye alternatif olarak kullanılmaktadır. Sac örtünün kullanılmasının sebebi ise maliyetinin kiremit örtüden ucuz olması ve pratik bir şekilde montaj işleminin yapılmasıdır(Şekil 6).

Şekil 6. Kuruçay Havzası Aşağı Çığırında Meskenlerin Çatı Örtü Malzemeleri

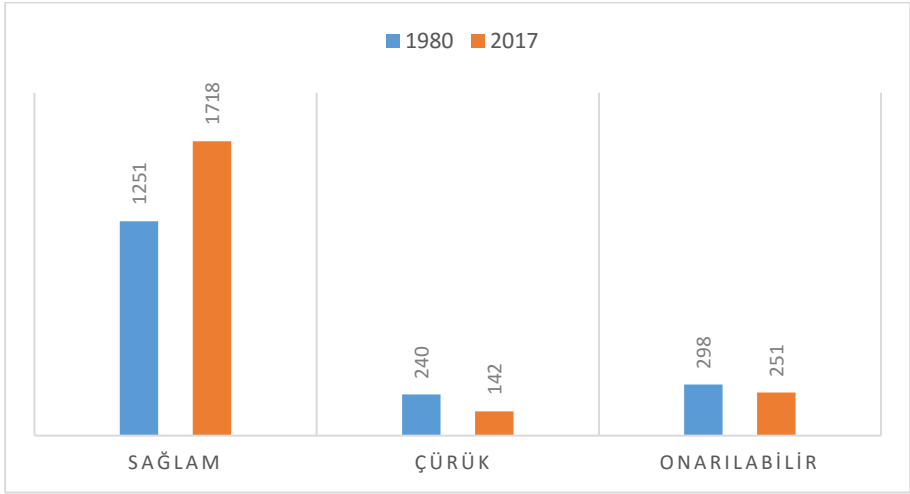

Kaynak: Köy Envanter Etütleri(1981) ve Anket Sonuçları

Araştırma alanındaki meskenlerde çalışmalar sonucunda 1980 yılında sağlam konutların oranı %70 iken, 2017 yılında %81'e çıkmıştır. Çürük konutlar ise 1980 yılında %13 iken, 2017 yılı itibariyle % 7'ye gerilemiştir. Sağlam meskenlerdeki artışın ve çürük

meskenlerin azalışındaki temel sebep kerpiç binaların azalıp yerine modern betonarme konutların geçmesinden kaynaklanmaktadır(Şekil 7).

Şekil 7. Kuruçay Havzası Aşağı Çığırında Meskenlerin Hâlihazır Durumu

Kaynak: Köy Envanter Etütleri(1981) ve Anket Sonuçları

Çalışma sahasında ağıl ve ahırın meskenlerdeki yerine baktığımızda % 43'ünün ev bünyesinde ve % 47'sinin eklenti olduğunu görmekteyiz. Yani havzadaki meskenlerin % 90'ının ağıl ve ahır olduğunu görmekteyiz. İki ve daha fazla kata sahip konutlarda evlerin alt kısımları ahır veya ağıl olarak kullanılırken, bazı insanlar hayvancılıkla uğraşmadıkları için bu kısmı evin alt katı olarak ya da depo olarak kullanmaktadır. Ağılı ve ahır olmayan meskenler ise havzada % 10'luk bir orana sahiptir. Bu meskenler ise genelde tarım ya da hayvancılıkla uğraşmayan ailelerin konutlarıdır.

4. SONUÇ

Havzanın tamamına baktığımızda yer şekilleri açısından yükselti ve eğimin kuzey kesimde arttığı gözlemlenmektedir. Bu eğim ve yükseltinin fazlalığının sebebi Kuruçay ve yan kollarının açmış olduğu alanlara denk gelir. Yerleşme bakımından bu alanlar çalışma sahasının kuzeyindeki Kocaözü, Yeşilpınar, Alican ve Girmana kasabalarıdır. Çalışma sahasındaki düzlük alanlar ise Kuruçay'ın ağız kısmına karşılık gelen alanlardır. Bu alanlar araştırma alanının güneyine karşılık gelmektedir. Yazıhan, Fethiye, Gövük, Akyazı, Balaban, Eğribük, Karaca, Boyaca ve Ambarcık yerleşmeleri genel olarak düz sahalarda kurulan yerleşmelerdir. Sahanın en yüksek noktasını Yılanlı Dağ'ın zirvesini oluşturan Karakale Tepe(1810 m.) oluştururken en alçak noktasını 676 m ile Fırat nehrine dökülen alan oluşturmaktadır. Havza'nın oluşturduğu alanın yükselti farkı ise 1134 m'dir.

Çalışma sahasında yerleşmeler diğer kırsal yerleşmelere nazaran fazla bir köy altı iskân birimi oluşturmamıştır. Havzanın aşağı çığırını oluşturan çalışma sahasında 9 köy, 3 kasaba ve buna bağlı sadece 19 mezra bulunmaktadır. Sahada diğer havzalara nazaran fazla bir köy altı iskân biriminin olmaması yerleşmelerin eğimi ve yükseltisi az olan alanlarda kurulmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırma alanındaki yerleşmeler form olarak D-875 karayolunun ve su kaynaklarının etkisiyle yol boyu veya küme şeklindedir. Yerleşmelerin dokusu düzlük sahalarda toplu iken yükseltinin fazla olduğu sahalarda nispeten dağınıktır. Kuruluş yeri itibariyle iskân birimleri genelde düzlük sahalarda, vadi tabanlarında ve vadi yamaçlarında yer alırlar.

Araştırma alanında meskenleri incelediğimiz zaman yeni inşa edilen meskenlerde modern yapılar göze çarpmaktadır. Kerpiç meskenlerin yerini hızla betonarme konutlar almıştır. Bu durumun sebebi olarak ise çalışma sahasındaki yerleşmelerin geçmişten günümüze hızla göç vermeye başlamasından dolayı yöre halkının sosyo-ekonomik yapıları değişmiştir. Bunun sonucunda şehirlere göç eden halk şehirsal mimari ile tanışmıştır. Bu duruma paralel olarak kırsal alanda yaşayan halk kentlileşmeye başlamıştır. Sonucunda ise emekliye ayrılan veya şehirsal alanlardan kendi köylerine dönen halk yeniden şehirsal mimariye uygun meskenler inşa etmişlerdir.

KAYNAKÇA

- AKBULUT, G.(2011). “Malatya Şehir İçi Ulaşımı ve Yaşanan Başlıca Sorunlar” Sürdürülebilir Kentleşme ve Kentlilik Sempozyumu (29-30 Nisan 2011), Malatya.
- ALAGÖZ, C. A. (1993). Türkiye’de Yaylacılık Araştırmaları. Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 2, 1-51.
- ARINÇ, K. (2011). Türkiye’nin İç Bölgeleri. Erzurum: Biyosfer Araştırmaları Merkezi Coğrafya Araştırmaları Serisi, (101),.Erzurum,
- ASLAN, M., & BOZ, İ. (2004). Kırsal Alandan Kentlere Göçü Etkileyen Faktörler: Adana Örneği. Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, Tokat.
- ATALAY, İ. (1989). Türkiye’de Kır Yerleşmelerinin Arazi Degredasyonu Üzerindeki Etkileri.
- ATALAY, İ. (2011). Toprak Oluşumu, Sınıflandırması ve Coğrafyası. Baskı, Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri, İzmir.
- BAŞIBÜYÜK, A. (2004). Coğrafi Açından Türkiye’de Kırsal Kalkınma Sorunu. Doğu Coğrafya Dergisi, 9(12).Erzurum
- BİLGİN, A. (1989). Yerleşme alanlarının seçiminde jeomorfoloji. Jeomorfoloji Dergisi, 17, 35-42.
- BOYRAZ, Z., & ÇİTÇİ, M. D. (2005). Kuruluş, Gelişme Ve Şehirselleşme Fonksiyonları Açısından Gürün Şehri. Doğu Coğrafya Dergisi, 10(14).
- BUDAK, E. (2018), Kuruçay Havzası’nın Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Fırat Üniv., Sosyal Bilimler Enst. Coğ. Ana Bilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ.
- DEMİR, E. (2002). Malatya şehrinde yerleşmenin evrimi. Türk Coğrafya Dergisi, (38). Malatya

- DOĞANAY, H. (2014). Türkiye Beşerî Coğrafyası, (Genişletilmiş ve Güncellenmiş 4. Baskı), Pegem Akademi Yayınevi, Ankara
- DOĞANAY, H., ÖZDEMİR, Ü., & ŞAHİN, İ. F. (2012). Genel Beşeri Ve Ekonomik Coğrafya. Ankara: Pegem Yayınevi.
- ELİBÜYÜK, M., & GÜZEL, A. (2003). Şanlıurfa İli'nde Dönemlik Ve Geçici Bir Yerleşme: Hollik.
- GERAY, C. (1975). Türkiye'de Kırsal Yerleşme Düzeni Ve Köy Kent Yaklaşımı. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 30(1).
- GİRGİN, M. (1991). Alaşehir Çayı Vadisinde Bağ Evleri. Atatürk Üniv. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(2).
- GÜNGÖR, Ş., & BOZYİĞİT, R. (2011). Gazipaşa İlçesi'nde (Antalya) Köy Yerleşmeleri
- KARAKUYU, M. (2008). Türkiye'de kır konutları ve eklentileri üzerine bir araştırma: Alaşehir örneği.
- MALATYA ÇEVRE DURUM RAPORU (2011).
- ÖZDEMİR, Ü., GÜNER, İ., & KOPAR, İ. (2002). Safranbolu Platosunda Geçici Kır Yerleşmeleri. Doğu Coğrafya Dergisi, 7(7).
- ÖZÇAĞLAR, A. (2015), Yönetmelik Coğrafya, Nika Yayınevi, Ankara.
- SÖZER, A. N. (1983). Türkiye'nin Kırsal Yerleşim Coğrafyasına İlişkin Terminolojik Sorunlar Ve Tipolojik Yaklaşımlar. Ege Coğrafya Dergisi, 1(1).
- ŞAHİN, İ. F., (1997) Refahiye'nin Coğrafi Etüdü, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum
- TANOĞLU, A. (2010). İskân Coğrafyası: Esas Fikirler, Problemler Ve Metod. Türkiyat Mecmuası, 11, 1-32.
- TAŞ, B. (2011). Sandıklı İlçesinde Doğal Yapının Kır Yerleşmeleri Üzerindeki Etkileri/Effects On Natural Environment At Rural Settlements In Sandıklı District. Doğu Coğrafya Dergisi, 16(26).

- TAŞ, B. (2016). Türkiye'nin Kırsal Yerleşmeleri. Yeditepe Yayınevi.
- TUNÇDİLEK, N. (1955). Eskişehir Bölgesinde Yerleşme Tarihine Toplu Bir Bakış. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 15(1-4).
- TUNÇDİLEK, N. (1960). Orta Sakarya vadisinde meskenler. Türk Coğrafya Dergisi, (20).
- TUNÇDİLEK, N. (1978). Türkiye'nin Kır Potansiyeli Ve Sorunları (Vol. 96). Edebiyat Fakültesi Matbaası. İstanbul
- TUNÇDİLEK, N. (1980). Türkiye'de Kır Yerleşmesinin Gelişimi Ve Evrimi. İst. Üniv. Coğr. Enst. Derg, 80(23), 1-2.
- TUNÇDİLEK, N. (1984). Türkiye Köylerinin Yapısal Özelliklerine Toplu Bir Bakış. İü Deniz Bilimleri ve Coğr. Enst. Bülten, 1, 23-40.
- TUNÇDİLEK, N. (1985). Türkiye'de Relief Şekilleri Ve Arazi Kullanımı(Vol.3). İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü., İstanbul.
- TUNÇDİLEK, N.(1967) Türkiye İskân Coğrafyası, Kır İskânı (Köy-Altı İskân Şekilleri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 1283, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 49, İstanbul.
- TUNÇEL H, (1996), "Mezra Kavramı ve Türkiye'de Mezralar" Türkiye Araştırma ve Uygulama Merkezi Der., S.5, s.73-98. Ankara.
- TUNÇEL, H. (2000). Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 23-34.
- TÜMERTEKİN, E., & ÖZGÜÇ, N. (2015). Beşeri Coğrafya: İnsan. Kültür. Mekân. Çantay Kitabevi.

BÖLÜM 5:
ULAŞIM FONKSİYONUNA BAĞLI GELİŞEN BİR
YERLEŞME: HUZURKENT (MERSİN)

Zeki BOYRAZ¹

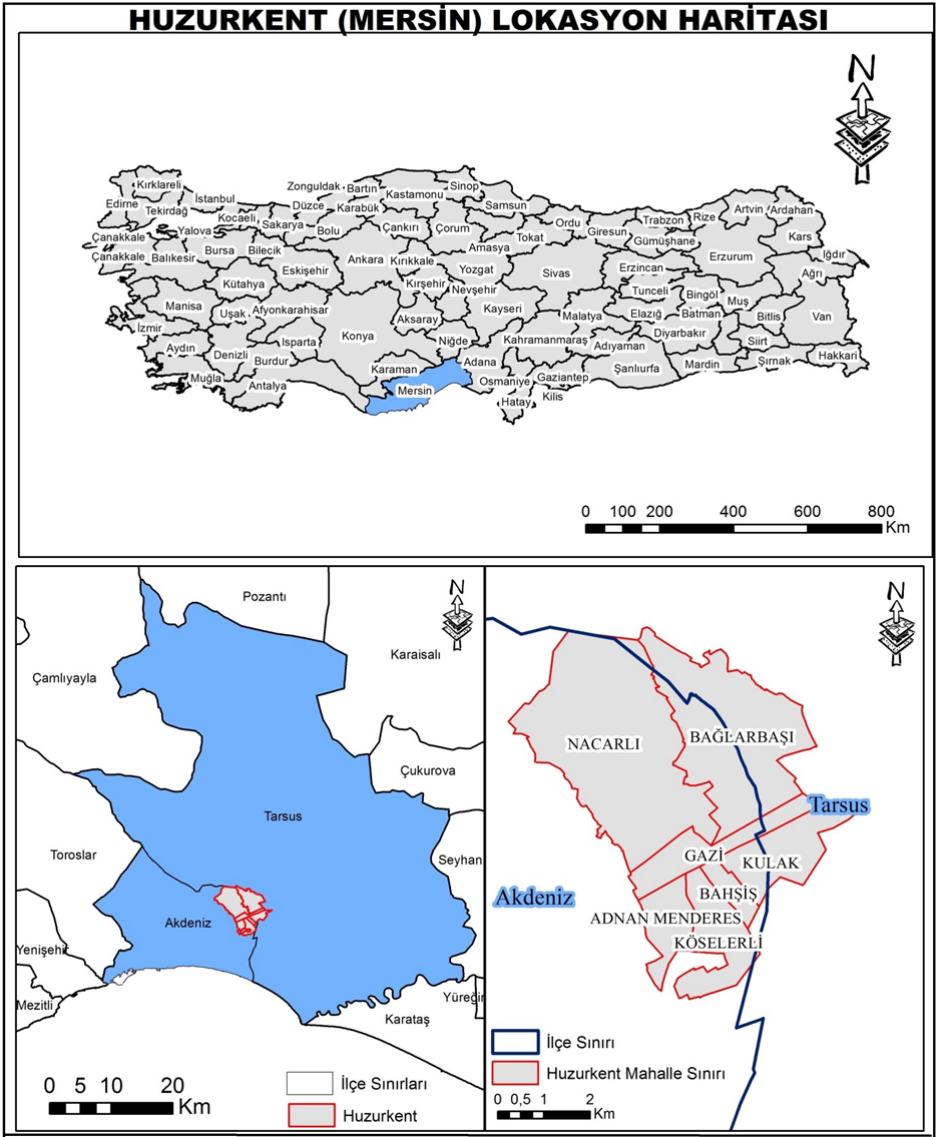
Nurdane ATEŞ²

¹ Prof. Dr. Fırat üniversitesi insani ve sosyal bilimler fakültesi, zboyraz@gmail.com
² Doktora öğrencisi, Fırat üniversitesi insani ve sosyal bilimler fakültesi, Nurdane-ates@hotmail.com

GİRİŞ

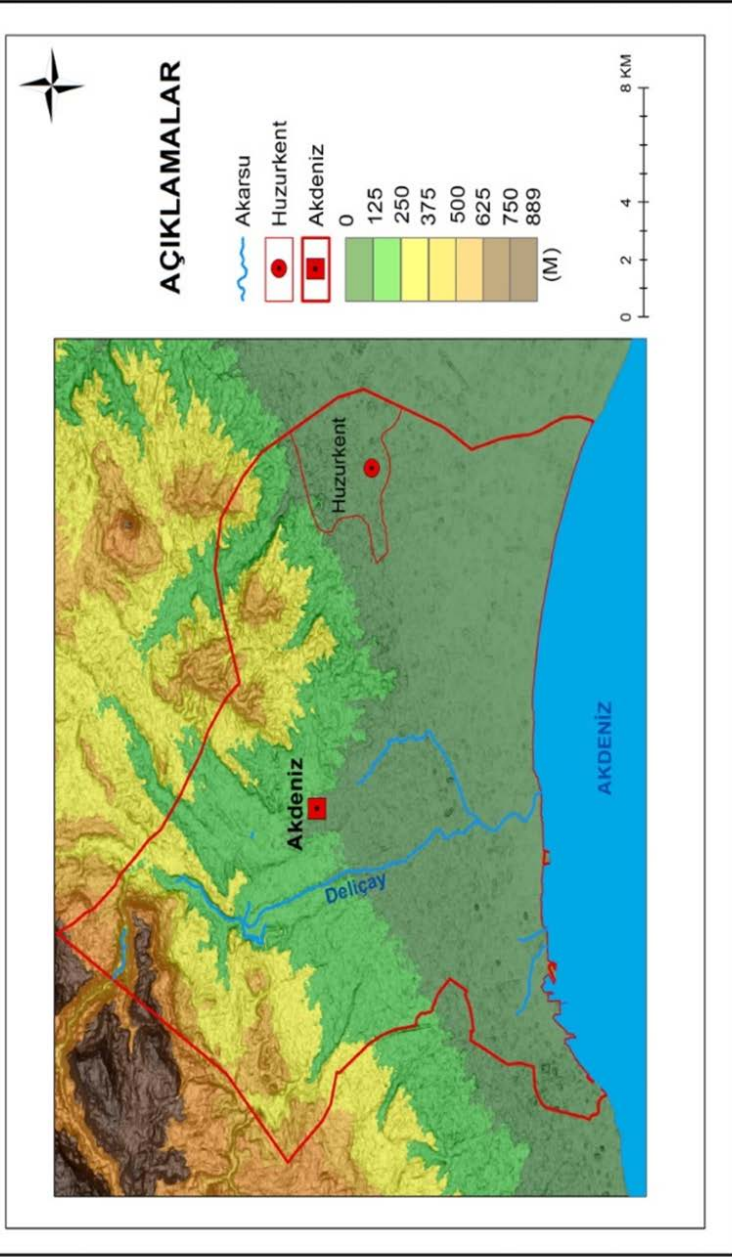
Araştırma sahası, Akdeniz bölgesinin Adana bölümünde Mersin ili idari sınırı içerisinde yer alır. Doğusunda Tarsus, batısında Mersin ili yer almaktadır (Bkz. Harita 1). Çalışma alanı 1968 yılında meydana gelen sel felaketi sonrasında alüvyal bir ova üzerinde kurulmuştur. Deniz seviyesinden ortalama yüksekliği 24 metredir (Bkz. Harita 2). Günümüzde 38,78 km² yüzölçümüne sahip 7 mahalle ünitesinden oluşmaktadır. 1968 yılında kurulan Huzurkent 1969 yılında belediye statüsü kazanmıştır. 2004 yılında Nacarlı ve Bağlarbaşı mahallelerinin dahil olmasıyla mahalle sayısı 7'ye yükselmiştir. 2012 yılında ise Büyükşehir yasasıyla Huzurkent Belediyesi kaldırılmıştır. Bu tarihten itibaren Mersin'in Akdeniz ilçesine bağlı mahalle ünitesi olarak yer alan Huzurkent günümüzde 38,78 km² yüzölçümüne sahip olup 7 mahalle ünitesinden oluşmaktadır.

* Bu çalışma "Huzurkent'in (Mersin) Beşeri Ve Ekonomik Coğrafyası" adlı yüksek lisans tezinden elde edilmiştir.

Harita 1. Huzurken(Mersin) Lokasyon Haritası (Ateş, 2018).

Huzurkent (MERSİN) ve Çevresinin Fiziki Haritası

Harita 2: Huzurkent ve Çevresinin Fiziki Haritası (Ateş, 2018)

Huzurkent Mersin, Tarsus ve Adana gibi ticaret ve sanayi şehirlerine yakınlığı ve Mersin Adana karayolu ve Mersin Adana demiryolu güzergahı üzerinde bulunması, Huzurkent’ de ticaret ve sanayi faaliyetlerinin gelişimini sağlamıştır. Bu nedenle bu çalışmada Huzurkent’ de nüfusun gelişimi, Huzurkent’ in alansal gelişimi ve Huzurkent’ in gelişiminde etkili olan şehrsel fonksiyonlar değerlendirilecektir. Bu kapsamda Türkiye İstatistik Kurumun’ dan Huzurkent’ e ait nüfus verileri temin edilerek tablo ve grafikler oluşturuldu. Mersin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü’nden ticaret ve sanayi verileri temin edilerek sahaya ait analizlerde bulunuldu. Mersin Akdeniz Belediyesi’ den Huzurkent’ e ait imar planı temin edilerek şehiriçi arazi kullanım haritası ve merkezi işyeri sahası haritaları ArcGIS 10.5 harita programı kullanılarak oluşturuldu. Çalışma süresince belli aralıklarla arazi gezileri ve sahaya ait gözlemler yapıldı. Ayrıca çalışmada yer alan diğer haritalar Arcgis 10.5 harita çizim programı ile Google Earth Uygulaması kullanılarak oluşturuldu.

1. Yerleşim Tarihi

Coğrafi konumu, iklim özelliği ve verimli topraklarıyla çalışma sahası geçmişten günümüze kadar yerleşim alanı olma özelliğini korumuştur. Çalışma konumunu oluşturan Huzurkent’ in kurulduğu sahada, Nacarlı köyünün güneyinde yer alan Nacarlı höyüğünde yapılan çalışmalar neticesinde kalkolitik döneme ait kalıntıların bulunması, çalışma sahasında yerleşme tarihinin M.Ö 4750-4000 yıllarında başladığını göstermektedir.

Çalışma sahasında yerleşme tarihini incelerken daha önce bağlı olduğu idari birim olan Tarsus yerleşmesinden bağımsız değerlendiremeyiz. Tarsus şehri; Asuriler, Fenikeliler, Persler, Makedonyalılar, Mısır, Roma, Bizans, Emevi, Abbasi, Memlük ve daha sonra Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Abbasi döneminde Bizans saldırılarına karşı Tarsus avasım şehri olarak kullanılmış ve Abbasilerin zayıflamasıyla Bizans hakimiyetine girmiştir (Bilgili, 2001: 1-20). Nacarlı höyüğünde Bizans dönemine ait seramik kalıntılarının varlığı bu dönemde Bizans hakimiyetinin sahada etkili olduğunu doğrulamaktadır. (Memlük hakimiyetine kadar Tarsus, Bizans ve Ermeni krallığının denetimindeydi.)

1297 Memlük akınlarıyla Varsak Türkmenleri Çukurova'ya yerleşmeye, yurt edinmeye başlamıştır. Yavuz Sultan Selim'in 1516-1517 yıllarında Mercidabık ve Ridaniye seferleriyle Memlüklere son vermesiyle birlikte Çukurova, kasaba ve köyleriyle Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Tarsus 1517'de Arap Vilayeti'ne bağlandı ve 1526'da Arap Vilayeti'nden ayrılarak "Çukurova Vilayeti" adı altında yeni bir vilayete bağlandı. 1571 Kıbrıs'ın fethinden sonra Tarsus Kıbrıs'a bağlanarak Halep sancağına dahil olmuştur (Bilgili, 2001: 20-36).

18. yüzyılda Tarsus Adana'ya bağlı sancaklar arasında yer alırken 19. Yüzyılda Adana'nın vilayet olmasıyla Tarsus, Adana Vilayeti'ne bağlı sancaklar arasında yer almıştır. Tarsus sancağına bağlı köy durumunda olan Mersin liman özelliğiyle ekonomik açıdan gelişerek sancak olmuştur. Böylece Tarsus kazası Mersine bağlanmıştır. Çalışma sahasının kurulduğu saha olan Nacarlı köyü (Köle Musa Ali) 19.

Yüzyılda Tarsus'a bağlı Canibşehir kasabası içerisinde yer alan bir köydür (Poş, 2008: 53). Cumhuriyet döneminde Tarsus Mersin'e bağlı ilçe olmuştur. 1968'de kurulan Huzurkent, Tarsus ilçesine bağlı bir yerleşim alanı iken 2008 yılında Mersin'in Akdeniz ilçesine dahil olmuştur. 2012 yılında büyükşehir yasasıyla Akdeniz ilçesine bağlı mahalle yerleşmesine dönüşmüştür.

2. Huzurkent' de Yerleşmenin Dağılışında Etkili Olan Faktörler

Herhangi bir yerleşim yerinin kuruluşu ve yerleşmenin dağılışı üzerinde fiziki ve beşeri faktörler etkili olmaktadır. Yerleşme dağılışı fiziki faktörler ile beşeri ve ekonomik faaliyetlerin karışımından meydana gelen şekiller sadece bölgeler arasında bir takım farklılıkların meydana gelmesini değil aynı zamanda bölge içinde yaşayan insanların ekonomik faaliyetlerine göre de meskenleri şekil ve fonksiyon bakımından bir takım farklılıklar gösterir. Sosyo-ekonomik faktörler ile sadece meskenlerin şekil ve fonksiyonları değil, iklim ve diğer faktörlere bağlı olarak insanların ekonomik faaliyetleri de değişikliğe uğrar. Bu etkiler insanların arazi üzerinde ne şekilde dağıldıklarını belirler. (Tunçdilek, 1967: 29)

2.1. Yerleşmenin Dağılışı Üzerinde Etkili Olan Doğal Faktörler

Günümüzde teknolojik gelişmelerin etkisiyle yerleşmeye engel olabilecek fiziki faktörler minimum düzeye indirilmiş, yerleşmeye uygun olmayan birçok saha üzerinde yerleşmeler kurulmuş olsa bile yerleşmelerin kuruluşunda ve dağılışında doğal faktörler önemini korumaktadır. Çalışma sahasında yerleşme dağılışında etkili olan doğal faktörler:

2.1.1. Jeolojik Yapı ve Jeomorfolojik Özellikler

Yapı, yerçekillerinin oluşum ve gelişiminde önemli rol oynayan etmenlerden biridir. Yapı denilince araziye meydana getiren kayaçların cinsi, fiziksel ve kimyasal özelliklerin yanında tektonik anlamı ve bunun yerçekilleri üzerindeki etkisi değerlendirilmektedir (Hoşgören, 2010: 47). Çalışma sahasında mevcut litolojik yapının yerleşme üzerindeki etkisi değerlendirildiğinde Huzurkent' de jeolojik yapılar yerleşme açısından uygun birimlerden oluşmaktadır. Sahada yerleşmeye en uygun alanlar kalışlerin bulunduğu saha ve alüvyonların görüldüğü düz sahalardır. Ayrıca kireçtaşı ve kum taşının bulunduğu sahalarda yerleşme açısından uygun sahalarda yer almaktadır (Nacarlı Etüd Raporu, 1993).

Yerleşmenin güneyinde kuvaterner yaşlı alüvyonların yer aldığı saha üzerinde Adnan Menderes, Bahşiş, Kulaklı ve Köselimli mahalleleri yer almaktadır. Kalışler ise yerleşmenin kuzeyinde geniş alan kaplamakta olup bu alanlarda Bağlarbaşı ve Nacarlı mahalleleri yer almaktadır. Kireçtaşı, kumtaşı ve çakıl ise yerleşmenin kuzeyi ve kuzeybatısında yer almakta olup bu sahalarda üzerinde Nacarlı ve Bağlarbaşı mahalleleri yer almaktadır.

Çalışma sahası yerleşmelerin dağılışı ve doku özellikleri bakımından 2 ayrı bölüme değerlendirilir. Bunlardan ilki yerleşmenin güneyinde bulunan alüvyal ova üzerinde yer alan Adnan Menderes, Gazi, Köselimli, Bahşiş, Kulaklı mahalleleri ve etek düzlüğü ve birikinti konisi üzerinde gelişen Nacarlı ve Bağlarbaşı mahalleleridir.

Huzurkent alüvyal ova üzerine kurulmuş bir yerleşim alanıdır. Ovalar yoğun tercih edilen yerleşim sahalarını meydana getirirler. Özellikle etrafı dağlarla çevrili alüvyal ovalar yerleşim alanları olarak insanları kendine çekmiştir (Tolun-Denker, 1977: 29). Bu sahalar eğim değerlerinin az ve yer altı su seviyesinin yüzeye yakın olması nedeniyle su baskınlarının kaçınılmaz olduğu sahalardır (Tunçdilek, 1985: 37). Büyük bir kısmı alüvyal ova üzerinde yer alan çalışma sahası zaman zaman sel ve taşkın olaylarına maruz kalmaktadır. Buna rağmen alüvyal ova kesimi yerleşme açısından yoğun tercih edilen alanlardır. Etek düzlüğü ve birikinti konilerinin bulunduğu sahalarda eğimin azaldığı verimli toprak yapısı ve yüksek düzeyde su potansiyelinin mevcut olduğu sahalardır. Bu faktörlere bağlı olarak buralar önce gevşek dokulu yerleşme özelliği gösterirken zamanla yeni konutların eklenmesiyle sık dokulu hale gelmiştir.

2.1.2. İklim

İnsan yaşamını etkileyen en önemli fiziki faktörlerden biri iklimdir. Elverişli iklim koşullarına sahip olan sahalarda insanlar tarafından yerleşme ve nüfus yönünden tercih edilen sahalardır. Akdeniz ikliminin etkisi altında olan çalışma sahasında, kış mevsiminde sıcaklığın 0°C'nin altına düşmemesi ve ılık kış sıcaklıklarının görülmesi başta tarım olmak üzere birçok ekonomik faaliyet alanının gelişmesini sağlamaktadır. Bu durum sahada özellikle kış ılıklığı isteyen ekonomik değeri yüksek olan tarım ürünlerinin yetiştirilmesine olanak sağlamıştır.

2.1.3. Toprak

Tarihi çağlardan itibaren insanlar elverişli toprakların bulunduğu sahaları tercih etmiştir. Çalışma alanında bulunan toprak grupları tarımsal verimlilik ve yerleşme açısından uygun toprak türleridir. Bu toprak türleri içinde yer alan alüvyal topraklar ve kırmızı renkli kahverengi Akdeniz toprağının görülmesi Huzurkent' in yerleşim alanı olarak tercih edilmesinde etkili olmuştur. Çalışma sahasının büyük kısmı ise verimli toprakların bulunduğu güneydeki alüvyal topraklar üzerine inşaa edilmiştir.

2.2. Yerleşmenin Dağılışı Üzerinde Etkili Olan Beşeri Faktörler

Fiziki faktörler nüfus ve yerleşme dağılışını esas itibariyle belirlemekle birlikte esaslı değişmeyi insanın kendisi meydana getirmektedir. Yeryüzünün iyi yerleşme özelliği gösteren sahalar tam anlamıyla yerleşilmiş sahalar değillerdir. Bu da gösteriyor ki nüfus ve yerleşmenin dağılışında esas itibariyle beşeri faktörler dikkate alınmalıdır (Tolun-Denker, 1977: 30). Çalışma sahasında yerleşmelerin kuruluşu ve dağılışında doğal faktörler önem taşımakla birlikte yerleşim alanının gelişmesinde ve yerleşmenin dağılışında asıl önemli unsur beşeri faktördür. Çalışma sahasında yerleşmelerin dağılışında belirleyici olan beşeri faktör ise ulaşım faktörüdür. Huzurkent' in coğrafi konumu itibariyle Mersin-Tarsus-Adana gibi yerleşim merkezlerine yakın olma, Mersin, Adana devlet karayolu ve demiryolu güzergahında yer alma özelliği yerleşmenin dağılışı etkili olmuştur. Yerleşim alanı olarak daha çok Mersin-Adana karayolunun güneyinde ve Mersin-Adana devlet demiryolunun kuzeyinde yoğunluk göstermektedir.

3.Yerleşme Şekli

3.1. Huzurkent Şehri

Coğrafya biliminde önem arz eden köy, kasaba ve şehirler fiziki faktörlerin yanı sıra beşeri faktörlerin etkisiyle meydana gelen yerleşmelerdir. Evler veya barınakların meydana getirdiği köy, kasaba ve şehirler insan faaliyetlerinin dayanak noktalarıdır ve en karakteristik olaydır (Tanoğlu 1966: 199). Bu nedenle çalışmada kasaba ve şehir yerleşmeleri genel çerçevede değerlendirilecek olup çalışma sahasını oluşturan Huzurkent'i nitelendiren ve nitelendirilebilecek kavramlar bu çerçevede ele alınacaktır.

Ülkemizde 2000 ile 10000 nüfuslu yerleşmeler kasaba olarak kabul edilmektedir (Tolun-Denker, 1976, Şahin, Karabağ, 2009). Kasabalar, köy ile şehir arasında köprü oluşturan fonksiyonları bakımından şehirler kadar gelişmemiş ama köylere göre oldukça gelişmiş yerleşmelerdir. Köy yerleşmeleri ile şehir yerleşmeleri arasında geçiş özelliği gösteren bu yerleşmelerde köy ve şehir hayat tarzını bir arada görmek mümkündür (Özçağlar, 1997: 8).

Bu yerleşmeler, nüfusları yoğunlukları ve belirli bir coğrafi sahaya yerleşmiş olma özellikleriyle şehirselleşmiş bir görünüm göstermelerine rağmen gelişmiş bir şehir olmaktan uzaktır. Ama merkezi bir fonksiyona bağlı olmaları bakımından şehre geçiş safhasındadırlar (Tolun-Denker, 1976: 12).

Nüfus miktarı dikkate alınarak kasabalar sınıflandırılacak olursa nüfusu 5000 altında olanlar küçük kasaba, 5001-10000 nüfuslu olanlar orta büyüklükte kasabalar. 10001-20000 nüfuslu olanlar ise büyük kasabalar grubunda yer alır (Özçağlar,1997: 8). Çalışma sahasını nüfus

miktarı ve nüfus miktarında meydana gelen artışı esas alarak değerlendirecek olursak, ilk sayım döneminin yapıldığı 1970 yılında 4503 olan nüfus miktarı ile küçük kasaba iken sonraki sayım dönemlerinde nüfus miktarında meydana gelen artış ile büyük kasaba grubunda yer aldığını söyleyebiliriz.

Fonksiyonel özellikleri ile değerlendirdiğimizde ise çalışma alanının kasaba yerleşmesi özelliğinden ziyade şehir yerleşmesi özelliğini taşıdığını öngörmekteyiz. Bu kapsamda fonksiyonel özelliklere değinmeden önce coğrafya disiplini tarafından tanımlanan şehir teriminin tanımlarını inceleyecek olursak; “şehir, genel olarak zirai olmayan faaliyetlerin toplanma-konsantrasyon mekanıdır” (Tolun-Denker,1976:27). “Şehir küçük bir sahada, büyük nüfus kitlelerinin birlikte bulunduğu, geçimini temin ettiği yerleşmelerdir” (Göney, 1984: 1).

“Bünyesinde barındırdığı insanların hemen hemen bütün ihtiyaçlarını başka yerleşmelere muhtaç olmadan yerinde karşılayabilecek fonksiyonlara haiz olan alt ve üst yapı bakımından fazlaca eksiği olmayan, 20 000’in üzerinde (veya 20 000’in biraz altında) nüfusu bulunan belediye örgütlü yerleşmelerdir” (Özçağlar, 1997:9).

Ele aldığımız tanımlar doğrultusunda şehir yerleşmelerini tanımlayacak olursak Şehir, çeşitli fonksiyon ve faaliyet türlerinin bir arada bulunduğu yerleşmelerdir. Doğanay ise şehir tanımı yapmak yerine köy ve kent yerleşmelerini ayırt etmede birtakım kriterler çerçevesinde ele almıştır. Bu kriterler yerel yönetim kriteri, planlama kriteri, nüfus kriteri ve ekonomik fonksiyon kriteridir (Doğanay, 1994).

Ülkemizde şehir tanımlarında farklı nüfus kriterleri kullanılmıştır. “Reuter ve bölge planlama dairesi 10 000, Tümerekin 5000 (daha sonraki çalışmalarında 10 000 kriterini dikkate almıştır.) Lous ve Darkot 3000 rakamını kullanmışlardır (Tolun-Denker, 1976: 9). Burada şehir tanımı yapmada nüfus miktarının tek başına yeterli olmadığı yönünde hemfikiriz.

Bu kriterler dahilinde çalışma sahasının değerlendirdiğimizde Huzurkent, yeni kurulan bir yerleşim alanı olduğu için bir plan dahilinde kurulmuş ve bulunduğu coğrafi konumun etkisiyle hızla nüfuslanmıştır. Mersin-Tarsus karayolu güzergahında bulunması 1990 yılında organize sanayi bölgesinin hizmete girmesiyle birlikte ulaşım, ticaret, sanayi faaliyetlerinin hızla gelişmesi Huzurkent’ e şehirselleşme karakter kazandırmakta ve şehirselleşme hayatı mümkün kılmıştır. Bu konuda “Bobek, bir yerleşmenin şehir olarak tanımlanabilmesi için yerleşme sahasının sınırlı, belirli büyüklükte olmasını ve yerleşme sahası içinde şehirselleşme hayatının mevcudiyetini öngörmüştür (Tolun-Denker, 1976: 12).

4. Nüfusun Gelişimi

Türkiye’de ilk nüfus sayımları 1927 yılında yapılmıştır. Bundan sonraki dönemlerde ülkemizde belirli aralıklarla nüfus sayımları yapılmıştır. Ancak çalışma sahasını oluşturan Huzurkent 1968 yılında kurulduğu için sahaya ait ilk nüfus sayımı 1970 yılına aittir.

1968 yılında kurulan sahaya ilk etapta 100 aile yerleşmiştir. Bu dönemde ortalama hane halkı büyüklüğü 6 olarak kabul edilirse 1968 yılında Huzurkent’ de nüfusun 600 kişi olduğunu söyleyebiliriz. 1970

yılında 4503 kişi olan nüfus 2017 yılında 7762 kişilik artışla 12265 kişiye ulaşmıştır.

Huzurkent' de nüfusun gelişimi 2 dönemde incelendi. Bu dönemler 1970- 2007 ve 2007-2017 yıllarıdır. Çalışma sahasında nüfusun gelişimini bu dönemlere ayırmada Huzurkent' in idari biriminde meydana gelen değişimler ve ani nüfus artışları dikkate alındı.

1970 - 2007 arası dönem, nüfusta belirgin artışların olduğu dönemdir. Bu dönem dinamik dönem iken 2007-2017 arası dönem, nüfus artışında belirgin farkların olmadığı, nüfus artış miktarının düzenli bir seyir izlemekle beraber durgun olduğu dönemdir.

4.1. 1970-2007 Dönemi

1970-2007 dönemi nüfus artış hızının en fazla olduğu dönemdir. 1970 yılında 4503 kişi olan nüfus miktarı 1975'de 4072 kişilik artışla 8575 kişiye ulaşmıştır. Bu nüfusun 3809'u kadın nüfusu iken 4766'sı erkek nüfusedir (Bkz. Tablo 2). 1970-1975 sayım döneminde yapılan sayımda nüfus artış hızı ‰ 128'dir. (Türkiye nüfus artış hızı ‰ 25,2 dir.) Nüfus artış oranı ‰ 90,478 aritmetik artış hızı ‰ 18'dir. Bu 5 yıllık sürede nüfus 2 katı kadar bir artış göstermiştir. Bu artışın nedeni Huzurkent' in yeni kurulmuş bir yerleşim yeri olması ve 1970'de belediye özelliği kazanmasıdır. Aynı zamanda ülke genelinde yaşanan kalkınma hareketlerinin sahaya etkileriyle açıklanabilir.

1970-1975 yılında başlayan nüfus artışı 1980 yılında tekrar başlangıç dönemindeki nüfus miktarına benzer bir seyir göstermektedir. 1975-1980 döneminde nüfus artış hızı ‰-71 Türkiye nüfus artış hızı ise

% 20,7'dir. 1975-1980 nüfus artış hızı hem çalışma sahasında hem de ülke genelinde düşüş göstermektedir.

1980-1985 döneminde çalışma sahası ve Türkiye nüfus artış hızında artış görülmektedir. 1980-1985 yılları arasında nüfus miktarı 6064 kişi artarak 1985 yılında 12057 kişiye ulaşmıştır. Bu dönem çalışma sahasında nüfus artış hızı ve nüfus artış oranının en yüksek olduğu dönemlerden biridir. Nüfus artış hızı %139,8 iken nüfus artış oranı ise %101, nüfusun ikiye katlanma süresi olan aritmetik artış hızı ise bir önceki dönemde -6,02 iken bu dönemde 20,2 ile en hızlı olduğu dönemdir.

1990 yılında nüfus miktarı 5353 kişi artarak 17410 kişiye ulaşmıştır. 1990 yılında erkek nüfusu 9116 kişi iken kadın nüfusu 8294 kişidir. Nüfus artış hızı ise % 73,47'dir. 2000 yılında ise nüfus artış hızı yaklaşık iki katı kadar bir artış göstererek %0 34,7'dir.

1990-2000 döneminde Türkiye nüfus artış hızı %20'dir. Çalışma sahasında nüfus artış hızı Türkiye nüfus artış hızından fazla olduğu görülmektedir. 1990 yılında 17410 olan nüfus 2000 yılına gelindiğinde 7246 kişi artarak 24656 kişiye ulaşmıştır. Huzurkent' de nüfus artış hızının bu denli yüksek olması Mersin Tarsus Organize Sanayi Bölgesi' nin faaliyete geçmesine bağlı olarak Huzurkent' in dışardan göç almasıyla açıklanabilir.

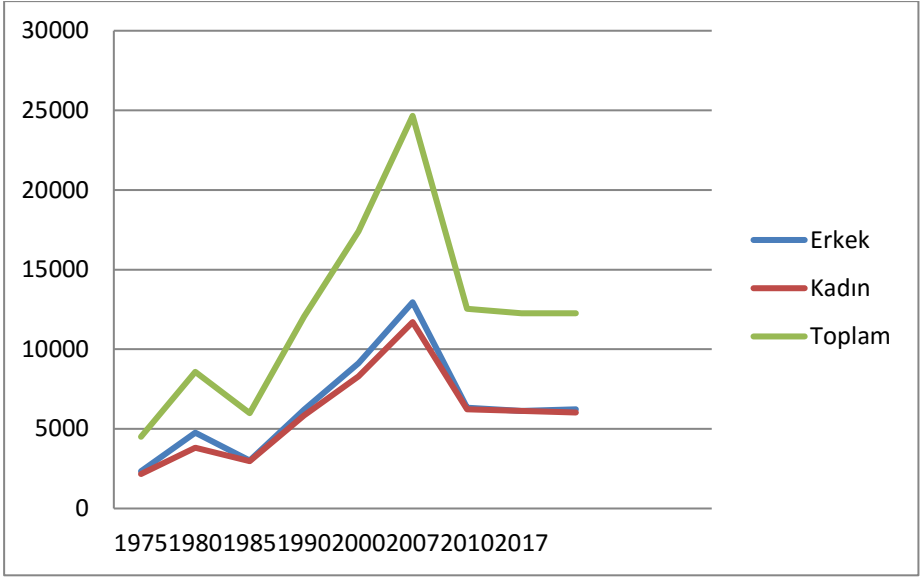
4.2. 2007-2017 Dönemi

2007-2017 dönemi Huzurkent' de nüfus miktarında düzenli bir seyir izlendiğini, bir önceki dönemde olduğu gibi nüfus miktarında görülen ani artış ve azalışların olmadığı dönemdir (Bkz. Şekil 1).

Tablo 1: Huzurkent' de SayımYıllarına Göre Kadın Erkek Nüfus Miktarı (1970-2017)

YILLAR	Erkek	Kadın	Toplam
1970	2338	2165	4503
1975	4766	3809	8575
1980	3021	2972	5993
1985	6212	5844	12057
1990	9116	8294	17410
2000	12950	11706	24656
2007	6335	6218	12533
2008	6152	6164	12316
2009	6493	6191	12684
2010	6132	6133	12265
2011	6247	6220	12467
2012	6240	6225	12465
2013	6225	6235	12460
2014	6300	6225	12525
2015	6188	6138	12326
2016	6284	6131	12415
2017	6233	6032	12265

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Kayıt Sistemi Sonuçları

Şekil 1: Huzurkent Sayım Yıllarına Göre Nüfus Değişimi

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Kayıt Sistemi Sonuçları

2007 yılında bir önceki sayım dönemine göre nüfus miktarında azalma görülür. 2007 yılında nüfus miktarı 12550'dir. 2007-2017 döneminde Huzurkent' de nüfus artış hızı % -96 'dır. Bu dönemde Türkiye nüfus artış hızı % $8,1$ 'dir. Hem Türkiye nüfus artış hızı hem de çalışma sahasında nüfus artış hızında düşme görülmektedir. Bu durum adrese dayalı nüfus kayıt sisteminin uygulanmasının sonuçlarının ülke geneline ve çalışma sahasına yansımalarıyla ilgilidir. 2000-2007 döneminde sadece nüfus artış hızında değil nüfus artış oranı, yıllık ortalama artış miktarı ve aritmetik artış hızında negatif değerlerin görüldüğü dönemdir. Bu dönemde nüfus artış oranı % -49 , yıllık ortalama artış hızı $-172,9$, aritmetik artış hızı ise $-7,01$ 'dir (Bkz. Tablo 2).

2008-2009 döneminde ise 2008 yılında 12316 olan nüfus miktarı 368 kişilik bir artışla 2009 yılında 12684 kişi olmuştur. Nüfus artış hızı % 29,4, aritmetik artış hızı 2,9' dur. Önceki sayımda negatif olan değerler bu dönemde pozitif değer göstermektedir. Bu durum bu dönemde Huzurkent' in Tarsus ilçesinden ayrılarak Mersin'in Akdeniz ilçesine dahil olmasıyla açıklanabilir.

2010-2011 ve 2011-2012 sayım dönemlerinde çalışma sahasında nüfus miktarında artış görülmektedir. 2010-2011 dönemi Huzurkent' de nüfus artış hızı % 16,33'tür bu dönemde Türkiye nüfus artış hızı %13,5'dir. Bu dönemde çalışma sahasında nüfus artış hızı ülke nüfus artış hızından yüksek iken 2011-2012 yılında nüfus artış hızı Türkiye nüfus artış hızına göre düşüş göstermektedir.

2013-2014 dönemi Huzurkent' de nüfus artış hızı tekrar artış göstermiştir bu dönemde Huzurkent' de nüfus artış hızı % 5,20 olmuştur. 2013 yılında Huzurkent' in belediye statüsü kaldırılmış ve Mersin'in Akdeniz ilçesine bağlı olarak varlığını korumuştur. Mahalle yerleşmesi olduktan sonra Huzurkent' de nüfus artış hızı tekrar azalış göstermektedir. 2016-2017 sayım dönemine gelindiğinde Huzurkent' de nüfus miktarı 12265'tir. Nüfusun 6233'ü erkek nüfusu oluşturuyorken kadın nüfusu ise 6032 kişidir. Bu dönemde Huzurkent' de nüfus artı hızı % -12,1'dir. 2017 yılı Mersin nüfus artış hızı % 10.36, Türkiye yıllık nüfus artış hızı ise % 12,4'dür.

2016-2017 sayım döneminde Türkiye ve Mersin'de nüfus artış hızı yakın değerler gösterirken Huzurkent' de nüfus artış hızı negatif değerler göstermektedir. Bu durum özellikle genç nüfusun daha büyük yerleşim alanlarında yaşama isteği ile ilgilidir.

Tablo 2: Huzurkent' in Sayım Yıllarına Göre Nüfus Artış Miktarı, Yıllık Ortalama Artış Miktarı ve Aritmetik Artış Hızı

Yıllar	Nüfus miktarı (kişi)	Nüfus artışı (Kişi)	Dönemler	Nüfus artış hızı (‰)	Nüfus artış oranı (%)	Yıllık Ort. artış miktarı	Aritmetik artış hızı
1970	4503	-	-				
1975	8575	4072	1970-1975	128,8	90,478	814,4	18,081
1980	5993	-2582	1975-1980	-71,6	-30,110	-516,4	-6,022
1985	12057	6064	1980-1985	139,8	101,184	1212,8	20,236
1990	17410	5335	1985-1990	73,4	44,397	1070,6	8,879
2000	24656	7246	1990-2000	34,7	41,619	724,2	4,161
2007	12550	-12106	2000-2007	-96,4	-49,099	-1729	-7,014
2008	12316	-234	2007-2008	-18,8	-1,864	-234	-1,864
2009	12684	368	2008-2009	29,4	2,987	368	2,901
2010	12265	-419	2009-2010	-33,5	-3,303	-419	3,416
2011	12467	202	2010-2011	16,33	1,646	202	1,612
2012	12474	7	2011-2012	0,56	0,056	7	-1,588
2013	12460	-14	2012-2013	-1,12	-0,112	-14	0,056
2014	12525	65	2013-2014	5,20	0,521	65	-0,112
2015	12326	-199	2014-2015	-16,01	-1,588	-199	0,521
2016	12415	89	2015-2016	7,19	0,72	89	0,72
2017	12265	-150	2016-2017	-12,1	-1,20	-150	-1,20

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Kayıt Sistemi Sonuçları

5. Huzurkent' in Kuruluşu ve Alansal Gelişimi

Huzurkent' in kurulduğu saha 1968 yılından önce Nacarlı köyüne ait tarım arazilerinin bulunduğu sahadan oluşmaktadır. 1968 yılında Bahşiş, Kösellerli ve Kulak köylerinde meydana gelen sel sonrasında selden zarar gören köylülerin günümüzde Huzurkent' de yer alan Bahşiş, Kulak, Kösellerli mahallelerinin bulunduğu alana prefabrik konutlara yerleştirilmeleriyle kurulmuştur. Aynı zamanda bu prefabrik

konutlar Huzurkent' in ilk iskan çekirdeğini oluşturmuştur. Daha sonra ulaşım fonksiyonunun etkisiyle gelişme göstererek hızla büyümüştür. Çalışma sahası 2004 yılı itibariyle 7 mahalle ünitesinden oluşmaktadır. Mahalle sadece kır iskanının sınırları içinde kalan bir sistem değildir. Mahalle sistemi en küçük kasabadan, en büyük şehrin içine kadar idari bir sistem olarak girmiş bulunur. Mahalle, kasaba ve şehirlerde büyük iskan gruplarını belirli kalıplar içinde ve onları ünitelere ayıran bir sistemdir. Böylece kır iskanının temelini oluştururken dış görünüşteki fonksiyonlara rağmen kasaba ve şehirlerin iskan kademesinin ilk basamağını oluşturur (Tunçdilek, 1967: 107).

5.1. 1968-1990 Dönemi

1968 yılında kurulan Huzurkent 1970 yılında belediye teşkilatının kurulmasıyla birlikte hızla gelişme göstermeye başlamıştır. Bu dönemde Huzurkent' in gelişim yönü İnönü bulvarının bulunduğu D-400 karayolu güzergahı çevresinde doğu, batı ve güney yönlüdür. Yerleşmenin kurulmasında büyük rol oynayan Bahşiş, Köseleli, Kulak mahalleleri D-400 karayolunun güneyinde kurulmuş olup Atatürk caddesi boyunca uzanış göstermektedir. Ulaşım fonksiyonuna bağlı olarak bu dönemde ticarethaneler, lise, sağlık ocağı, banka, tarım kooperatifi vb. birçok kamu kuruluşu İnönü Bulvarı ve Atatürk Caddesi boyunca kurulması merkezi kısmının gelişmesini sağlamıştır. Huzurkent' in kısa sürede nüfuslanmasıyla merkezi kısımda yer alan Bahşiş, Kulak, Köseleli mahalleleri bugünkü yapısına uygun olarak merkezden çevreye doğru yatay yönde gelişme göstermiştir.

5.2. 1990-2000 Dönemi

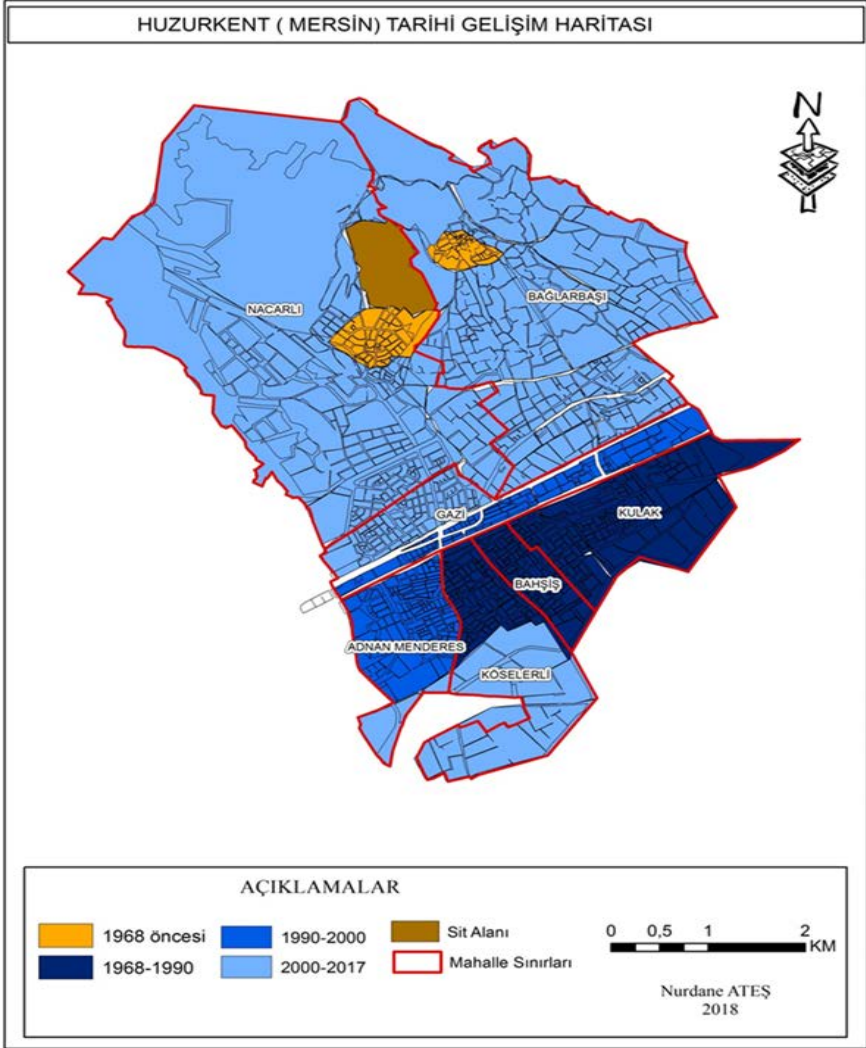
Bu dönemde Huzurkent' in gelişimi başlangıçta önceki dönemde olduğu gibi D-400 karayolu güzergahı boyunca ve alüvyal ovanın güneyine doğrudur. Bu dönemde Mersin Tarsus Organize Sanayi Bölgesi' nin faaliyete geçmesine bağlı olarak sahaya dışardan gelen göçlerin etkisiyle yerleşim alanı D-400 karayolunun güneyine doğru gelişim göstermiş ve bu sahada Adnan Menderes mahallesi kurulmuştur.

Huzurkent' in hızla nüfuslanmasına bağlı olarak güneye doğru olan alansal gelişimin yönü kuzeye doğru bir eğilim göstermektedir. Çünkü Huzurkent' in hızla nüfuslanması güneydeki verimli tarım alanlarının konut alanları olarak kullanılması engellenmeye çalışılmıştır. Bu dönemde Huzurkent' in gelişimi D-400 karayolunun kuzeyine Mersin-Adana demiryolu hattının bulunduğu alana doğru bir seyir izlemektedir. Böylece D-400 karayolu ve Mersin-Adana demiryolu hattı arasındaki sahada Gazi Mahallesi kurulmuştur. Ancak bu dönemde kuzeye doğru alansal gelişme gösteren Huzurkent' in alansal gelişimi Mersin-Adana demiryolu hattının kuzeyine geçmemiş, karayolu ve demiryolu arasındaki alan ile sınırlı kalmıştır (Bkz. Harita 3).

1990-2000 döneminde Adnan Menderes ve Gazi mahallelerinin kurulmasıyla mahalle sayısı 5'e yükselmiştir. Bu dönemde Huzurkent' de yeni mahallelerin kurulmasında ve sahanın gelişmesinde ulaşım faktörü ve verimli tarım alanlarının varlığı temel etken olmuştur.

5.3. 2000 Yılı ve Sonrası

2000 yılı ve sonrası Huzurkent' in gelişiminde ulaşım faktörünün etkisi görülmekle birlikte idari yapısında meydana gelen değişmeler etkili olmuştur. Bu dönemde merkezden ziyade Huzurkent' in çevresine doğru bir gelişme olmaktadır. Aynı zamanda alansal olarak yatay yönde görülen gelişme ile birlikte dikey yönde gelişme görülmektedir. Kurulduğu dönemden itibaren tek katlı yapıların yerini çok katlı yapılar almaya başlamıştır. 2004 yılında Huzurkent' in kuzeydoğu ve kuzeybatısında yer alan Bağlarbaşı ve Nacarlı mahallelerinin Huzurkent' e dahil olmasıyla alansal olarak büyüme göstererek Huzurkent 3878 hektarlık bir yüzölçümüne ulaşmıştır. Bu tarihten itibaren Adnan Menderes, Bahşiş, Bağlarbaşı, Kulak, Köselerli, Nacarlı ve Gazi olmak üzere 7 mahalleden oluşmaktadır. (3878 hektarlık alanın 660 hektarı yerleşim alanıdır.) Günümüzde Huzurkent' de yerleşmenin yönü kuzeydoğu ve kuzeybatıya doğru eğilim göstermektedir.

Harita 3: Huzurkent'in Tarihsel Gelişim Haritası (Ateş, 2018)

6. Huzurkent' in Şehirsel Fonksiyonları

Fonksiyon kavramı, mekana ihtiyaç gösteren faaliyetler ve şehrin (yakın ve uzak) çevresiyle olan ilişkilerini kapsar (Tolun-Denker, 1976: 23). Şehir fonksiyonu denilince şehrin varlığını ve gelişmesini mümkün kılan faaliyetleri anlıyoruz (Tümertekin, 1973: 42). Diğer bir ifadeyle bir yerleşmenin oluşmasını, varlığını devam ettirip, gelişmesini sağlayan ekonomik, sosyal ve kültürel faktörler o yerleşmenin fonksiyonlarıdır (Doğanay, 1994: 22). Gerçektende herhangi bir sahada bir yerleşmenin kuruluş ve gelişim aşamasında fonksiyon kavramı ne derece önem taşıyorsa yerleşmenin varlığını devam ettirebilmesinde de aynı önemi taşımaktadır. Çünkü Şehirsel merkezlerin fonksiyonel gelişim düzeyleri şehirlerin ekonomik göstergesidir. Huzurkent' in gelişimde şehir fonksiyonlarının etkisi bütün halinde görülmekle beraber şehirsel fonksiyonlardan sanayi, ticaret ve ulaşım fonksiyonlarının etkisi daha fazla öne çıkmaktadır.

Şehrin çeşitli fonksiyonlara sahip olması şehir içinde birbirinden farklı kısımların meydana gelmesine, gelişmesine imkan tanımaktadır. Şehir içindeki iş yeri, ikametgah ve dinlenme sahaları belirli bazı prensiplere göre düzenlenmişlerdir. Şehrin farklı sahalara bölünüşü yani şehir içindeki farklı kullanılışlar bize şehri içten tanıma ve şehrin karakteristik yaşama şartlarını yakından tanıma imkanı verir (Tolun-Denker, 1976: 31-32). Huzurkent' de işyerleri ikametgah ve dinlenme sahaları gelişmiş güzel değil belirli bir plan doğrultusunda dağılım göstermektedir (Bkz. Harita 4). Huzurkent' in Mersin Adana karayolu (D-400) üzerinde yer alması Huzurkent merkezi kısmı dışında diğer mahallerinde de iş ve ticaret faaliyetlerinin gelişmesini sağlamıştır.

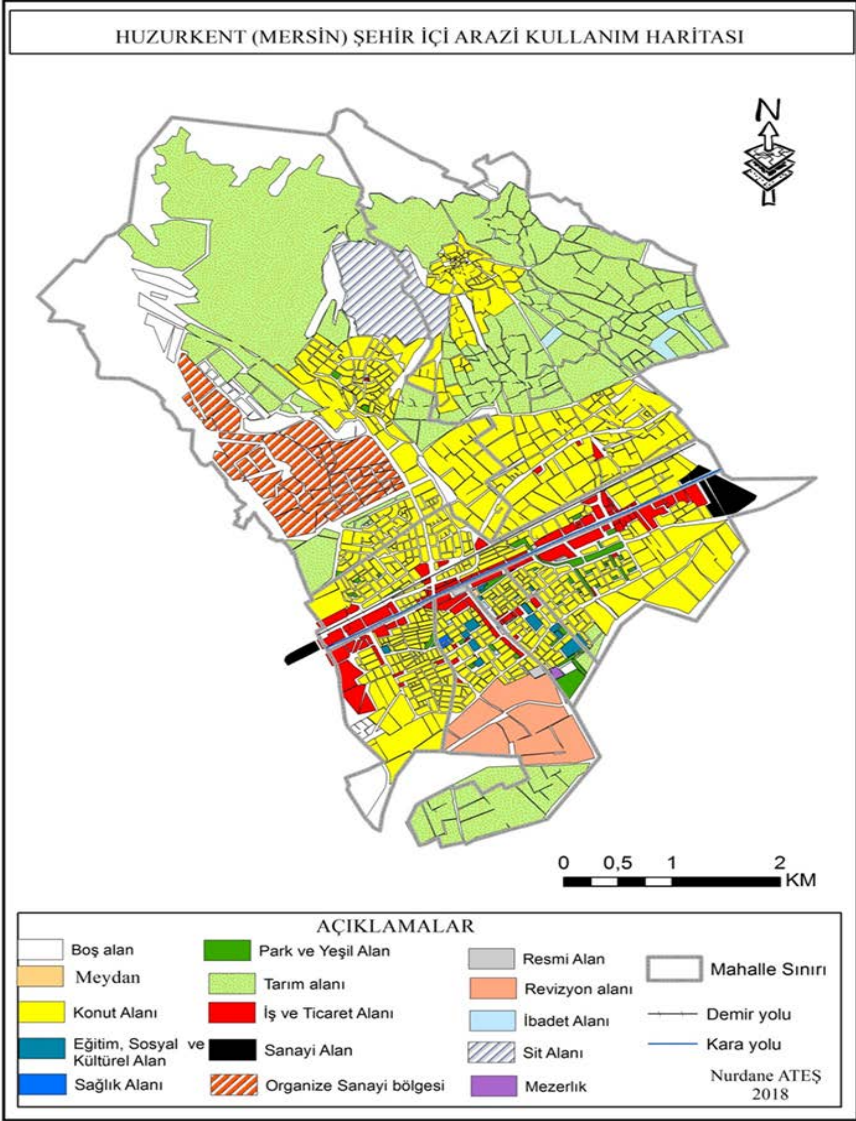
Huzurkent' de iş ve ticaret sahaları D-400 karayolu boyunca doğu batı yönlü ve D-400 karayoluna güney yönden bağlantı kuran caddeler üzerinde yer almaktadır. Bunlar Atatük Caddesi, Kazım Karabekir Caddesi, Cengiz Topel Caddesi ve Adnan Kahveci Caddesi. Cadde dışında D-400 karayolunun uzanış gösterdiği İnönü Bulvarı ve D-400 karayoluna güney yönden bağlanan Işık ve Cumhuriyet bulvarlarıdır. Huzurkent' de iş yerleri tek katlı yapılardan ya da çok katlı binaların altında yer alan işyerlerinden oluşmaktadır (Bkz. Harita 5).

Huzurkent sanayi faaliyetleri açısından zengin bir sahadır. Sanayi alanları iki farklı alanda toplanmıştır. Mersin-Adana Devlet karayolunun (D-400) her iki tarafında yer alan sanayi alanları daha çok tarım aletleri, oto tamir atölyeleri, yedek parça, servis, un fabrikaları, cam fabrikası, çimento fabrikası yer almaktadır. Nacarlı mahallesinde yer alan Organize sanayi bölgesinde ise gıda sanayi, cam sanayi, Petrokimya, plastik sanayi vb. sanayi kolları yer almaktadır.

Konut alanları gelişim şekli bakımından iki gruba ayrılabilir. Bunlardan ilki Huzurkent' in çekirdek kısmını oluşturan konut alanlarıdır. Diğerleri ise imar planı dahilinde gelişen konut alanlarıdır. Çekirdek kısmında yer alan konut alanlarında yerleşmenin ilk kuruluşunda inşa edilen prefabrik konutlar ile tek katlı yapılardan oluşan, bahçeli konutlardan oluşturmaktadır. İmar planı dahilinde gelişen konut sahalarında ise konutlar tek katlı bahçeli ve çok katlı yapılardan oluşmaktadır. Çalışma sahasında bütün mahallelerde alt yapı hizmetleri, cadde, sokak ve yeşil alan düzeni mevcuttur. Bu unsurlar çalışma sahasında şehirselleşmenin geliştiğini bir kez daha göstermektedir. Konut yoğunluğu merkezi kısımda D-400 karayolunun

güneyinde ve kuzeyinde yoğunlaşmıştır. Konut yoğunluğunda merkezden çevreye doğru azalma görülmektedir. Konut yoğunluğunun merkezi kısımda yoğunlaşmasında belirleyici olan faktör, ulaşım fonksiyonu ve beraberinde gelişim gösteren ticaret ve sanayi fonksiyonlarının merkezi kısımda yoğunluk kazanmasıdır.

Huzurkent' de resmi kurum ve kuruluşlar Atatürk Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Belediye binası, postane, Tarım Kredi kooperatifi, Atatürk Caddesi üzerinde yer almaktadır. Polis merkezi ise İnönü Bulvarının kuzeyinde yer alır. Sosyo kültürel alanlar içerisinde değerlendirebileceğimiz sağlık ocağı, halk kütüphanesi, sportif faaliyetlerin yapıldığı tesisler, düğün salonu, sinema salonu Huzurkent' in merkezi kısmında yoğunluk göstermektedir. Eğitim kurumları ise sahada daha dengeli bir dağılım göstermektedir. İlkokul ve ortaokullar mahallelerde eşit dağılım gösterirken, Köşelerli mahallesinde Çok programlı lise, Mersin Tarsus Organize Sanayi Bölgesi'nin sınırları içerisinde Özel Şişecam Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi yer almaktadır.

Harita 4: Huzurkent'in Şehir içi Arazi Kullanım Haritası (Ateş, 2018)

6.1. Ekonomik Fonksiyon

Şehirsel yerleşmeler çeşitli kriterler dikkate alınarak sınıflandırılabilir. Bu kriterlerden biri ekonomik fonksiyondur (Tümertekin, 1973:49). Şehirler iktisadi yönden dar veya geniş bir çevrenin merkezi durumundadır (Göney, 1984:80). Diğer bir ifadeyle şehirler ekonomik faaliyet alanlarıyla çevresini etkilemektedir. Huzurkent’ de ekonomik fonksiyon alanları çeşitlilik göstermektedir. Bunlar:

6.1.1. Tarım Fonksiyonu

Alüvyal bir sahada kurulan Huzurkent, kurulduğu yıllarda belirleyici ekonomik faaliyet türü tarım fonksiyonu iken zamanla diğer fonksiyonların gelişmesi ve öne çıkması tarım fonksiyonunun geride bırakmış olsa da günümüzde tarım faaliyetleri Huzurkent ekonomisi için hala önemini korumaktadır. Sahada topoğrafik bir engelin olmaması hidrografya ve uygun iklim şartları Huzurkent’ de tarım potansiyelini artırıcı unsurlar arasında yer almaktadır. Huzurkent’ de tarım arazileri bulunmayan Adnan Menderes ve Gazi mahalleleri dışında diğer mahallelerde tarım yapılmaktadır. Çalışma sahası alüvyal bir ova karakteri taşımaktadır. Bu durum tarla tarımına uygun arazilerin geniş yer kaplamasına imkan vermektedir. Ayrıca sahada sulama amaçlı faydalanılan Nacarlı deresinin varlığı tarım sahaları için önemlidir. Sahada entansif tarım metodunun uygulanıyor olması tarımın önemli bir faaliyet alanı olmasını sağlamıştır. Sahada tarla tarımı Bahşiş, Kulak, Kösellerli, Nacarlı ve Bağlarbaşı mahallelerinde yapılmaktadır. Tarla tarımının dışında sahada bağ, bahçe tarımı da

yapılmaktadır. Bahçe tarımının içerisinde meyve bahçeleri (narenciye , seftali vb) ve zeytin bahçeleri yer almaktadır. Sahada bağcılık faaliyetleri Bağlarbaşı ve nacarlı mahallesinde yapılmaktadır. Bahçe tarımı ise Bağlarbaşı, Nacarlı, Kulak, Köselerli, Bahşış mahallelerinde yapılmaktadır.

6.1.2. Ticaret Fonksiyonu

Ticaret faaliyetleri ve bu faaliyetlere bağlı olarak oluşan ticari fonksiyonlar Şehir hayatının önemli esaslarından biridir. Geniş sahaları ve mal değişimlerini hedefleyen büyük ticari hizmetler buldukları Şehir etrafında geniş bir etki sahasının meydana gelmesine ortam hazırlamaktadır. Ticaret hizmetleri ne Şekilde olursa olsun (perakende, toptan, büyük ticari faaliyet) Şehirlerde merkezileşmiş başlıca fonksiyonlardandır (Göney, 1984: 158-159). Yerleşim merkezlerinde temel tüketim ihtiyaçları ve lüks tüketim ihtiyaçlarına olan talepler her yerde tam olarak karşılanamayabilir. Bu nedenle önemli ve gerekli hizmetler merkezi yerde oluşan ekonomik merkezde sunulmaktadır. Böylece bu merkezi yer çevresindeki yerleşim merkezlerinin belirli fonksiyonlarını üstlenmektedir (Karaboran, 1989: 91).

Uluslararası ticarete önemli yeri olan Mersin, Tarsus gibi 2 büyük merkez arasında yer alan Huzurkent' de ticari fonksiyon önem kazanmakla birlikte uzun vadeli ve büyük ticari işyerlerinin oluşmasını sağlamıştır. Bunun dışında Huzurkent ve çevresindeki diğer yerleşmeler için önemli sayılabilecek ticari kuruluşlar yer almaktadır. Huzurkent' de ticari kuruluşlar çeşitli gruplara ayırılabilir. Bunlar, uzun

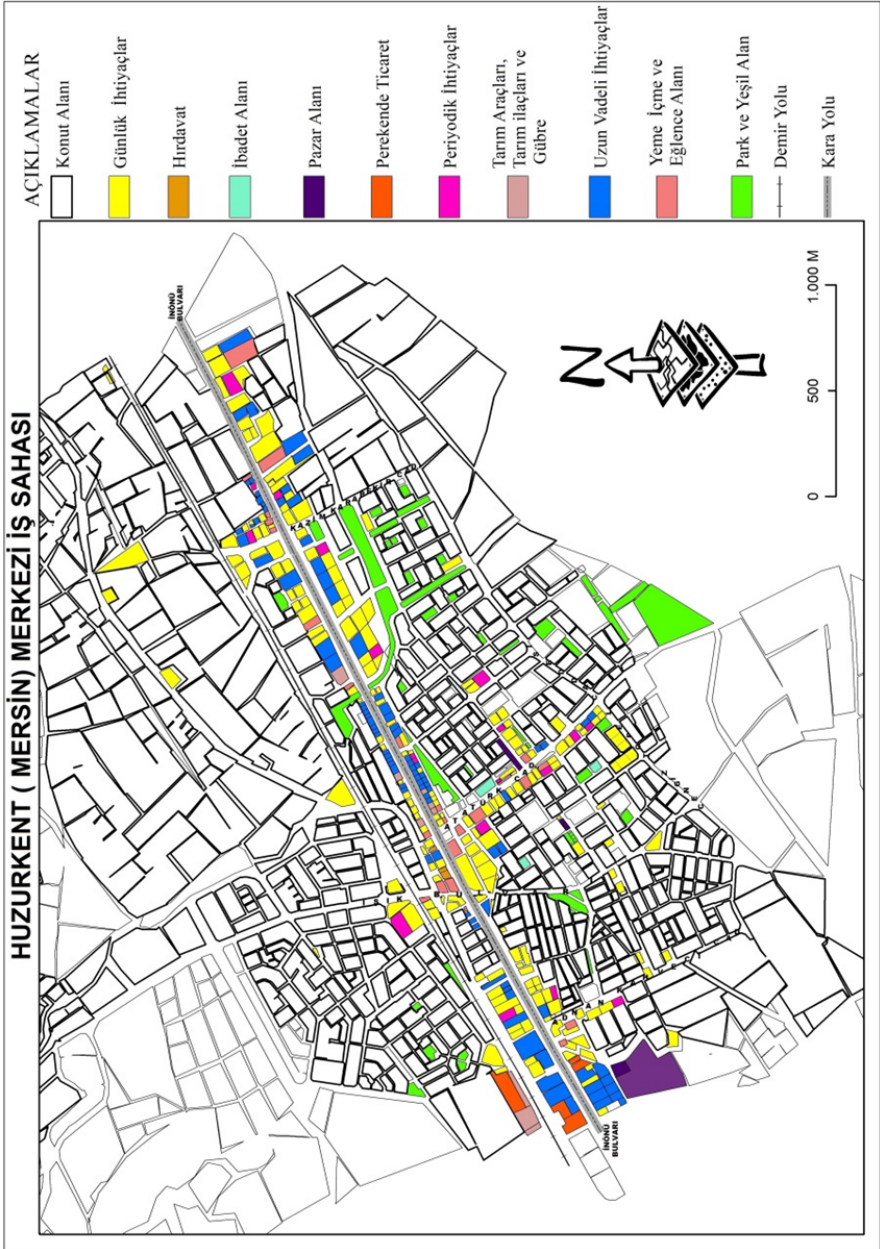
vadeli ve büyük ticaret ile uğraşan işyerleri, oto tamircisi ve tamirciler, periyodik ve günlük ihtiyaçlar yeme-içme ve eğlence alanlarıdır.

Huzurkent' de ticari faaliyetler nüfusla birlikte gelişim göstermektedir. Kent içinde ağırlıklı olarak iç tüketime yönelik perakende ticari faaliyet yoğunken, özellikle kentte yetişen tarım ürünlerinin pazarlanmasına yönelik toptan ticari faaliyetler daha çok Tarsus, Mersin ve Adana piyasası doğrultusunda gelişme göstermektedir.

Organize Sanayi Bölgesinin ve bu sanayi alanı içerisinde yer alan tesislerin etkisi ile ortaya çıkaran yan sektörlere yönelik olarak Huzurkent' de sanayi alanlarının faaliyete geçmesi ile birlikte sanayi ürünlerinin Huzurkent' de ve Huzurkent dışında pazarlaması ve burada sanayi ürünlerine yönelik ticaretin gelişmesini sağlamıştır.

Huzurkent' de ticari faaliyetler genellikle Atatürk Caddesi boyunca gelişim göstermekle birlikte kentin kuzeye doğru büyümesi ile demiryolunun kuzeyine doğru gelişim göstermektedir. Bunun yanında semt merkezinde yerel pazarların varlık gösterdiği ve farklı olarak Organize Sanayi Bölgesi'nin D- 400 karayoluna bağlandığı kesimden başlayarak yolun her iki yanında da ticari oluşumlar artmaktadır. Kentte faaliyet gösteren ticari işletme sayısı 183 ve bu işletmelerde istihdam edilen toplam personel sayısı ise 2.613 kişidir. Uzun vadeli ve büyük ticaret ile uğraşan işyerleri özellikle organize sanayi bölgesinin faaliyete girmesiyle artış göstermiş olup aynı zamanda Mersin, Tarsus, Adana başta olmak üzere ülke geneli için önem taşımaktadır. Bu grup dışında yer alan diğer ticari faaliyetler daha çok Huzurkent ve yakın çevresindeki yerleşim merkezlerine hizmet eden ticari faaliyetlerdir.

Huzurkent gelişim planı kapsamında Huzurkent' in Mersin girişinde Mersin-Adana Devlet karayolunun (D 400) güneyinde Pazarlama Alanı önerilmiştir. Bu alanların faaliyete geçmesi ile birlikte Huzurkent' de toptan ticaret gelişme gösterecektir. Planda pazarlama alanı için 10,38 hektarlık alan önerilmiştir. Bu alanın toplam alan içerisindeki payı %2,25'tir. Bu plan çerçevesinde sektörel bazda gelişmeye açık bir bölge olan Huzurkent' in buna paralel olarak ticari faaliyetlerinde de kayda değer artış yaşanacağı öngörülebilir. Bu öngörüde özellikle üç unsur temel rol oynamaktadır. Organize Sanayi Bölgesi'nin bölge içerisinde varlık göstermesi, Karayolu ve Demiryoluna yakınlığı (ulaşım) ve iki büyük kent (Mersin ve Adana) arasında ticaret yolu üzerinde bulunması. Bunun yanında Tarsus'a yakın olması da Tarsus ticaretinden faydalanması açısından önemlidir.

Harita 5: Huzurkent Merkezi İş Sahası Haritası (Ateş, 2018).

6.1.3. Sanayi fonksiyonu

Sanayi, hammaddeleri işlenmiş hale getirip değerlendirmeye yarayan işlem, yöntem ve araçların bütünü şeklinde tanımlanır (Atalay, 2005: 197). Sanayi insanların başlıca faaliyetleri arasında yer alır. İnsanların gıda, barınma, giyinme, çeşitli aletler ve diğer ihtiyaçların temini sanayi faaliyetleriyle sağlanır. Sanayi faaliyetleri; yüksek nüfus yoğunluğuna, iyi hayat seviyesine, yüksek enerji tüketimine, gelişmiş ulaşım sistemlerine, güçlü pazarlara, siyasi ve askeri güce karşılık gelir (Tümertekin, 1969: 34).

Sanayi faaliyetleri birçok beşeri ve iktisadi olay gibi yeryüzünde eşit olarak dağılmamıştır. Diğer beşeri ve iktisadi olaylara oranla belirli sahalarda gelişmiştir (Tümertekin, 1969: 58). Herhangi bir sahada sanayinin kuruluşu ve gelişiminde; hammadde, sermaye, enerji, işgücü, ulaşım ve pazarlama faktörleri etkilidir. Huzurkent, konumu itibariyle sanayinin gelişebileceği bir coğrafyadadır. Adana, Tarsus ve Mersin arasında kalan saha bu büyük kentlerin ticari olanaklarından yararlanmaktadır. Ayrıca Mersin Serbest Bölge'ye ve Mersin Limanı'na yakınlığı ile de lojistik anlamda olanaklı bir konumda olması Huzurkent' de sanayinin kurulmasına ve gelişmesine imkan tanımıştır. Çalışma sahasında sanayi, Mersin-Tarsus karayolu üzerinde ve D-400 karayolu ile Mersin- Adana demiryolunun kuzeyinde yer alan sahada kurulmuştur. Huzurkent' de sanayi faaliyetleri ilk olarak Mersin-Tarsus karayolu üzerinde gelişim göstermiştir. 1993'de Mersin Tarsus Organize Sanayi Bölgesi' nin, D-400 karayolu ve Mersin- Adana demiryolunun kuzeyinde kurulmasıyla sanayi faaliyetleri bu alanda gelişme göstermeye başlamıştır (Bkz. Harita 4).

Huzurkent’ de faaliyet gösteren sanayi kuruluşlarını değerlendirdiğimizde Mersin Tarsus Organize Sanayi Bölgesi’nde 180 adet sanayi kuruluşu yer almakta olup bunun 98 tanesi Huzurkent sınırları içerisinde yer alan 1. Mersin Tarsus Organize Sanayi Bölgesi’ni oluşturmaktadır. Huzurkent’ de faaliyet gösteren 98 işletmeyi 13 ayrı sektörde ele almak mümkündür. Bu sektörler cam imalat sektörü, inşaat sektörü, gıda sektörü, kâğıt ve kâğıt mamulleri üretim sektörü, kimyasal ürünler üretim sektörü, makine sanayi sektörü, medikal ürün üretim sektörü, metal sanayi sektörü, mobilya sanayi sektörü, orman sanayi sektörü, plastik sanayi sektörü, sigara ve tütün ürünleri üretim sektörü ve tekstil sanayi sektörüdür. 4323 personelle faaliyet gösteren sektörler, bazı iş kolları dışında yakın bölge pazarlarına da hizmet verdiği söylenebilir. Aynı zamanda bölgeye özgün üretimi yapılan ürünler ihraç edilmektedir.

6.1.4. Ulaşım fonksiyonu

Küreselleşme ve kalkınmanın gerçekleşmesinde, ulaşım ve iletişimde meydana gelen teknolojik değişimler ve mekânsal etkilenmeyi arttıran ulaşım ağlarındaki gelişmeler önem taşımaktadır. İnsanın ya da eşyanın bir yerden başka bir yere taşınması anlamında kullanılan ulaşım kavramı, küreselleşme çağında bilginin, paranın ve hizmetlerin bir yerden başka bir yere erişmesini kapsamaktadır. Yeryüzünde çeşitli bölgeler arasındaki ilişkilerin oluşmasında, coğrafi görünümün şekillenmesinde ulaşım faktörü önemli rol oynamaktadır (Tümertekin-Özgüç, 2005: 496). Ulaşım Faaliyetleri yerleşmelerin gelişmesinde büyük öneme sahiptir. Günümüzde birçok yerleşmenin

gelişip büyümesi elverişli ulaşımına sahip olmasıyla ilgilidir (Karabağ-Şahin, 2009: 87).

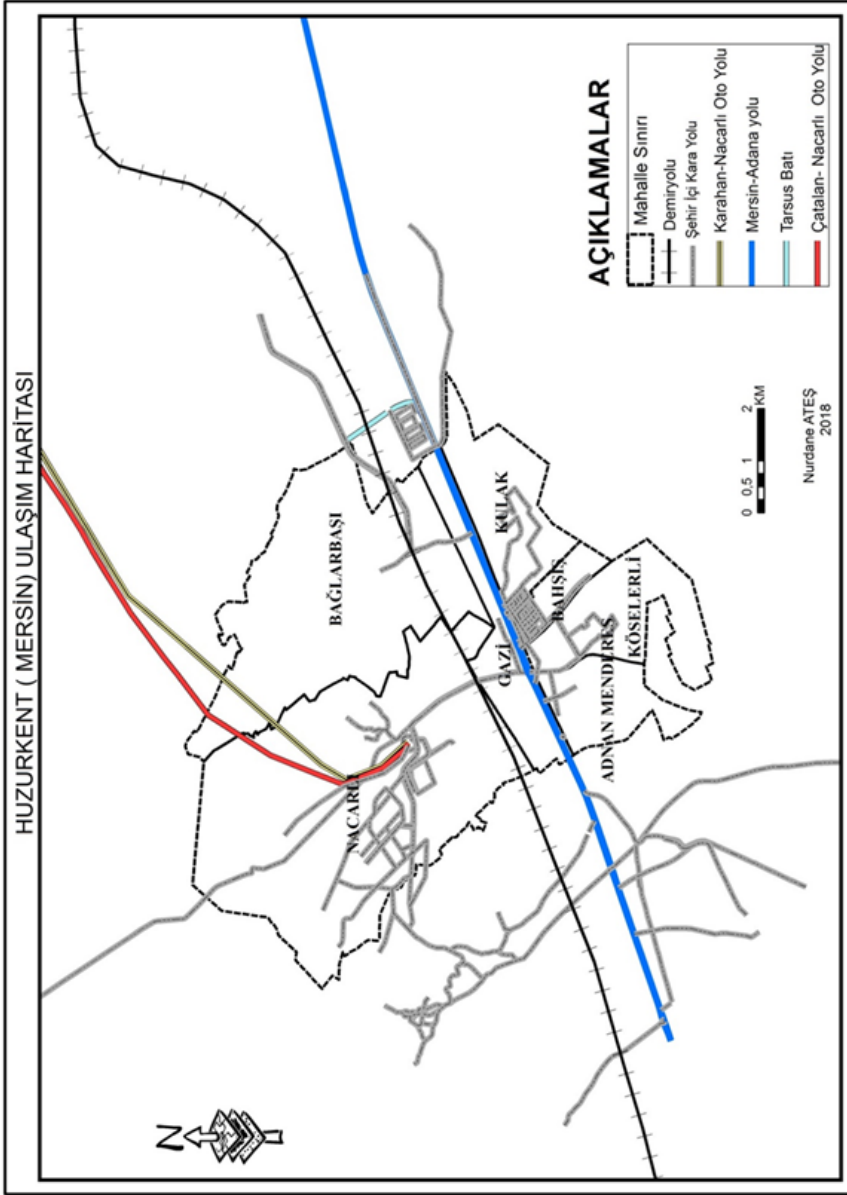
Huzurkent' in coğrafi şekillenmesinde en önemli etkiye sahip olan etken, birçok kentte olduğu gibi ulaşım sistemidir. Kent sahasına hem demiryolu hem de karayolu ile ulaşmak mümkündür. Bunun yanında günümüze kadarki dönemde kentin gelişiminde en fazla etkiye sahip olan yol Mersin-Adana karayolu ve demiryoludur. Bugüne kadar Huzurkent yerleşim alanı için bir sınır oluşturan demiryolu günümüzde artık kentin kuzeye yönelmesi açısından etkili olmaktadır. Demiryolu, D 400 karayolunun kuzeyinde karayoluna paralel olarak uzanmakta, Organize Sanayi Bölgesi bağlantı yolunun güneyinde yer almaktadır. Bu noktadaki istasyon yerleşiminin demir yolu ile bağlantısını sağlamaktadır. İstasyon, Mersin-Tarsus Organize Sanayi Bölgesinin Mersin, Tarsus, Adana, Yenice gibi yerleşmelerle bağlantısını sağlaması açısından önemlidir.

Karayolu için üç ana hat söz konusudur. Bunların biri mevcut olan ve halen kullanılan Mersin-Adana devlet karayolu, ikinci Mersin-Tarsus bağlantı yolu, üçüncüsü ise Mersin-Tarsus Organize Sanayi Bölgesini devlet karayoluna bağlayan 35 Km'lik bağlantı yoludur. Huzurkent' de ulaşım sistemi bu hatların etkisi altında oluşmuştur (Bkz. Harita 6).

Mersin Adana Karayolu boyunca kurulan Huzurkent' in kısa sürede büyüüp gelişmesindeki temel etkenlerin başında Huzurkent' in Mersin, Tarsus ve Adana gibi büyük şehir merkezinin arasında kalmasıdır. Mersin' in büyük bir limana sahip olması Adana' dan ve diğer illerden limana götürülmek istenen yüklerin Tarsus ve Huzurkent'

den geçmesi Huzurkent' in gelişiminde etkili olmuştur. Bunun yanında D 400 Devlet Karayolunun 24 Km'lik kısmı Huzurkent yerleşmesindedir. 2016 yılında 26.090 aracın yol üzerinden geçtiği tespit edilmiştir. Bu araçlardan 19.450 adedi hafif ticari araç, 6.640 adedi ise ağır taşıt sınıfında yer almaktadır (www.kgm.gov.tr).

Tarsus, Mersin, Yenice Demiryolu hattı ile ulusal demiryolu ağına bağlanan demiryolu hattı, Adana üzerinden Doğu Anadolu ve Suriye' ye, oradan da Pozantı'nın güneyinden ilçe sınırlarına ulaşmaktadır. Bu noktadan da Tarsus' a bağlı bir yerleşim merkezi olan Yenice üzerinden batıya ayrılan bir hat ile nihayet Mersin'e ulaşılır. Bu haliyle 1997 yılından itibaren Adana-Tarsus-Mersin demiryolu çift hat olarak çalışmasını sürdürmektedir. (Dinç, 2009:291) Mersin-Yenice arası tren hat uzunluğu 43 Km olarak belirlenmiş olup 2016 yılı hat boyunca taşınan toplam yolcu sayısı 906.441 olarak hesaplanmıştır (T.C. Devlet Demiryolları İstatistik Yıllığı, 2012-2016: 51). Ayrıca Huzurkent' in Mersin limanı üzerinden denizyolu ulaşımı, Adana üzerinden de havayolu ulaşımı sistemi mevcuttur. Bu yönü ile iç kesimlerdeki lojistiğin bu ulaşım ağları vasıtasıyla farklı bölgelere iletilmesinde bağlantı noktası oluşturmaktadır.

Harita 6: Huzurkent Ulaşım Haritası (Ateş, 2018)

SONUÇ

Mersin-Adana karayolunun güneyinde kurulan yerleşim alanı, coğrafi konumun sağladığı avantajı ile kısa sürede gelişme göstermiştir. Huzurkent kurulduğu dönemde, bölge nüfusu daha çok Mersin-Adana karayolunun güneyine yerleşmiş ve Huzurkent zamanla kuzeye doğru gelişim göstermiştir.

Çalışma sahası kurulduğu dönemde tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yoğun yapıldığı saha iken, ulaşım fonksiyonunun etkisiyle ticaret, sanayi ve hizmet faaliyetleri gelişme göstermiştir. Bu coğrafi etkenlere bağlı olarak Huzurkent şehirselleşmiş karakter kazanmıştır.

Ticaretin ve sanayinin varlık kazanması ulaşım ile doğrudan ilişkilidir. Huzurkent yerleşmesi iki büyük kent olan Mersin ve Adana'yı birleştiren bir güzergahta bulunduğu için ticaret ve sanayi açısından zaman içerisinde gelişim kaydetmiştir. Organize sanayi bölgesinin sahaya yakın kurulmuş olması, tarımsal üretimin yaygın olduğu bölgedeki tarımsal üretimin gelişmesine katkıda bulunduğu gibi istihdamla da sahaya katkı sağlamıştır. Organize sanayide bulunan işletmelerin ağırlıklı olarak tarımsal sanayi işletmesi olarak kurulmuş olması da bunun bir göstergesidir. Huzurkent yerleşmesi bir yandan karayolu ve demiryolu paralelinde seyrederken Adana üzerinden hava ulaşımı, Mersin üzerinden de deniz ulaşımının bağlantı kısmında bulunmaktadır. Bu yönü ile iç kesimlerdeki lojistiğin bu ulaşım ağları vasıtasıyla farklı bölgelere iletilmesinde bağlantı noktası oluşturmaktadır. Yerleşmenin trafik yoğunluğu ve akışkanlığı ticaretin de gelişmesine katkı sağlaması açısından önemlidir. Gerek farklı bölgelerdeki ürün ticaretinin bu yollar üzerinden geçişinin sağlanması,

gerekse kendi ürettiği ürünlerin pazarlamasını yapabilmesi noktasında da ulaşım ağı ayrıca önem kazanmaktadır. İmar planı çerçevesinde zamanla saha ve çevresinin lojistik merkezi olmaya açık bir bölge olduğu söylenebilir.

Günümüzde özellikle hammaddeye yakınlıktan ziyade üretilen ürünlerin pazarlanması ve piyasaya sürülmesi önem kazanmaktadır. Ulaşımın bu denli önem kazandığı dönemde sanayi faaliyetlerinin bir araya gelmesi ve ortak yollara bağlanması hayati öneme sahiptir. Aynı zamanda küreselleşmenin önem kazanması sonucu uluslararası şirketler ürün temini konusunda zaman faktörünü değerlendirmeye büyük önem verir. Çalışma sahası ulaşım ve pazarlama konusunda avantajlı bir saha olması yatırımcıları bu sahaya çekmektedir. Özellikle gelişim noktasında karayolu ulaşımının altyapı yatırımlarıyla desteklenerek bölgedeki gelişmeye ayak uydurması gerekmektedir. Diğer yandan demiryolu ağının yenilenmesi, yük trenlerinde yapılacak iyileştirme çalışmaları ile de iç kesimlerdeki yük akışının özellikle Mersin limanı nezdinde sağlanması da bir diğer önemli başlıktır.

Çalışma sahasını oluşturan Huzurkent; tarım, ticaret, sanayi ve ulaşım faaliyet alanları çevresindeki diğer kasaba yerleşmelerine nazaran gelişme gösteren bir yerleşim alanıdır. Günümüzde mahalle yerleşmesi olarak bilinse bile ulaşım fonksiyonunun varlığı, Mersin, Tarsus gibi yerleşim merkezlerine yakınlığı sahanın nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyet alanları açısından önemli bir merkez olmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akgündüz, A., (1993). Arşiv Belgeleri Işığında Tarsus Tarihi ve Eshâb-ı Kehf (No:1). Tarsus Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Mersin.
- Atalay, İ., (2005). Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya. Meta Basım, İzmir.
- Ateş, N. (2018). Huzurkent' in (Mersin) Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ
- Bilgili, A., S., (2001). Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri: Sosyo-Ekonomik Tarih (Vol. 2657). Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Boyras, Z., & Çitçi, M., D., (2005). Kuruluş, Gelişme Ve Şehirselleşme Fonksiyonları Açısından Gürün Şehri. Doğu Coğrafya Dergisi, 10(14).
- Dinç, A., (2009). Tarsus Çayı Havzası'nın Coğrafi Etüdü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı, Konya
- Doğanay, H., (1990). Demografya (Nüfus Bilimi).Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Yayınları No:1, Erzurum.
- Doğanay, H., (1994). Türkiye Beşerî Coğrafyası. Gazi Büro Kitabevi, Ankara.
- Göney, S., (1984). Şehir Coğrafyası. Acar Matbacılık Tesisleri, cilt 1, İstanbul

- Hocaoğlu, B., (2003).Tarsus ve Çevresinin Fiziki Coğrafyası. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Hoşgören, M., Y., (2010). Jeomorfoloji'nin Ana Çizgileri. Çantay Kitabevi, İstanbul
- Karabağ, S., & Şahin, S., (2009). Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Karaboran, H., H., (1989). Şehir Coğrafyası ve Şehirsal Fonksiyonlar. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. C. 3 S.1, Elazığ. 81-118
- Özçağlar, A., (1997). Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler. Ekol yayınevi, Ankara.
- Poş, A., (2008). Arşiv Belgelerine Göre Tarsus' ta Sosyo Kültürel Yapı (xix.yüzyılın ikinci yapısı) Yayınlanmamış Doktora Tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı İslam Tarihi Bilim Dalı, Bursa
- Tanoğlu, A., (1966). Nüfus ve Yerleşme. Baha Matbası. C.1, İstanbul.
- Tolun-Denker B., (1976). Şehir içi Arazi Kullanılışı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:2054, İstanbul.
- Tolun-Denker, B., (1977). Yerleşme Coğrafyası-Kır yerleşmeleri. İstanbul Üniversitesi Yayınları. No:2275, İstanbul
- Tunçdilek, N., (1967). Türkiye'de İskan Coğrafyası-Kır İskanı. İstanbul Matbaası, İstanbul.
- Tunçdilek, N., (1985). Türkiye'de Reliyef Şekilleri ve Arazi Kullanımı. İstanbul Üniversitesi Yayınları No:3279, İstanbul.

- Tunçdilek, N., (1986). Türkiye’de Yerleşmenin Evrimi. İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1840, İstanbul.
- Tümertekin, E. (1969). Sanayi Coğrafyası. Taş Matbaası, İstanbul
- Tümertekin, E., (1973). Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirselleşme Fonksiyonları. İstanbul Üniversitesi Yayınları. No: 1840, İstanbul.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2005). Ekonomik Coğrafya, Kalkınma ve Küreselleşme, Çantay kitabevi, Ankara.
- Tümertekin, E., Özgüç, N., (2014). Beşeri Coğrafya. Çantay kitabevi, Ankara.
- Mersin Bilim ve Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü Verileri.
- Mersin Ticaret ve Sanayi Odası 2016 Ekonomik Raporu
- Nacarlı Etüd Raporu 1993.
- TÜİK. Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. Ankara.
- URL1.www.kgm.gov.tr, (Son erişim (10.06.2018)
- URL2.<http://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionDocuments/KGMdocuments/Istatistikler/TrafikveUlasimBilgileri/16TrafikUlas%C4%B1mBilgileri.pdf>. Son Erişim Tarihi (27.06.2018)
- URL3.T.C. Devlet Demiryolları İstatistik Yıllığı (2002-2016), <http://www.tcdd.gov.tr/files/istatistik//20122016yillik.pdf>. Son Erişim Tarihi: (27.06.2018)

IKSAD
Publishing House

978-605-7695-82-6